

Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права

Кафедра економіки, підприємництва та маркетингу

Кваліфікаційна робота бакалавра

**на тему: «Калькулювання собівартості продукції на
підприємстві
(на матеріалах СТОВ «СКІФ»)»**

Виконала: здобувачка першого рівня
вищої освіти, групи 5-ЕП

спеціальності 076 «Підприємництво,
торгівля та біржова діяльність»

Пивовар К.В.

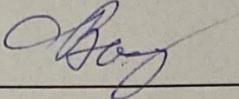
Керівник: Міняйленко І.В.

Рецензент: Свистун Л.А.

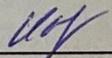
Полтава – 2022 р.

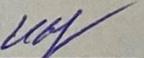
Консультанти:

з кафедри економіки, підприємництва та маркетингу (з охорони праці)

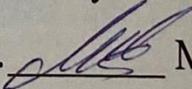
10 . 06 . 2022 р. С.М. Валявський

Здобувач: 10 . 06 . 2022 р. К.В. Пивовар

Керівник роботи 17 . 06 . 2022 р. І.В. Міняйленко

Нормоконтроль 17 . 06 . 2022 р. І.В. Міняйленко

Допустити до захисту

Завідувачка кафедри 17 . 06 . 2022 р. М.Б. Чижевська

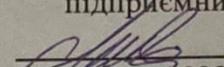
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(повне найменування вищого навчального закладу)

Навчально-науковий інститут фінансів, економіки управління та права
Кафедра економіки, підприємництва та маркетингу
ступінь вищої освіти «бакалавр»

Спеціальність 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
(шифр і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о.завідувача кафедри економіки,
підприємництва та маркетингу

М.Б. Чижевська
«04» квітня 2022 року

ЗАВДАННЯ НА ВИПУСКНУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ БАКАЛАВРА

Пивовар Карина Валеріївна

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Калькулювання собівартості продукції на підприємстві (на матеріалах СТОВ «СКІФ»)

керівник роботи Міняйленко І.В., к.е.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом закладу вищої освіти від «01» квітня 2022 року № 156фа

2. Строк подання здобувачем роботи 13.06.2022 р.

3. Вихідні дані до роботи Законодавство України, навчальна, наукова, довідкова та методична література, фахові періодичні видання, інформаційні ресурси, установчі документи підприємства, фінансова, оперативна та статистична звітність підприємства

4. Зміст випускної кваліфікаційної роботи бакалавра (перелік питань, які потрібно розробити) Розріз 1. Теоретичні основи калькулювання собівартості продукції на підприємстві. Розріз 2. Організаційно-методичне забезпечення діяльності СТОВ «СКІФ». Розріз 3. Калькулювання собівартості продукції на СТОВ «СКІФ» та розроблення методичних матеріалів з організації

5. Перелік графічного матеріалу:
Ілюстративний матеріал у кількості 18 аркушів представлений у
Додатку Г

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Охорона праці	Валявський С.М., к.е.н., доцент	25.04.2022 <i>СМ</i>	05.06.2022 <i>СМ</i>

7. Дата видачі завдання 04.04.2022

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Теоретична частина	04.04–24.04.2022	
2	Аналітична частина	25.04–15.05.2022	
3	Проектна частина. Виготовлення ілюстративного матеріалу, перевірка на плагіат	16.05–05.06.2022	
4	Рецензування та підготовка до захисту	06.06–12.06.2022	
5	Захист випускної роботи бакалавра	20.06–26.06.2022	

Здобувач

КВ
(підпис)

Пивовар К.В.
(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

ІВ
(підпис)

Міняйленко І.В.
(прізвище та ініціали)

Примітки:

- 82. Форму призначено для видачі завдання студенту на виконання дипломного проекту (роботи) і контролю за ходом роботи з кафебри (циклової комісії) і декана факультету (завідувача відділення).
- 83. Розробляється керівником дипломного проекту (роботи). Видається кафедрою (цикловою комісією).
- 84. Формат бланка А4 (210 × 297 мм), 2 сторінки.

РЕФЕРАТ

Пивовар К.В. Калькулювання собівартості продукції на підприємстві (на матеріалах СТОВ «СКІФ»). Машинопис. Випускна кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр» зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» – Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтава, 2022.

Робота містить 147 сторінок, 33 таблиць, 37 рисунків, 72 найменувань використаних джерел, 4 додатків.

Метою даної кваліфікаційної роботи є аналіз методів калькулювання собівартості продукції на СТОВ «СКІФ» та розроблення пропозицій щодо вдосконалення обліку витрат і методів калькулювання собівартості продукції підприємства. Для цього необхідно було здійснити дослідження теоретичних, методичних та практичних основ калькулювання собівартості продукції, аналіз витрат виробництва і собівартості продукції сільськогосподарського підприємства.

Об'єктом дослідження є процес організації та методики аналізу витрат виробництва та калькулювання собівартості продукції на СТОВ «СКІФ».

Предметом дослідження є система теоретичних, методичних та практичних аспектів, що стосуються калькулювання собівартості продукції СТОВ «СКІФ».

У результаті виконання випускної кваліфікаційної роботи бакалавра надані рекомендації щодо вдосконалення аналізу і методів калькулювання собівартості підприємства, запропоновані шляхи зниження витрат. Одержані результати можуть бути використані у системі управління витратами підприємства та сприяти підвищенню ефективності його функціонування.

Ключові слова: витрати виробництва, собівартість продукції, калькулювання, статті витрат, метод калькулювання собівартості, нормативний метод, кайзен-костинг, таргет-костинг.

ABSTRACT

Calculation of the cost of production at the enterprise (on the materials of agricultural limited liability company "SKIF"). Typescript. Graduation qualification work for the degree of "bachelor" in the specialty 076 "Entrepreneurship, trade and exchange activities" - Poltava: National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic», 2022

The work contains 147 pages, 33 tables, 37 figures, 72 names of sources used, 4 applications.

The purpose of this final qualifying work is to analyze the methods of calculating the cost of production at agricultural limited liability company "SKIF" and to develop proposals for improving cost accounting and methods of calculating the cost of production of the enterprise. For this purpose it was necessary to carry out research of theoretical, methodical and practical bases of calculation of prime cost of production, the analysis of production costs and prime cost of production of the industrial enterprise.

The object of research is the process of organization and methods of accounting for production costs and calculating the cost of production at agricultural limited liability company "SKIF".

The subject of the study is a system of theoretical, methodological and practical aspects related to the calculation of the cost of production of agricultural limited liability company "SKIF".

As a result of the final qualification work of the bachelor, recommendations are given to improve the accounting and methods of calculating the cost of the enterprise, proposed ways to reduce costs. The obtained results can be used in the cost management system of the enterprise and help increase the efficiency of its operation.

Keywords: production costs, production cost, calculation, cost items, cost calculation method, normative method, kaizen-costing, target-costing.

ЗМІСТ

Вступ.....	
Розділ 1. Теоретичні основи калькулювання собівартості продукції на підприємстві.....	
1.1. Витрати підприємства та їх класифікація.....	
1.2. Собівартість продукції, види собівартості.....	
1.3. Методи калькулювання собівартості продукції на підприємстві.....	
Розділ 2. Організаційно-економічна характеристика діяльності СТОВ «СКІФ».....	
2.1. Проблеми та перспективи розвитку аграрної галузі України.....	
2.2. Організаційно-правові засади діяльності СТОВ «СКІФ».....	
2.3. Аналіз основних економічних та фінансових показників діяльності товариства.....	
2.4. Стан охорони праці на підприємстві.....	
Розділ 3. Калькулювання собівартості продукції на СТОВ «СКІФ» та розроблення напрямків щодо її оптимізації.....	
3.1. Аналіз методів калькулювання собівартості продукції на СТОВ «СКІФ».....	
3.2. Вибір та обґрунтування напрямів удосконалення управління собівартістю продукції СТОВ «Скіф».....	
3.3. Програма зниження витратоємності продукції СТОВ «Скіф».....	
Висновки та пропозиції.....	
Глосарій.....	
Список використаних джерел.....	
Додаток А – Фінансова і статистична звітність за 2018 рік	

Додаток Б – Фінансова і статистична звітність за 2019 рік.....	
Додаток В – Фінансова і статистична звітність за 2020 рік	
Додаток Г – Ілюстративний матеріал	

ВСТУП

Актуальність обраної теми. Головною метою функціонування будь якого підприємства є забезпечення його сталого розвитку. Це може бути досягнуто шляхом постійного пошуку і реалізації заходів щодо підвищення економічної ефективності його господарювання. Собівартість продукції, яка відображає поточні витрати, пов'язані з виробництвом і реалізацією продукції, є одним з показників, що впливають на ефективність виробничої діяльності підприємства і його структурних підрозділів. Тому питання визначення собівартості окремих видів продукції промислових підприємств, планування і аналізу з метою пошуку і реалізації заходів щодо зниження витрат потребують постійного вивчення, так як від цього залежать результатів діяльності самого підприємства, його економічний розвиток.

Велике значення має вибір методу обліку витрат і калькуляції собівартості продукції. Застосування конкретних прийомів і методів, що складають той чи інший метод обліку витрат, визначається обліковою політикою організації, формування якої безпосередньо залежить від характеристик господарської діяльності. У зв'язку з тим, що об'єкти обліку та об'єкти калькуляції у виробництві часто не збігаються, використовуються різні методи розрахунку собівартості продукції, тому виникає проблема в доцільності використання певних методів калькулювання собівартості продукції.

Мета і завдання дослідження. Метою даної кваліфікаційної роботи бакалавра є аналіз методів калькулювання собівартості продукції на СТОВ «Скіф» та розроблення пропозицій щодо вдосконалення обліку витрат і методів калькулювання собівартості продукції підприємства, визначення шляхів зниження витрат.

В процесі виконання кваліфікаційної роботи було поставлено та вирішено такі завдання:

- з'ясувати сутність економічних понять: «витрати», «собівартість», «калькуляція», розглянути їх види та класифікацію;
- дослідити методи формування собівартості на підприємстві;
- дослідити стан, сучасні проблеми та перспективи розвитку машинобудування в Україні;
- розглянути організаційно-правові засади діяльності підприємства;
- здійснити аналіз основних економічних та фінансових показників діяльності підприємства;
- проаналізувати стан охорони праці на підприємстві;
- проаналізувати методи калькулювання собівартості продукції на підприємстві;
- сформулювати напрями вдосконалення обліку витрат і методів калькулювання собівартості продукції на підприємстві.

Об'єктом дослідження є процес організації та методики обліку витрат виробництва та калькулювання собівартості продукції на підприємстві.

Предметом дослідження є система теоретичних, методичних та практичних аспектів, що стосуються калькулювання собівартості продукції СТОВ «Скіф».

Дослідження, проведені в даній роботі, висновки та пропозиції, ґрунтуються на практичному аналізі роботи СТОВ «Скіф» і можуть бути запропоновані для впровадження на даному підприємстві.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КАЛЬКУЛЮВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ НА ПРОМИСЛОВОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

1.1. Витрати підприємства та їх класифікація

Діяльність будь-якого підприємства супроводжується використанням необхідних економічних ресурсів, які пов'язані з виробництвом, реалізацією продукції, наданням послуг, виконанням робіт, соціальним розвитком колективу для досягнення бажаних цілей.

Витрати – важлива та складна категорія, яка є одним із вирішальних чинників впливу на фінансові результати суб'єктів господарювання, тому інформація про витрати має займати центральне місце в системі управління як підприємством у цілому, так і кожним його структурним підрозділом[54].

Методологічною базою обліку витрат та їх визначення є велика кількість нормативно-правових документів національного призначення. Основним із них є П(С)БО 16 «Витрати», в якому визначаються основи формування в обліку інформації про витрати та її розкриття в фінансовій звітності підприємства.

Відповідно до пункту 6 П(С)БО 16, витратами звітного періоду визнаються або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками), за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені [9].

Огляд нормативної бази та законодавчих документів, які регулюють питання витрат виробництва представлено у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Нормативні акти, які регулюють питання витрат виробництва [59]

Нормативне джерело	Стислий зміст
1	2
Конституція України(основний закон)	Загальні положення, що регулюють діяльність і функціонування підприємства, його правові засади
Господарський кодекс України	Встановлює відповідно до конституції України правові основи господарської діяльності (господарювання), яка базується на різноманітності суб'єктів господарювання різних форм власності. Відповідність господарської діяльності підприємства чинному законодавству.
Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»	Засади формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати підприємства та її розкриття в фінансовій звітності. Для організації обліку операцій, пов'язаних з витратами підприємства.
Інструкція «Про застосування рахунків Плану бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій»	Встановлює призначення і порядок ведення рахунків бухгалтерського обліку для узагальнення методом подвійного запису інформації про наявність і рух активів, капіталу, зобов'язань та факти фінансово-господарської діяльності підприємств. Для організації бухгалтерського обліку.
Про затвердження типових форм первинного обліку Наказ міністерства статистики України	Впровадження типових форм первинного обліку. Для правильності оформлення первинних документів по відображенню витрат виробництва.

Дослідженню сутності категорії «витрати» присвячено велика кількість наукових праць з боку вітчизняних, так й іноземних авторів. Зокрема найбільш значний внесок у вивченні даної проблематики здійснили: Н.Л.Скригун, М.Г.Грещак, О.С.Коцюба, А. М.Турило, Ю.Б.Кравчук, А.А.Турило, Г.І.Грицай, С.І.Дроб'язко, О. В. Павелко, Т. І. Шутько, О. М. Денисюк , А. В. Долюк, А. З. Кургінян , О. П. Півнюк, Н. В. Прохар, Ю. О. Ночовна та інші. Однак, незважаючи на значну увагу вчених до даної теми, досі не сформоване єдине унікальне тлумачення поняття «витрати»[42, 54].

При наявності різноманітних дефініцій поняття «витрати», їх можна поділити на дві групи – трактування витрат із точки зору економічної теорії та бухгалтерського обліку. Визначення з економічної точки зору повніше розкривають власне економічний зміст категорії, а з бухгалтерської – економічні наслідки здійснення витрати після закінчення виробничого процесу.

Трактування поняття «витрати» різними науковцями розглянуто у таблиці 1.2[42].

Таблиця 1.2 – Трактування поняття «витрати» різними науковцями

Автор(-и), джерело	Визначення
1	2
І підхід – сутність витрат розглядається з точки зору економічної теорії	
Грицай О.І.	Витрати – це реальне споживання ресурсів, виконаних робіт чи послуг, яке супроводжується зазвичай відтоком коштів із підприємства[42].
Півнюк О.П.	Витрати підприємства – це грошова форма витрачених за певний період задіяних чинників виробництва, необхідних для здійснення підприємництвом своєї виробничої та реалізаційної діяльності[63].
Прохар Н. В., Ночовна Ю. О.	Витрати – це вартість використаних підприємством матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, а використання грошових коштів називається видатками[70].
Долюк А. В., Кургінян А. З.	Витрати – це споживання ресурсів у процесі діяльності підприємства, що включають: собівартість реалізованої продукції, заробітну плату, комунальні платежі, амортизацію, збитки від інших операцій та подій, нереалізований збиток[40].
ІІ підхід – сутність витрат розглядається з точки зору бухгалтерського обліку	
П(С)БО № 16 «Витрати»	Витратами визнаються або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводять до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення власного капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками) за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені[П(С)БО № 16].
Павелко О. В.	Витрати – це сума будь-яких витрат платника податку в грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, здійснюваних для провадження господарської діяльності платника податку, в результаті яких відбувається зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, внаслідок чого відбувається зменшення власного капіталу, крім змін капіталу за рахунок його вилучення чи розподілу власником [62].
Концептуальна основа фінансової звітності (IASB)	Витрати – це зменшення економічних вигод протягом облікового періоду у вигляді вибуття чи амортизації активів або у вигляді виникнення зобов'язань, результатом чого є зменшення власного капіталу, за винятком зменшення, пов'язаного з виплатами учасникам
Колісник Г.М.	Витрати – це відтік або інше використання активів і (або) виникнення кредиторської заборгованості в результаті відвантаження або виробництва товарів, надання послуг або здійснення інших операцій, які є основою діяльності господарюючого суб'єкту [47].

Витрати мають достатньо розширену структуру, тому для їх аналізу необхідна класифікація. На думку, І.М. Грабової, *класифікація витрат* – це поділ їх на класи на основі певних загальних ознак об'єктів і закономірних зв'язків між ними [46].

Класифікація витрат здійснюється з метою раціональної організації планування, бухгалтерського обліку, калькулювання та аналізу витрат, за такими ознаками (рис.1.1):

Рисунок 1.1 – Класифікація витрат відповідно до Методичних рекомендацій з формування собівартості продукції (робіт, послуг)

У науковій літературі існує безліч різноманітних класифікаційних ознак. Вони дають можливість докладно визначити та проаналізувати витрати. Загальна класифікація витрат відображена у таблиці 1.3.

За способами включення в собівартість продукції розрізняють прямі та непрямі витрати. До *прямих витрат* належать витрати, пов'язані з виробництвом окремих видів продукції (на сировину, основні матеріали, покупні вироби і напівфабрикати тощо), які можуть бути безпосередньо включені до їх собівартості. До *непрямих витрат* належать витрати, пов'язані з виробництвом кількох видів продукції (витрати на утримання та експлуатацію устаткування, загальновиробничі, загальногосподарські витрати), що включаються до собівартості за допомогою спеціальних методів [20].

Таблиця 1.3 – Класифікація витрат виробництва за різними ознаками [27]

№ з/п	Класифікаційні ознака	Види витрат
1	За центрами відповідальності (місцем виникнення витрат)	<ul style="list-style-type: none"> Витрати виробництва, цеху, дільниці, служби тощо.
2	За видами продукції, робіт, послуг	<ul style="list-style-type: none"> Витрати на вироби, типові представники виробів, групи однорідних виробів, разові замовлення, валову, товарну та реалізовану продукцію, тощо.
3	За способами віднесення на собівартість продукції (робіт, послуг)	<ul style="list-style-type: none"> Прямі, непрямі
4	За ступенем впливу обсягу виробництва на рівень витрат	<ul style="list-style-type: none"> Змінні, постійні
5	За доцільністю витрачання	<ul style="list-style-type: none"> Ефективні (продуктивні), неефективні (непродуктивні)
6	За відношенням до собівартості продукції (робіт, послуг)	<ul style="list-style-type: none"> Витрати на продукцію, витрати періоду
7	За календарними періодами	<ul style="list-style-type: none"> Поточні витрати та одноразові
8	За можливістю здійснення контролю за витратами	<ul style="list-style-type: none"> Контрольовані та неконтрольовані
9	За видами витрат	<ul style="list-style-type: none"> Витрати за економічними елементами, витрати за статтями калькуляції
10	За видами діяльності	<ul style="list-style-type: none"> Витрати від звичайної діяльності (операційної, фінансової, інвестиційної, інші витрати); витрати від надзвичайної діяльності

За відношенням до обсягу виробництва розглядають змінні та постійні витрати. *Змінними* називають витрати, загальна сума яких змінюється зі зміною обсягу виробництва продукції (надання послуг, виконання робіт). *Постійні витрати* відповідно не змінюються зі зміною обсягу виробництва, вона здійснюються в кожен період часу, тобто залежать від часу [27].

На рисунку 1.2 представлена класифікація прямих витрат згідно П(с)БО 16 «Витрати».

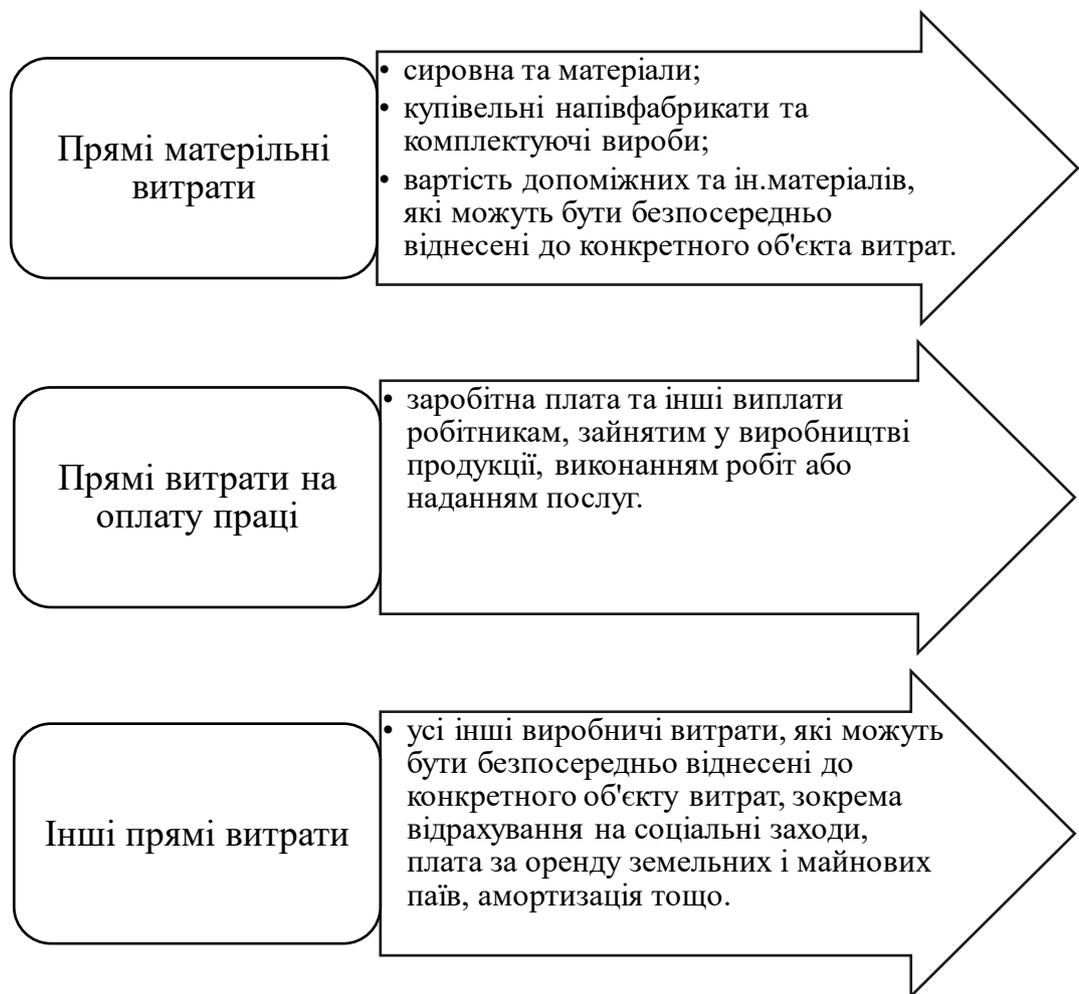

Рисунок 1.2 – Класифікація прямих витрат згідно П(С)БО 16 «Витрати»

[9]

За доцільністю витрачання витрати бувають: *ефективні* – продуктивні витрати, які передбачені технологією та організацією виробництва; *неефективні* – це витрати непродуктивного характеру, у результаті яких не будуть отримані доходи [27].

За відношенням до собівартості продукції розрізняють витрати на продукцію та витрати періоду. *Витрати на продукцію* - це витрати, пов'язані з виробництвом. У виробничій сфері до таких витрат належать усі витрати (матеріали, зарплата, амортизація основних засобів тощо), пов'язані з функцією виробництва продукції. Витрати на виробництво продукції створюють виробничу собівартість продукції (робіт, послуг. *Витрати періоду* – це витрати, що не входять до виробничої собівартості і розглядаються як витрати того періоду, в якому вони були здійснені. Це витрати на управління, збут продукції та інші операційні витрати [27].

Витрати на виробництво поділяються за календарними періодами на поточні та одноразові. *Поточні*, тобто постійні, звичайні витрати або витрати, у яких періодичність менша ніж місяць. *Одноразові*, тобто однократні витрати або витрати, які здійснюються періодично (періодичність більша ніж місяць) і спрямовуються на забезпечення процесу виробництва протягом тривалого часу[20].

За можливістю впливу на величину витрат вони поділяються на регульовані та нерегульовані. *Контрольовані витрати* піддаються контролю і впливу з боку центру відповідальності, де формується їхній рівень. Відповідно, *неконтрольовані витрати* є за межею можливостей такого впливу[27].

За видами витрати класифікуються за економічними елементами та за статтями калькуляції. За видами витрати класифікуються за економічними елементами та за статтями калькуляції. Під *елементами витрат* розуміють економічно однорідні види витрат. *Витрати за статтями калькуляції* - це витрати на окремі види виробів, а також витрати на основне і допоміжне виробництво [20].

Пункт 21 П(с)БО 16 виділяє 5 економічних елементів. Це:

- матеріальні витрати;
- витрати на оплату праці;
- відрахування на соціальні потреби;
- амортизаційні відрахування;
- інші витрати.

Групування витрат за економічними елементами є базою для планування оборотних коштів підприємства, оскільки дозволяє проаналізувати, що витрачено за поточний звітний період.

Групування витрат на виробництво за економічними елементами представлено на рисунку 1.3.

До складу елемента "Матеріальні затрати" включається вартість витрачених у виробництві:

- сировини й основних матеріалів;
- купівельних напівфабрикатів та комплектуючих виробів;
- палива та енергії;
- будівельних матеріалів;
- запасних частин;
- тари й тарних матеріалів;
- допоміжних та інших матеріалів.

До складу елемента "Витрати на оплату праці" включаються:

- заробітна плата за окладами й тарифами;
- премії та заохочення;
- матеріальна допомога;
- компенсаційні виплати;
- оплата відпусток та іншого невідпрацьованого часу;
- інші витрати на оплату праці.

До складу елемента "Відрахування на соціальні заходи" включаються:

- відрахування на загальнообов'язкове державне соціальне страхування;
- відрахування на індивідуальне страхування персоналу підприємства;
- відрахування на інші соціальні заходи.

До складу елемента "Амортизація" включається:

- сума нарахованої амортизації основних засобів, нематеріальних активів та інших необоротних матеріальних активів.

До складу елемента "Інші операційні витрати" включається:

- витрати операційної діяльності, які не увійшли до складу елементів наведених вище;
- витрати на відрядження;
- витрати на послуги зв'язку;
- плата за розрахунково-касове обслуговування тощо.

Рисунок 1.3 – Склад витрат операційної діяльності за економічними елементами за П(С)БО16

Зазначена класифікація не дозволяє здійснити контроль та аналіз витрат за цільовим призначенням у процесі виробництва, обчислити собівартість окремих видів продукції, установити обсяг витрат конкретних структурних підрозділів підприємства.

У зв'язку з цим виникає необхідність групувати витрати на виробництво ще й за статтями калькуляції (рис.1.8.), за якими обчислюється собівартість продукції [27].

Згідно П(с)БО 16 Підприємство самостійно встановлює перелік і склад статей калькулювання виробничої собівартості продукції (робіт, послуг) з урахуванням галузевої приналежності, продукції, що випускається, технологічного процесу та методу планування витрат на підприємстві.

Витрати підприємства поділяються в залежності від видів діяльності підприємства. Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 (НП(С)БО 1) «Загальні вимоги до фінансової звітності» *звичайною діяльністю* підприємства вважається будь-яка основна діяльність підприємства, а також операції, що її забезпечують або виникають внаслідок її проведення. *Надзвичайною діяльністю* вважаються події та операції, настання яких у звітному періоді не є очікуваним, а за своєю сутністю вони відрізняються від витрат звичайної діяльності підприємства[8].

Класифікація витрат підприємства за видами діяльності представлена на рисунку 1.4.

Витрати, пов'язані з основним видом діяльності підприємства (виробництвом продукції, наданням послуг, виконанням робіт) або такі, що забезпечують здійснення цієї діяльності, називаються *операційними*.

До *фінансових витрат* відносяться витрати на проценти (за користування кредитами отриманими, за облігаціями випущеними, за фінансовою орендою тощо) та інші витрати підприємства, пов'язані із запозиченнями (крім фінансових витрат, які включаються до собівартості кваліфікаційних активів відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 31 "Фінансові витрати").

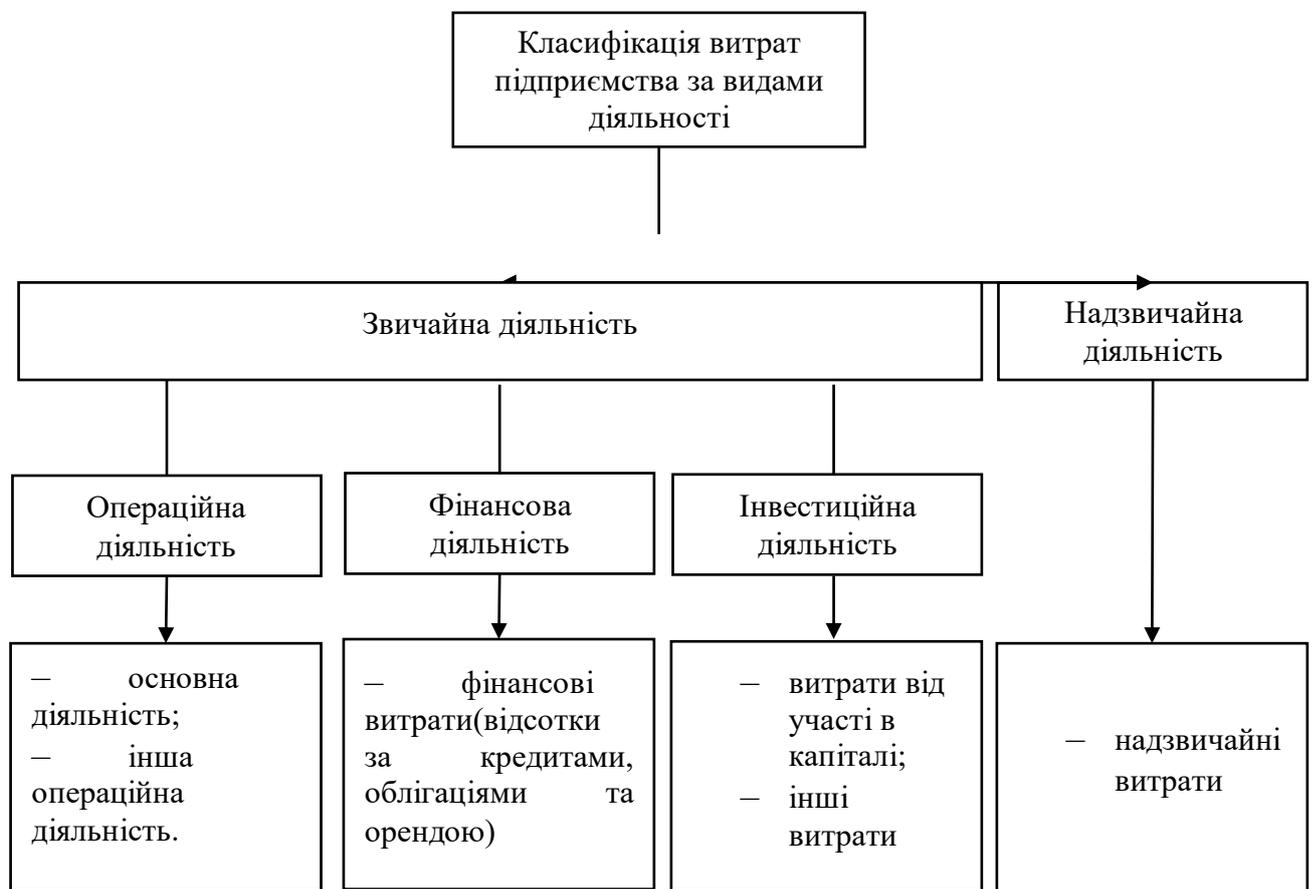

Рисунок 1.4 – Класифікація витрат підприємства за видами діяльності за П(с)БО 3

Витрати пов'язані з інвестиційною діяльністю, мають місце під час довгострокового вкладення підприємством капіталу з метою отримання прибутку (капітальне будівництво, розширення та розвиток виробництва, придбання довгострокових цінних паперів тощо).

Надзвичайні витрати включаються до фінансової звітності за вирахуванням суми, на яку зменшується податок на прибуток від діяльності підприємства внаслідок збитків від надзвичайних подій[7].

Найбільшу частину з усіх витрат підприємства займають операційні витрати (рисунок 1.5). За функціями їх поділяють на витрати на виробництво, адміністративні витрати, витрати на збут, інші операційні витрати.

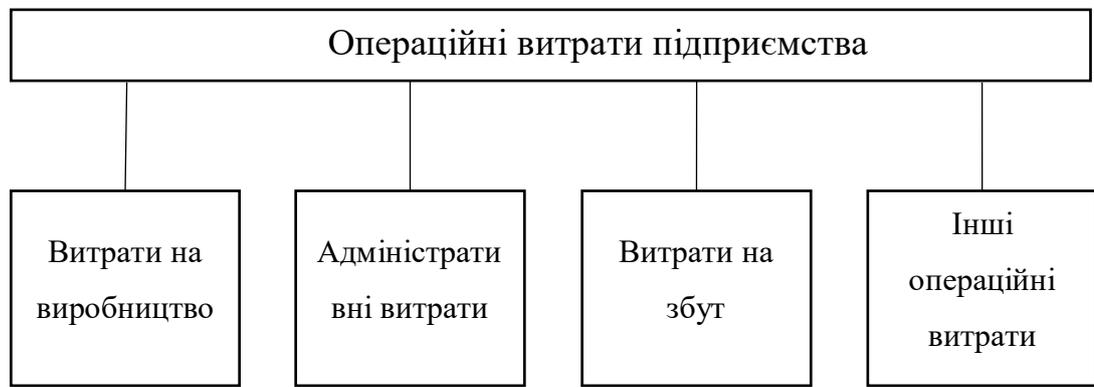

Рисунок 1.5 – Структура операційних витрат підприємства за П(С)БО 16 «Витрати»

Витрати на виробництво включають витрати матеріальний та трудових ресурсів, які безпосередньо пов'язані з виробництвом продукції (робіт, послуг).

До адміністративних витрат відносяться витрати спрямовані на обслуговування та управління підприємством [9]:

- загальні корпоративні витрати (організаційні витрати, витрати на проведення річних зборів тощо);
- витрати на службові відрядження і утримання апарату управління підприємством та іншого загальногосподарського персоналу;
- витрати на утримання основних засобів, інших матеріальних необоротних активів загальногосподарського використання (операційна оренда, страхування майна, амортизація, ремонт, опалення, охорона).

Витрати на збут включають витрати підприємства на заробітну плату працівників відділу збуту з нарахуваннями на неї, утримання та амортизацію основних фондів та нематеріальних активів, що безпосередньо пов'язані з реалізацією продукції, витрати на утримання складів готової продукції, фірмових магазинів, комісійні торговим агентам, витрати на рекламу, маркетинг тощо.

До інших операційних витрат відносять витрати підприємства на плату за орендоване майно, собівартість реалізованих виробничих запасів, витрати на покриття сумнівних та безнадійних боргів дебіторів підприємства, суми втрат від знецінення запасів, нестач і псування матеріальних цінностей тощо.

Отже, можна зробити висновок, що структура та класифікація витрат займає найважливіше значення для промислових підприємств, так як дають змогу краще проаналізувати витрати та при першій можливості зменшити або оптимізувати їх. Також можна сказати, що стандартна класифікація витрат підходить не всім підприємствам. Звідси виходить, що необхідно розробляти класифікацію витрат згідно з особливостями основної діяльності підприємства, адже вона є важливою передумовою підвищення ефективності управлінського та фінансового обліку.

1.2. Собівартість продукції, види собівартості

Собівартість займає провідне місце серед показників, вживаних для оцінки виробничо-господарської діяльності підприємства. Як найважливіша економічна категорія собівартість характеризує ефективність використання усіх використаних в процесі виробництва ресурсів, техніко-економічний рівень виробництва, якість управління. Будучи початковою базою для формування цін, робить безпосередній вплив на величину прибутку і рівень рентабельності виробництва продукції підприємства.

Собівартість продукції – це вираження у грошовій формі поточних витрат підприємства на підготовку виробництва, виготовлення і збут продукції. Для забезпечення беззбиткової виробничо-господарської діяльності підприємства ці витрати мають відшкодовуватись за рахунок доходу від продажу виготовленої продукції (наданих послуг, виконаних робіт)[23].

Собівартість промислової продукції (робіт, послуг)- це виражені в грошовій формі поточні витрати підприємства на її виробництво і збут. Витрати на виробництво утворюють виробничу (заводську) собівартість, а витрати на виробництво і збут - повну собівартість промислової продукції[20].

Як економічна категорія собівартість продукції виконує *наступні функції*(рис.1.6.):

Рисунок 1.6 – Функції собівартості продукції[27]

У П(С)БО 16 «Витрати» згадуються два види собівартості які стосуються продукції (робіт, послуг):

Виробнича собівартість включає: прямі матеріальні витрати; прямі витрати на оплату праці; інші прямі витрати і розподілені загальновиробничі витрати.

Собівартість реалізованої продукції розраховується як виробнича собівартість збільшена на суми нерозподілених постійних загальновиробничих витрат та понаднормативних виробничих витрат[9].

У науковій статті Бондаренко Н.М. та Устименко А.К. було досліджено та узагальнено погляди вчених щодо класифікаційних ознак собівартості та було представлено узагальнену її класифікацію на рисунку 1.7.

Дана класифікація об'єднує у собі концептуальні для потреб управління собівартістю ознаки та її види, а тому дозволяє вчасно прийняти ефективне управлінське рішення.

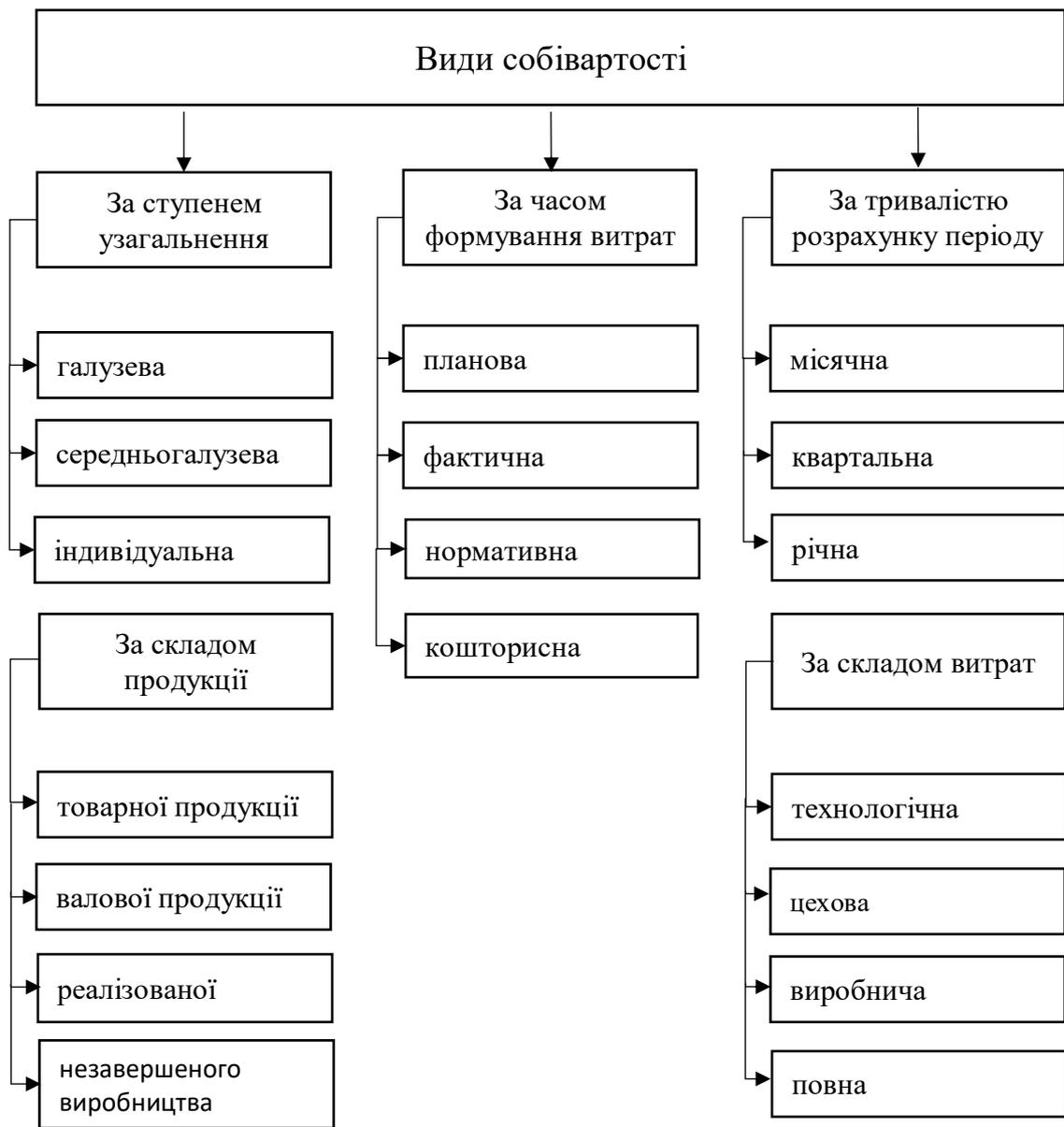

Рисунок 1.7 – Види собівартості за складом витрат[23]

З метою проведення економічного аналізу рівня витрат підприємства собівартість продукції класифікують за низкою ознак [23]:

1. За ступенем узагальнення можна виділити індивідуальну та суспільну собівартості продукції:

Індивідуальні собівартість, яка визначається на рівні підприємства. По окремих видах продукції її рівень залежить від місцевих зоотехнічних, агрономічних, технічних, організаційно-економічних і природних умов.

Галузева собівартість відбиває сукупні витрати на виробництво та реалізацію продукції всіх підприємств галузі.

Середньогалузева собівартість – характеризує рівень витрат на продукцію у середньому за сукупністю підприємств галузі. Її визначають як середньозважену величину, де вагою є обсяг випуску продукції на підприємствах галузі.

2. Залежно від часу формування витрат розрізняють нормативну, планову, фактичну та кошторисну собівартість продукції:

Нормативна собівартість формується з витрат на виробництво та реалізацію продукції, визначених на основі діючих норм витрат ресурсів.

Планова собівартість включається до початку планового періоду, що дає можливість здійснювати економії й організацію контролю за витратами коштів, за господарською діяльністю підприємств і їх виробничих підрозділів протягом планового періоду.

Фактична собівартість визначається за результатами господарської діяльності на основі фактичних витрат і обсягу одержаної продукції. Вона дає змогу визначити прибуток підприємства та економічну ефективність виробництва кожного виду продукції (робіт, послуг) виявити причини низької дохідності або збитковості окремих галузей, визначити резерви скорочення витрат на одиницю продукції.

Кошторисна собівартість відображає витрати підприємства на виріб або замовлення, які виконуються в одиничному (індивідуальному) виробництві або в разовому порядку.

3. Залежно від послідовності формування витрат на виробництво та збут продукції розрізняють технологічну, цехову, виробничу та повну собівартість продукції:

Технологічна собівартість – сума витрат на здійснення технологічного процесу виготовлення продукції, за винятком витрат на куплені деталі та вузли. Включає витрати на: сировину, матеріали, паливо, енергію; технологічні потреби, заробітну плату виробничих робітників з нарахуваннями; технологічне обслуговування, ремонт та амортизацію обладнання.

Цехова собівартість продукції включає всі прямі поточні витрати, пов'язані з виробництвом продукції у межах цеху (технологічна собівартість;

вартість напівфабрикатів та послуг інших підрозділів; витрати на управління та обслуговування виробництва в межах цеху).

Виробнича собівартість продукції охоплює витрати на виробництво продукції в межах усього підприємства, тобто як прямі, так і накладні виробничі витрати (витрати на енергію, спожиту в технологічних цілях, витрати на утримання й експлуатацію обладнання, амортизація будівлі виробничого корпусу тощо).

Повна собівартість продукції – це сукупність витрат, що складаються з виробничої собівартості та позавиробничих витрат підприємства (адміністративних витрат, витрат на збут та інших операційних витрат).

4.У залежності від рівня виготовлення продукції та її реалізації розрізняють собівартість товарної, реалізованої, валової продукції та незавершеного виробництва [23]:

Собівартість товарної продукції – сукупність усіх витрат на виробництво всіх видів готової продукції, напівфабрикатів, робіт і послуг виробничого характеру, призначених для продажу або реалізації різним споживачам.

Собівартість валової продукції – показник величини витрат, що застосовується на підприємствах, для яких характерною рисою є нестабільна величина залишків незавершеного виробництва. Складається з виробничої собівартості продукції, реалізованої протягом звітного періоду; нерозподілених постійних загальновиробничих витрат; понаднормових виробничих витрат; її величина розраховується виходячи зі зміни величини нереалізованої продукції на початок і кінець розрахункового періоду.

Собівартість реалізованої продукції(робіт, послуг)складається з виробничої собівартості продукції, яка була реалізована протягом звітного періоду, нерозподілених постійних загальновиробничих витрат та понаднормативних виробничих витрат.

Собівартість незавершеного виробництва – вартість продукції часткової готовності у зв'язку з незакінченим технологічним циклом її виготовлення на певну звітну дату.

1.3. Методи калькулювання собівартості продукції на підприємстві

Визначення собівартості продукції являє собою процес, що починається зі збору всієї інформації щодо витрат, які виникають при виробництві і реалізації продукції або послуг, та закінчується аналізом загальної величин витрат і визначенням методів, які дозволяють точно розрахувати собівартість кожного виду продукції [24].

Планування собівартості продукції для підприємств є складовою частиною планування діяльності промислового підприємства і являє собою систему техніко-економічних розрахунків, які відображають величину (зміну величини) поточних витрат, що включаються до складу собівартості валової продукції, а також величину витрат, що склалися протягом усього промислового циклу, які включаються до складу собівартості товарної продукції [20].

Метою планування собівартості є економічно обґрунтоване визначення величини витрат, необхідних у планованому періоді для виробництва і збуту кожного виду та всієї промислової продукції підприємства, що відповідає вимогам щодо її якості. Дані обліку витрат використовуються для оцінки та аналізу виконання планових показників, визначення результатів діяльності структурних підрозділів та підприємств в цілому, фактичної ефективності організаційно-технічних заходів, спрямованих на розвиток та удосконалення виробництва, для планово-економічних та аналітичних розрахунків [20].

Обчислення собівартості продукції (робіт, послуг) називають калькулюванням. Метою калькулювання собівартості є визначення витрат, які припадають на одиницю продукції. Кінцевим результатом калькулювання собівартості є складання калькуляцій.

Згідно з п.597 Методичними рекомендаціями № 373 калькуляція – це представлений у табличній формі бухгалтерський розрахунок витрат у грошовому виразі на виготовлення одиниці виробу або партії виробів, а також на виконання робіт та послуг.

У калькуляціях показують, якого виду витрати та в якому обсязі включаються до собівартості одиниці того чи іншого виробу. Калькуляцію використовують для визначення середніх витрат виробництва та собівартості та реалізованої продукції, виконаних робіт, наданих послуг [27].

У процесі калькулювання собівартості продукції потрібно:

1. Обрати об'єкт калькулювання та визначити калькуляційну одиницю.
2. Уточнити вид калькуляції.
3. Обрати доцільний метод калькулювання.
4. Обґрунтувати калькуляційні статті та методики їх розрахунку.

Калькулювання собівартості продукції передбачає вибір об'єкта калькулювання, калькуляційної одиниці, методу калькулювання та калькуляційних статей витрат.

Згідно з п. 4 П(С)БО 16 об'єкт витрат – продукція, роботи, послуги або вид діяльності підприємства, що потребують визначення пов'язаних з їх виробництвом (виконанням) витрат. До них належать готова продукція (основна і допоміжна), напівфабрикат, вузол, деталь, роботи, послуги.

Калькуляційна одиниця – це кількісна міра конкретного об'єкта калькулювання (тобто метрична одиниця виміру конкретного об'єкта). Перелік основних калькуляційних одиниць та об'єктів калькулювання наведено в додатку 6 до Метод рекомендацій № 373, покажемо їх у таблиці 1.4.

Калькуляційна одиниця продукції визначається особливостями виготовлення та реалізації, мірою її натурального виміру, які застосовуються в даній галузі промисловості, і повинна відповідати одиниці виміру, прийнятої у стандартах чи технічних умовах на відповідний вид продукції.

Таблиця 1.4 – Об'єкти калькулювання та калькуляційні одиниці [27]

Об'єкт калькулювання	Калькуляційна одиниця
Виробниче замовлення	<ul style="list-style-type: none"> - група однорідних виробів; - типовий представник групи; - об'єкт робіт, послуг; - виріб; - вузол; - деталь; - умовна одиниця
Виріб	<ul style="list-style-type: none"> - група однорідних виробів; - типовий представник групи; - комплект; - вузол; - деталь; - типорозмір; - артикул; - марка
Продукт (напівфабрикат)	<p>Вагова одиниця в перерахунку на:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Стандарт продукту; - Прийнятий умовний стандарт; - Інші натуральні одиниці. <p>Вагова одиниця в натурі: кг, тис. кг, т, тис. т.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Натуральні одиниці: шт., комплект, м, кв. м, куб. м, л, декалітр, рулон, пачка, тисяча шт., комплектів, умовна одиниця
Переділ (стадія, фаза)	<ul style="list-style-type: none"> - стадія технологічного процесу; - фаза технологічного процесу; - напівфабрикат; - продукт

Калькуляційна одиниця продукції визначається особливостями виготовлення та реалізації, мірою її натурального виміру, які застосовуються в даній галузі промисловості, і повинна відповідати одиниці виміру, прийнятої у стандартах чи технічних умовах на відповідний вид продукції.

При калькулюванні витрати підприємства групують відповідно до *калькуляційних статей*.

Статті калькуляції включають витрати, що відрізняються між собою функціональною роллю у виробничому процесі й місцем виникнення. Список статей може бути різним, що обумовлено особливостями галузі підприємства.

Основні статті калькуляції, з яких і формується собівартість окремих видів продукції, наведена на рисунку 1.8.

Рисунок 1.8 –Калькуляційні статті витрат

В залежності від виду продукції, робіт і послуг, її складності, типу, характеру технологічного процесу і організації виробництва на промислових підприємствах можуть застосовуватися різні методи обліку витрат на виробництво і калькулювання собівартості продукції.

Метод обліку витрат і калькулювання собівартості – це сукупність прийомів організації документування та відображення виробничих витрат, які дозволяють визначити собівартість продукції (робіт, послуг) та отримати необхідну інформацію для контролю за процесом формування собівартості[27].

Сучасні методи обліку витрат та калькулюванні собівартості можна поділити на дві групи (табл. 1.5):

Таблиця 1.5 – Існуючі методи обліку витрат та калькулювання собівартості продукції [73]

Група методів за країнами виникнення і застосування	Методи за походженням у літературних джерелах
Перші – вітчизняні та методи країн ближнього зарубіжжя	Нормативний, позамовний, попередільний, попроцесний.
Друга – методи далекого зарубіжжя	Стандарт-кост, директ-кост, таргет-костинг, ABC-метод, кайзен-костинг, метод EVA, CVP-аналіз, LCC-аналіз, кост-кілінг, бенчмаркінг, функціонально-вартісний аналіз

Знову ж таки цей поділ досить умовний, оскільки нормативний метод і стандарт-кост мають багато спільних рис [50].

На практиці можуть застосовуватися комбіновані методи обліку витрат на виробництво та калькулювання собівартості продукції, які дозволяють максимально використовувати привілеї окремих методів для прийняття управлінських рішень.

Розглянемо традиційні та зарубіжні методи калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) у таблиці 1.6.

Таблиця 1.6 – Характеристика вітчизняних та зарубіжних методів калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг)[50]

Метод	Характеристика
Вітчизняні методи калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг)	
Простий (однопредільний, попроцесний) метод	Застосовується на підприємствах із масовим характером виробництва одного або декількох видів продукції, малим періодом технологічного процесу і відсутністю в більшості випадків незавершеного виробництва. Цей метод використовується для калькулювання транспортної продукції: перевезень вантажів і пасажирів, переробки вантажів. Варто зазначити таку відмінну рису попроцесорного методу калькулювання, як відсутність напівфабрикатів завершеного виду. Це дуже важлива ознака, тому що саме він найбільш чітко вказує на відмінність попроцесорного і попередільного методів. Суть цього методу зводиться до прямого розрахунку, тобто усі витрати на виробництво по статтям калькуляції поділяються на кількість виготовленої продукції. У результаті отримуємо собівартість одиниці продукції.

Нормативний метод	<p>Метод застосовується, як правило, на підприємствах обробних галузей промисловості з масовим і крупносерійним характером виробництва, де виробляється різноманітна і складна продукція, яка складається з великої кількості деталей і вузлів (наприклад, на підприємствах машинобудування, швейної, взуттєвої, трикотажної, меблевої, шинної промисловості).</p> <p>Він є найбільш прогресивний метод, адже дозволяє ефективно використовувати дані обліку для виявлення резервів зниження собівартості і оперативного управління виробничим процесом. Цей метод дозволяє визначати собівартість вже в процесі виробництва, а не після завершення звітного періоду. Витрати на виробництво підрозділяються на дві частини: витрати в межах норм і відхилення від норм. Усі витрати в межах норм враховуються без угруповання, за окремими замовленнями. Відхилення від встановлених норм аналізуються з урахуванням причин їх появи і винуватців, що дає можливість попереджати їх появу у процесі роботи в подальшому.</p> <p>Нормативний метод характеризується тим, що на підприємстві по кожному виду виробу на основі діючих норм та кошторисів витрат складається попередня калькуляція нормативної собівартості виробу, тобто калькуляція собівартості, обчислена за діючими на початок місяця нормами витрат матеріальних і трудових ресурсів.</p>
Позамовний метод	<p>Метод, який використовується на підприємствах, що виробляють одиничні, унікальні або виконувані на спеціальне замовлення вироби. При цьому об'єктом обліку та калькулювання є окреме виробниче замовлення. Для обліку витрат на кожне замовлення відкривають окремий аналітичний рахунок із зазначенням шифру замовлення.</p> <p>При цьому методі всі прямі витрати враховуються в розрізі встановлених статей калькуляції за окремими виробничими замовленнями, інші витрати враховуються за місцем їх виникнення та включаються до собівартості окремих замовлень відповідно до встановленої бази розподілу. Решта витрат враховуються за місцями їх виникнення, призначенням і статтями калькуляції. Тобто, об'єктом обліку витрат і об'єктом калькулювання є виробниче замовлення.</p>

Попередільний метод	<p>Застосовують переважно на підприємствах, що масово випускають однорідну продукцію, технологічний процес виготовлення якої передбачає кілька послідовних переділів. Класичними прикладами попередільного виробництва є хімія і нафтопереробка, металургія, текстильна, цементна, лакофарбова, харчова, борошномельна, скляна промисловість.</p> <p>Сутність цього методу полягає в наступному: оскільки процес випуску готової продукції складається в основному з декількох послідовних технологічно закінчених переділів (<i>переділ</i> – це закінчена частина технологічного процесу або сукупність виробничих операцій, в результаті яких з сировини і матеріалів виходить проміжний продукт (напівфабрикат) чи з напівфабрикату готовий виріб), то як правило, обчислюють собівартість продукції кожного окремо узятого переділу, тобто не тільки готового продукту, але і напівфабрикатів, адже вони можуть бути частково (часом у значних розмірах) реалізовані на сторону в якості готової продукції. Отже, об'єктом калькулювання є вид або група продукції кожного переділу.</p> <p>При цьому методі обліку витрати, враховані по першому переділі, включаються в собівартість другого. У другому переділі підсумовуються витрати першого і другого переділів та передаються в наступний (третій) переділ і так далі – аж до останнього переділу.</p>
Зарубіжні методи калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг)	
Стандарт-кост	<p>Означає собівартість, яку встановлено заздалегідь. Її зміст полягає в тому, що в обліку відображується те, що повинно статися (нормативні або стандартні витрати), а не те, що сталося (фактичні витрати); враховується не дійсне (факт), а належне (стандарт), і окремо обліковуються відхилення у фінансових результатах підприємства.</p>
Директ-костинг	<p>Собівартість розраховують за прямими витратами, до яких включають непрямі витрати в частині змінних витрат</p>
Таргет-костинг	<p>Метод управління витратами за цільовою собівартістю. За цього методу японські менеджери традиційну формулу ціноутворення застосовують «навиворіт», перетворивши її у рівняння: Ціна – Прибуток = Собівартість. Це їм дало змогу отримати простий інструмент контролю та економії витрат ще на стадії проектування, оскільки тут собівартість виробу розраховують виходячи з попередньо встановленої ціни реалізації. За цього методу необхідність утримувати цільову собівартість запобігає спокусі менеджерів застосовувати більш дорогі технології або матеріал, оскільки це може призвести до необхідності перепроєктування продукту.</p>
Кайзен-костинг	<p>На відміну від таргет-костингу – це метод, який полягає в постійному вдосконаленні якості процесів на всьому підприємстві за участі всіх його працівників, мотивуючи їх робити усе, що веде до зменшення непродуктивних витрат. Взаємодія методів таргет-костинг та кайзен-костинг дає змогу ефективно управляти собівартістю.</p>

ABC-метод (Activity-Based Costing)	Облік витрат на основі видів діяльності, передбачає виокремлення основних видів діяльності в межах підприємства; створення для кожного основного виду діяльності центрів витрат – групування витрат; поділ операцій підприємства на чотири групи: операції на рівні одного виробу, операції на рівні партії виробів, операції на рівні певного виду продукції, операції на рівні підприємства.
Функціонально-вартісний аналіз (FSA)	Це інструмент управління процесами, що вимірює вартість виконаної послуги. Якщо за традиційними методами розраховують витрати на певний вид діяльності за категоріями витрат, то цей метод показує вартість виконання всіх етапів процесу. Метод спрямований на мінімізацію витрат за умов збереження якісних показників і показників призначення продукції.
Метод економічної доданої вартості (EVA)	Дає можливість прив'язати створення вартості до певних груп робітників або підрозділів і так отримувати критерій для диференційованої винагороди за виконану роботу. Формула розрахунку EVA складається тільки з фінансових показників, що призводить до недооцінки таких чинників довгострокового успіху, як знання персоналу, інформаційні технології, корпоративна культура.
Кост-кілінг	Метод, особливостями застосування якого є зменшення витрат на оплату праці, а отже, скорочення штату працівників, вивільнення і продаж активів, що мало або зовсім не використовуються, повне або практично повне зменшення витрат на соціальну сферу. Цей метод передбачає скорочення витрат через жорсткий тиск на постачальників, зменшення ланцюга руху сировини, пошук нових постачальників або оптимізацію структури наявних.
CVP-аналіз (Аналіз точки беззбитковості)	Ґрунтується на зіставленні трьох величин – витрат підприємства, доходу від реалізації й отриманого прибутку, залежність яких дає змогу визначити обсяг реалізації, що за відомих величин постійних витрат підприємства і змінних витрат на одиницю продукції забезпечить беззбитковість діяльності або запланований фінансовий результат.
LCC-аналіз	Розрахунок витрат за етапами життєвого циклу продукції. Його застосовують у стратегічному управлінні, оскільки він охоплює період у кілька років. Планові витрати визначають за кожною стадією життєвого циклу продукту – розробка, виведення на ринок, зростання, зрілість і спад. Це єдиний метод управління витратами, який передбачає врахування впливу інфляції через дисконтування грошових потоків у прийнятті рішень.
Бенчмаркінг	Процес пошуку еталонного економічно ефективнішого підприємства-конкурента з метою порівняння з власним, ідентифікація відмінностей, визначення їх причин, виявлення резервів зниження витрат та підвищення конкурентоспроможності продукції. Для цього методу обов'язковим є використання порівняльної бази, пошук конкурентів, аналіз внутрішнього середовища фірми, виявлення недоліків управлінського, виробничого, комерційного процесів.

Зниження собівартості продукції – одна з важливих задач підприємства, тому що це дозволяє збільшити прибуток, покращити фінансовий стан, збільшити конкурентоздатність продукції розвитку підприємства [34].

Серед шляхів зниження собівартості виділяють[34]:

- підвищення технологічного рівня виробництва (вдосконалення техніки, технології, механізації, автоматизація виробничих процесів, використання нових видів сировини);
- вдосконалення організації виробництва та праці (розвиток спеціалізації виробництва, удосконалення організації праці);
- зміна структури та обсягу продукції (відносне зменшення умовно-постійних витрат, зміна структури випуску продукції);
- галузеві та інші фактори.

Вдосконалення механізму управління витратами є ефективним тільки на основі комплексного системного підходу до вирішення проблеми зниження собівартості продукції на підприємстві.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДІЯЛЬНОСТІ СТОВ «СКІФ»

2.1. Оцінка стану, визначення проблем та перспектив розвитку галузі

Аграрний сектор України з його базовою складовою, сільським господарством, є системоутворюючим в національній економіці, формує засади збереження суверенності держави – продовольчу та у визначених межах економічну, екологічну та енергетичну безпеку, забезпечує розвиток технологічно пов'язаних галузей національної економіки та формує соціально-економічні основи розвитку сільських територій.

Український аграрний сектор з потенціалом виробництва, що значно перевищує потреби внутрішнього ринку, є ланкою, що з одного боку може стати локомотивом розвитку національної економіки та її ефективної інтеграції в світовий економічний простір, а з іншого – зростання доходів, задіяного в аграрній економіці сільського населення, що складає понад третину всього населення країни, дати мультиплікативний ефект у розвитку інших галузей національної економіки.

Сільське господарство – це одна з провідних галузей економіки України, яка має значні природні конкурентні переваги. Площа сільськогосподарських земель України – найбільша в Європі – 41,5 млн. га (70% території країни), з них – 32,5 млн. га використовуються для вирощування сільськогосподарських культур. Розвитку сектору також сприяють близькість основних ринків збуту, транспортна інфраструктура, постійне зростання світового попиту на продовольчі продукти і альтернативну енергетику, а також наявність порівняно дешевих трудових ресурсів. На сьогодні даний сектор забезпечує близько 10% валової доданої вартості, тут зайнято понад 3,5 млн. населення (17% зайнятих в

Україні). Сільське господарство було одним з небагатьох секторів економіки, який демонструє постійне зростання обсягів виробництва і реалізації продукції.

Основний напрямок українського агробізнесу – рослинництво (близько 70% сільськогосподарської продукції). У структурі валової сільськогосподарської продукції найбільш важливе значення відіграють зернові та зернобобові культури (26,5% у 2020 році), технічні культури (19,4%), овочі (18,1%). Тваринництво (30% випуску сільськогосподарської продукції) представлене вирощуванням худоби та птиці (14,1%), виробництвом молока (11,5%) та яєць (3,6%). Україна є одним з найбільших світових виробників та експортерів сільськогосподарської продукції, вирощуючи понад 60 млн. т зернових та більше 10 млн. т насіння соняшника на рік. Зокрема, у 2020 році валовий збір зернових досяг 63,8 млн. т, з них пшениця – 24,1 млн. т, кукурудза – 28,5 млн. т, ячмінь – 9 млн. т. При цьому у загальному обсязі виробництва зернових переважає фуражне зерно: продовольчого зерна було отримано 39%, фуражних зернових – 61%. Крім того, Україна №1 у світі за обсягом виробництва соняшнику, а також виробництва та експорту соняшникової олії.

Україна значно наростила доходи від аграрного експорту протягом останнього десятиліття – вони збільшилися майже у 4 рази внаслідок зростання світових цін на сільськогосподарську продукцію, а також нарощування фізичних обсягів експорту АПК з України. Фізичні обсяги експорту зернових за останні 10 років також більш ніж подвоїлися та становили 32,3 млн. тонн зерна. Відповідно зросла роль АПК в загальному експорті. Так, у 2018 році частка сільськогосподарських товарів та продукції харчової промисловості в загальному експорті України становила 30,9%, тоді як у 2010 році вона була 19,3%, а у 2005 – 12,6%. У 2018 році АПК вперше став лідером за обсягами експорту в Україні, обігнавши навіть металургію (роль металургійного експорту зменшилася через військовий конфлікт на Сході країни та погіршення зовнішньої кон'юнктури).

Основні товарні групи аграрного експорту з України традиційно включають: зернові культури (причому близько 60% українського експорту зернових становить кукурудза і лише 30% - пшениця), насіння олійних рослин,

жири та олії тваринного або рослинного походження, готові харчові продукти, молоко та молочні продукти, яйця птиці, натуральний мед (рис. 2.1). У той же час Україна є нетто-імпортером живих тварин, риби, горіхів та спецій, продуктів з м'яса та риби.

Основними ринками збуту української сільськогосподарської продукції на сьогодні є країни Азії та ЄС, частка кожного з регіонів становить 39% та 29% відповідно в загальному експорті АПК у 2020 році. Крім того, український агробізнес експортує свою продукцію до країн СНД (15%) та Африки (15%).

Через військову агресію росії спостерігається суттєва тенденція скорочення експорту АПК до країн Євразійського економічного союзу, особливо це стосується готових харчових продуктів з високим рівнем доданої вартості – м'ясо-молочної продукції, кондитерських виробів, алкогольних та безалкогольних напоїв.

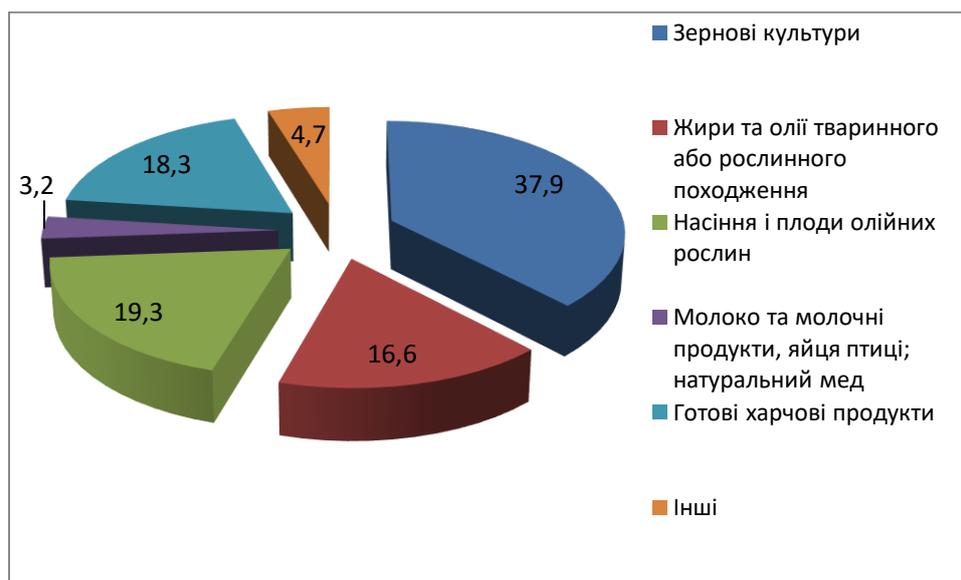

Рисунок 2.1 – Структура експорту сільськогосподарської продукції у 2020 році, %

У 2020 році експорт сільськогосподарської та харчової продукції до РФ впав більше ніж удвічі – на 53% і забезпечив лише 911,8 млн. дол. надходжень. У результаті частка російського ринку в загальному експорті продукції АПК зменшилася також більш ніж удвічі – з 11% до 5%. У 2020 році падіння експорту АПК до країн СНД прискорилося до 85% (порівняно з 2019 роком). Обмеження з боку Росії вимагають диверсифікації експорту української

продукції та пошуку нових ринків збуту. Україна нарощує присутність на аграрних ринках Індії, Єгипту, Китаю, Туреччини, Бангладеш, Кореї, Ірану, Іраку, Саудівської Аравії, Індонезії, США, Канади.

Зменшення доступу на російський ринок сприяє активізації торговельних відносин з Європою. Так, у 2020 році експорт сільськогосподарської та харчової продукції до ЄС збільшився на 6,7% порівняно з 2019 році. Аграрний експорт зайняв №1 місце у структурі українського експорту до країн ЄС за результатами 2020 року – 28% і забезпечив доходи у розмірі 4,8 млрд. дол. Проте в аграрному експорті до ЄС переважають товари з низьким рівнем переробки та доданої вартості, а частка готових харчових продуктів все ще є незначною. Зокрема, в структурі експорту продукції АПК та харчової промисловості до ЄС переважають зернові культури – 37,9%, насіння і плоди олійних рослин – 19,3%, жири та олії тваринного або рослинного походження – 16,6% (олія соняшникова – 14,2%) (рис. 2.2). У той же час аналіз використання українськими виробниками тарифних квот у 2020 році (частина з них залишилася невикористаними) показав, що нетарифні бар'єри значно обмежують торгівлю з ЄС, особливо для товарів тваринного походження. На сьогодні українські експортери мають поки дозволи на здійснення експорту до країн-членів ЄС таких товарних позицій: курятини, риби, яєць та яечних продуктів. Експорт продуктів рослинного походження не потребує дозволів ЄС (проте обмежений квотами щодо обсягу постачань).

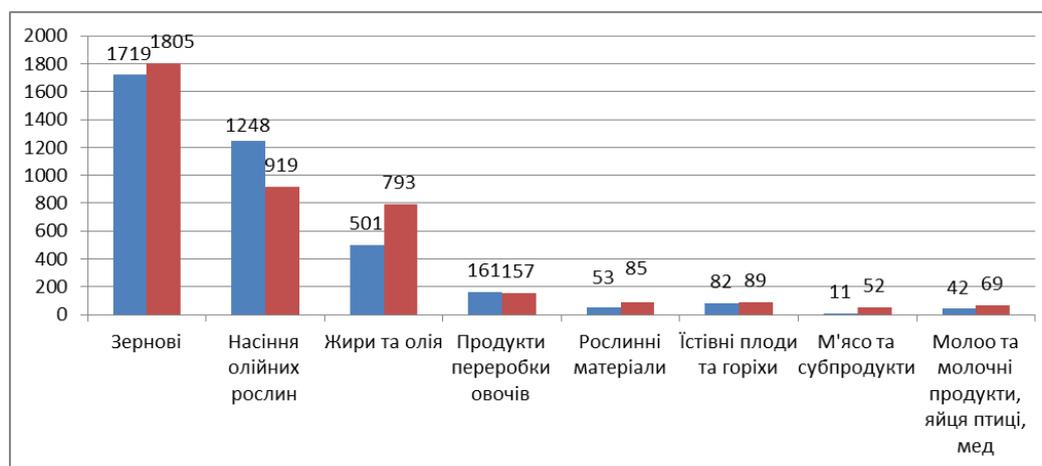

Рисунок 2.2 – Основні товарні позиції експорту АПК з України в ЄС у 2019-2020 роках, млн. дол. США

У цілому сировинна орієнтація українського експорту робить позиції України на зовнішніх ринках уразливими, оскільки попит на сировинні товари є непостійним і характеризується значною ціновою мінливістю. Тому необхідно забезпечувати збільшення експорту українських товарів з високою доданою вартістю. Фактором нарощування аграрного експорту з високим рівнем доданої вартості в ЄС є підвищення вимог безпечності та якості харчових продуктів і сировини за рахунок впровадження на підприємствах систем управління якістю та систем управління безпечністю харчових продуктів. Виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС може стати ефективним інструментом для покращення умов торгівлі з ЄС та роботи сектору АПК в цілому. ЄС вже скасував тарифні обмеження на експорт більшості української агропродукції до ЄС, водночас щодо деяких позицій були запроваджені тарифні квоти (зернові, свинина, яловичина, птиця). Водночас скасування переважної частки нетарифних обмежень для українського агроекспорту вимагає відповідних трансформацій українського регуляторного законодавства. Для цього Україна має адаптуватися до стандартів ЄС у таких сферах, як санітарні та фітосанітарні заходи, сертифікація і метрологія, проходження митниці, ринковий нагляд, оцінка відповідності. Адаптація стандартів аграрної політики з прозорими та передбачуваними регуляторними правилами сприятиме покращенню інвестиційного клімату та інвестиційної привабливості аграрного сектора економіки для європейських партнерів. Значний потенціал АПК пов'язаний також з поєднанням агровиробників України та ЄС у виробничих ланцюгах та каналах збуту. Це дозволить підвищити продуктивність АПК за допомогою передачі передових технологій і практик ЄС, збільшенню масштабів діяльності у виробництві та переробці сільськогосподарської продукції, покращенню умов доступу на світові ринки.

Проте ключовими проблемами розвитку аграрного сектору економіки України згідно Стратегії розвитку аграрного сектору економіки України на період до 2020 року залишаються:

1) нерівномірність розвитку різних форм господарювання (укладів) при послабленні позицій середньорозмірного виробника внаслідок створення для різних за розмірами та соціальним навантаженням економічних суб'єктів формально однакових, але не рівних умов господарювання;

2) недостатність нормативно-правових засад та відсутність мотивації до кооперації та укрупнення дрібних сільськогосподарських виробників в рамках сільських громад, низька товарність виробництва продукції, ослаблення економічного підґрунтя розвитку сільських громад;

3) нестабільні конкурентні позиції вітчизняної сільськогосподарської продукції та продовольства на зовнішньому ринках через не завершення процесів адаптації до європейських вимог щодо якості та безпечності сільськогосподарської сировини та харчових продуктів;

4) низькі темпи техніко-технологічного оновлення виробництва;

5) ризики збільшення виробничих витрат через зростання зношеності техніки, переважання використання застарілих технологій, при зростанні вартості невідновлювальних природних ресурсів в структурі собівартості;

6) значні втрати продукції через недосконалість інфраструктури аграрного ринку, логістики зберігання;

7) відсутність мотивації виробників до дотримання агроекологічних вимог виробництва;

8) обмежена ємність внутрішнього ринку сільськогосподарської продукції та продовольства, обумовлена низькою платоспроможністю населення;

9) недостатня ефективність самоорганізації та саморегулювання ринку сільськогосподарської продукції та продовольства, складність у виробленні консолідованої позиції сільськогосподарських товаровиробників у захисті своїх інтересів;

10) непоінформованість значної частини сільськогосподарських виробників про кон'юнктуру ринків та умови ведення бізнесу в галузі;

11) незавершеність земельної реформи.

Пріоритетними напрямками розвитку аграрного сектору є:

- впровадження перспективних агротехнологій, а отже підвищення продуктивності виробництва, зниження витрат на одиницю продукції, зміцнення її конкурентоспроможності;
- поліпшення якості землі та її використання за рахунок впровадження правильних сівозмін, збільшення маси добрив, насамперед органічних;
- боротьба зі шкідниками і хворобами сільськогосподарських культур, що дає змогу зберегти понад 20% вирощеного врожаю;
- проведення комплексу заходів з охорони ґрунтів;
- інтенсифікація сільського господарства шляхом механізації та комп'ютеризації виробництва, хімізації, меліорації, інтенсивного розвитку біотехнології у рослинництві;
- у тваринництві інтенсифікація досягається завдяки використанню досягнень генетики і селекції, поліпшення кормової бази тощо;
- формування високоосвічених професійних кадрів
- скорочення втрати сільськогосподарської продукції при її збиранні, транспортуванні, зберіганні та переробці.

Таким чином, можемо зробити висновок, що нинішній етап розвитку сільського господарства України супроводжується загостренням низки соціально-економічних проблем. Проте навіть за несприятливих умов аграрний сектор продовжує демонструвати прийнятні темпи розвитку, що є, у першу чергу, результатом проведених земельної та аграрної реформ. Поряд з цим, нові виклики вимагають своєчасної реакції держави, аграрної науки і практики. Від того, наскільки оперативно й ефективно вітчизняний аграрний сектор адаптується до нових умов господарювання, залежать його подальші перспективи зайняти гідне місце серед провідних виробників агропродовольчої продукції в світі.

2.2 Організаційно – правові основи функціонування СТОВ «Скіф»

Юридичний статус товариства:

- повна і скорочена назва: Сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю «Скіф» і СТОВ «СКІФ»
- юридична адреса: 38610, Полтавська обл., Котелевський р-н, с. Більськ, вул. Центральна, 01;
- номер і дата державної реєстрації: ЄДРПОУ 03773211;
- форма власності: приватна;
 - організаційно-правова форма: Сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю;
 - установчі документи : статут, установчий договір;
 - розмір статутного фонду, для публічного акціонерного товариства також види, кількість і вартість акцій: Статутний капітал Товариства поділений на частки та відповідає вартості вкладів його учасників. Вартість однієї частки становить 754,55(сімсот п'ятдесят чотири) гривні 55 копійок, що відповідає 1 відсотку вартості Статутного капіталу та одному голосу. Загальний розмір статутного капіталу 75 455,00 грн.
 - належність підприємства до концернів, асоціацій, холдингів: СТОВ «Скіф» самостійно планує основні напрямки своєї діяльності і визначає перспективи розвитку, виходячи з попиту на товари, роботи та послуги Товариства і необхідності забезпечення його самоокупності та прибутковості діяльності.
 - цілі і види діяльності: метою діяльності СТОВ «Скіф» є одержання прибутку, задоволення суспільних потреб в його продукції, роботах, послугах та реалізація на підставі одержаного прибутку соціальних та економічних інтересів учасників.

СТОВ «Скіф»:

- є самостійним господарюючим суб'єктом, має права юридичної особи, володіє відокремленим майном, від свого імені набуває майнові та особисті немайнові права і несе визначені обов'язки, виступає в суді від свого імені,

здійснює виробничу, комерційну, посередницьку та іншу господарську діяльність, що не суперечить чинному законодавству і своєму статуту з метою одержання прибутку;

- має самостійний баланс, рахунки в банках, печатку із своїм найменування, ідентифікаційним кодом, штампами, бланками, фірмовий знак, а також знак для товарів і послуг та інші реквізити;

- має право випускати (емітувати) в установленому законодавством порядку цінні папери;

- самостійно планує свою господарську діяльність і провадить таку діяльність на підставі договорів;

- реалізує власну продукцію (роботи, послуги).

Діяльність СТОВ «Скіф» будується на комерційних засадах при повному дотриманні принципу законності, повної господарської самостійності і самоокупності, несе відповідальність за результати своєї господарської діяльності та виконання зобов'язань.

Предметом основної діяльності СТОВ «Скіф» є:

1. Виробничо-господарська діяльність:

- виробництво, збереження та переробка сільськогосподарської і харчової продукції;

- вирощування зернових, технічних та решти культур, не віднесених до інших класів рослинництва;

- овочівництво, декоративне садівництво і вирощування продукції розсадників;

- розведення великої рогатої худоби, овець, кіз, свиней, птиці, інших тварин і виробництво та переробка їх продукції;

- закупівля у населення, селянських господарств, колективних сільськогосподарських підприємств, інших господарств сільськогосподарської продукції і сировини, виробів підсобних господарств та промислів, дикорослих плодів, ягід, грибів для наступної переробки та реалізації за безготівковий розрахунок і готівку;

- садівництво та реалізація його продуктів;

- виробництво фруктових та овочевих соків;
- деревообробне виробництво;
- організація лісорозробок та переробки деревини, виготовлення, купівля та реалізація пиломатеріалів, інших виробів із деревини;
- організація і здійснення збирання, переробки та реалізації вторинної сировини та відходів виробництва.

2. Торгівля та послуги:

- надання послуг в сфері сільськогосподарського виробництва;
- надання ветеринарних послуг, оптова та роздрібна торгівля сільськогосподарською сировиною та продукцією;
- оптова та роздрібна торгівля рибою;
- торгівельна діяльність, в тому числі оптова, дрібнооптова, роздрібна, комісійна, торгівельно-закупівельна та торгово-посередницька;
- створення оптово-роздрібних підприємств торгівлі і послуг населенню, продаж різноманітних товарів через власну торгівельну мережу;
- організація і проведення експортних, імпорتنих та товарообмінних операцій;
- експорт лісу;
- створення кафе, барів, ресторанів, інших закладів громадського харчування;
- ремонт обладнання;
- купівля-продаж, оренда об'єктів нерухомості.

3. Інші види діяльності:

- надання всіх видів робіт в галузі будівництва, проведення реконструкцій, а також проведення капітального та поточного ремонтів;
- видавництво друкованих засобів масової інформації;
- екскурсійна діяльність;
- ремонт техніки, в тому числі сільськогосподарської;
- інші види діяльності не заборонені чинним законодавством.

Номенклатура продукції товариства: пшениця, кукурудза, соняшник, гречка, жито, соя, цукрові буряки, ВРХ, свині, вівці, молоко, мед, та ін.

Завдяки наступній формі виробництва підприємства досягається швидке, чітке керування виробничим процесом і досягнення високих якісних результатів. Структура товариства:

- виробничі підрозділи (основне і допоміжне виробництво, складське господарство, ремонтна база, транспортні підрозділи та ін.):

- основне виробництво: бурякопереробний цех, сокоочисний цех та продуктовий цех;

- допоміжне виробництво: цех контрольно-вимірювальних приладів та апаратури, вапняковий цех, грануляційний цех, лабораторія сировини, ремонтно-силовий цех, бурякоприймальний цех;

- обслуговуюче господарство: транспортний цех, ТЕЦ, електроцех, складське господарство, гараж, залізничний цех та охорона;

- підсобне виробництво: підсобного виробництва СТОВ «Скіф» не має.

- виробнича площа та потужність підприємства.

Виробнича площа СТОВ «Скіф» становить 10,6 тис. м². Виробнича потужність підприємства становить 1200 т./добу.

Організаційна структура – це сукупність взаємопов'язаних елементів управління. Повноваження об'єднують вище керівництво з нижчими рівнями працюючих і забезпечують можливість розподілу та координування завдань.

Основним засобом, за допомогою якого керівництво встановлює стосунки між рівнями повноважень є делегування, яке являє собою передавання завдань і повноважень особі, яка бере на себе відповідальність за їх виконання.

Головний бухгалтер забезпечує ведення бухгалтерського обліку, дотримуючись єдиних методологічних засад, встановлених Законом України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”, з урахуванням особливостей діяльності підприємства і технології оброблення облікових даних. Організовує роботу бухгалтерської служби (рис.2.3), контроль за відображенням на рахунках бухгалтерського обліку всіх господарських операцій. Вимагає від підрозділів, служб та працівників забезпечення неухильного дотримання порядку оформлення та подання до обліку первинних документів.

Структура управління – це упорядкована сукупність зв'язків між ланками і робітниками, зайнятими вирішенням управлінських задач організації. В ній виділяють такі поняття, як елементи (ланки), зв'язки і рівні.

Елементи – це служби, групи і робітники, які виконують ті чи інші функції управління у відповідності з прийнятим розподілом управлінських задач, функцій і робіт.

Рисунок 2.3 – Організаційна структура економічної служби СТОВ «Скіф»

Горизонтальні зв'язки носять характер погодження і є, як правило, однорівневими. Вертикальні зв'язки – це зв'язки підпорядкованості, які виникають при наявності декількох рівнів управління. Лінійні зв'язки відображують рух управлінських рішень та інформації між лінійними керівниками, тобто особами які відповідають за діяльність організації або її структурних підрозділів.

Функціональні зв'язки виникають по лінії руху інформації та управлінських рішень по різних функціям менеджменту.

Структура управління створюється для здійснення процесу управління, між учасниками якого розподілені цілі, задачі і функції, а також обов'язки, права і відповідальність за їх виконання, то структуру управління розглядають як форму розподілу і кооперації праці. Значний вплив на формування структури управління має структура виробництва в якій виділяють дві складові: виробничу і організаційну.

Виробнича структура – це кількісний склад і пропорції в головних, додаткових і допоміжних галузях підприємств і форми взаємозв'язку на кожній ступені організації виробництва. Виробнича структура підприємства безпосередньо впливає на склад функціональних служб і чисельність працівників в них.

Для СТОВ «Скіф» характерною є лінійно-функціональна структура управління. Вона дозволяє організувати управління за лінійною схемою а функціональні підрозділи допомагають лінійним працівникам у вирішенні відповідних управлінських функцій. Структура управління підприємства СТОВ «Скіф» зображена на рисунку 2.4 і виробнича структура (рис.2.5).

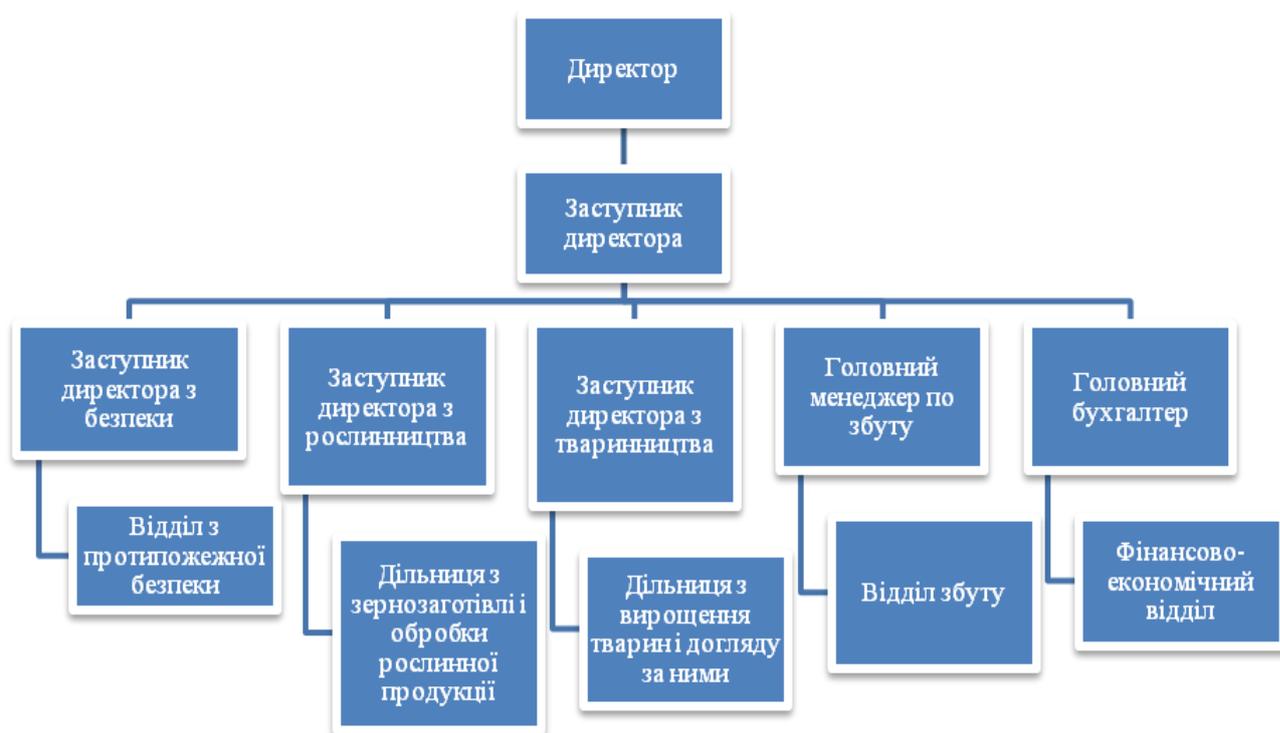

Рисунок 2.4 – Структура управління підприємства СТОВ «Скіф»

Згідно статуту в СТОВ «Скіф» вищим органом є – Загальні збори Учасників Товариства, виконавчим органом – Директор Товариства.

Загальні збори обирають голову загальних зборів. Загальні збори скликають не рідше, ніж один раз на квартал, якщо інше не передбачено положенням про загальні збори.

Статутний капітал Товариства поділений на частки та відповідає вартості вкладів його учасників. Вартість однієї частки становить 754,55(сімсот

п'ятдесят чотири) гривні 55 копійок, що відповідає 1 відсотку вартості Статутного капіталу та одному голосу.

Виконавчим органом Товариства, що здійснює управління його поточною діяльністю, є директор. Директор здійснює свої повноваження відповідно до положення, затвердженого загальними зборами, у якому, зокрема, визначаються компетенція виконавчого органу, порядок прийняття ним рішень, порядок вчинення юридичних дій від імені Товариства. Директор вирішує всі питання діяльності товариства, крім тих, що належать до виключної компетенції загальних зборів, питань укладення кредитних договорів, та договорів застави.

Директор підприємства: визначає, формулює, планує, здійснює і координує всі види діяльності підприємства; організує роботу і ефективну взаємодію виробничих одиниць, цехів та інших структурних підрозділів підприємства, направляє їх діяльність на досягнення високих темпів розвитку і удосконалення виробництва та продукції; здійснює заходи щодо соціального захисту колективу підприємства, забезпечення і збереження зайнятості працівників; представляє підприємство в органах державної влади та у взаємовідносинах з партнерами і багато іншого.

Заступник директора визначає і координує інвестиційну та інноваційну політику, напрямки технічного розвитку підприємства, шляхи його реструктуризації, реконструкції і технічного переозброєння; організовує роботу технічної служби з метою забезпечення технічної готовності рухомого складу підприємства; керує розробкою та реалізацією планів технічного обслуговування і ремонту автотранспортних засобів, контролює їх виконання; організовує роботу з удосконалення організації і проведення технічного обслуговування і ремонту автотранспортних засобів; забезпечує впровадження нової техніки і технологій в підпорядкованих службах.

Заступник директора з рослинництва здійснює організаційно – технологічне керівництво галуззю рослинництва; організовує вдосконалення технологій вирощування зернових та інших сільськогосподарських культур, проведення сільськогосподарських робіт у найоптимальніші строки і на

високому агротехнічному рівні; підготовляє і укладає договори продажу продукції рослинництва.

Заступник директора з рослинництва здійснює організаційно – технологічне керівництво галуззю тваринництва; бере участь у розробленні перспективних і річних планів розвитку господарства та завдань підрозділів, планує рух поголів'я, його відтворення і вирощування молодняка; організовує ведення обліку, своєчасне складання звітів з тваринництва.

Заступник директора з безпеки (Головний ветлікар) проводить огляд тварин і діагностування їх хвороб і ушкоджень; здійснює терапевтичне і хірургічне лікування тварин; застосовує лікарські засоби при лікуванні тварин, високоефективні ветеринарні препарати і методи ветеринарного впливу; проводить ветеринарні заходи щодо попередження захворювань тварин; дотримує виконання зоогігієнічних і ветеринарних правил при утриманні, годівлі тварин і догляду за ними; проводить ветеринарно-санітарну експертизу худоби і птахів.

Отже, діюча структура управління є ефективною на досліджуваному підприємстві, оскільки вона призводить до швидкої реалізації управлінських рішень та високої спеціалізації, яка в свою чергу підвищує ефективність роботи функціональних служб.

На відміну від організаційної, виробнича структура підприємства є формою організації виробничого процесу, вона виражається в розмірі підприємства, кількості й складності цехів та служб, їх плануванні, а також у кількості планування виробничих ділянок та робочих місць усередині цехів.

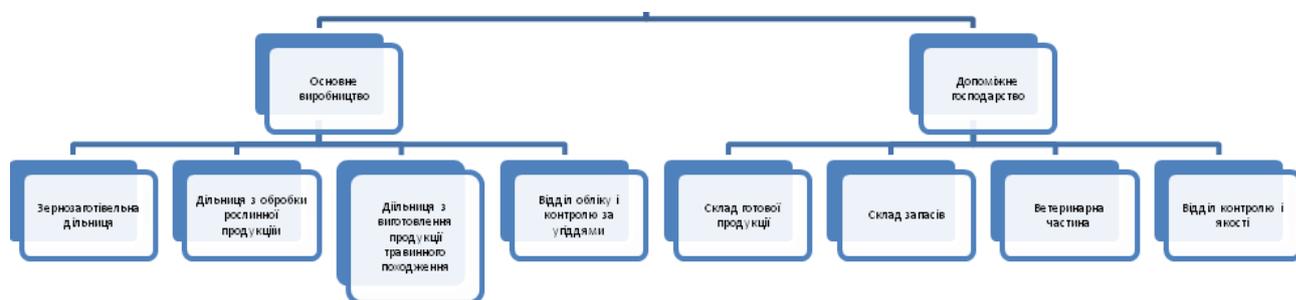

Рисунок 2.5 – Виробнича структура СТОВ «Скіф»

Завдяки такій формі організації структури управління та виробництва підприємства досягається швидке, чітке керування виробничим процесом і досягнення високих якісних результатів.

Директор здійснює управління СТОВ «Скіф». Він несе персональну відповідальність за стан та діяльність підприємства, за збереження та ощадливе використання майна підприємства, забезпечення пожежної безпеки його об'єктів, а також створення належних умов для трудового колективу.

Головний бухгалтер господарства, заступники директора та головні спеціалісти призначаються на посаду і звільняються з неї директором.

Головний бухгалтер визначає, формулює, планує, здійснює і координує організацію бухгалтерського обліку господарсько-фінансової діяльності підприємства; здійснює безпосереднє методичне, організаційне й адміністративне керівництво співробітниками бухгалтерії; безпосередньо підпорядковується керівнику сільськогосподарського підприємства; призначається і звільняється з посади наказом керівника підприємства в установленому законодавством порядку.

Головний бухгалтер зобов'язаний:

1. Забезпечити раціональну організацію обліку і звітності на підприємстві і в його підрозділах на основі централізації та автоматизації обліково-обчислювальних робіт, прогресивних форм і методів бухгалтерського обліку та контролю, розроблення і здійснення заходів, які спрямовані на додержання дисципліни і зміцнення господарського розрахунку.

2. Складати баланс підприємства (основні засоби та інші поза оборотні активи, запаси і витрати, грошові кошти, розрахунки й інші активи, джерела власних та прирівняних до них коштів, довгострокові пасиви, розрахункові й інші короткострокові пасиви).

3. Організувати та контролювати складання розрахунків щодо використання прибутків, витрат на виробництво (витрат обігу), платежів до бюджету, своєчасність і правильність складання звітності.

4. Здійснювати контроль за додержанням порядку оформлення первинних та бухгалтерських документів, розрахунків і платіжних зобов'язань,

витрачанням фонду оплати праці, встановленням посадових окладів, за проведення інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, коштів, документів, розрахунків, перевірок організації бухгалтерського обліку і звітності, документальних ревізій у підрозділах підприємства.

5. Проводити контроль за довгостроковими інвестиціями підприємства в прибуткові активи (цінні папери - акції, облігації, сертифікати, казначейські зобов'язання) інших підприємств, господарських товариств, процентні облігації державних та місцевих позик, вклади до статутних фондів спільних підприємств та інші фінансові вкладення; за обліком страхової діяльності; бартерними (товарообмінними) операціями; за правильністю обліку операцій в іноземних валютах, з векселями Державного казначейства; інкасацією боргових вимог.

6. Організувати складання щомісячного бухгалтерського обліку, квартальних та річних бухгалтерських звітів (за результатами інвентаризації).

7. Регулювати розходження фактичної наявності цінностей за даними бухгалтерського обліку, що були виявлені під час інвентаризацій.

8. Вживати заходів щодо запобігання нестач, незаконного витрачання коштів і товарно-матеріальних цінностей, порушень фінансового та господарського законодавства.

9. Брати участь в оформленні матеріалів з нестач, крадіжок та псування цінностей, контролювати подання в необхідних випадках матеріалів у слідчі і судові органи.

10. Вести роботу, яка спрямована на забезпечення дотримання штатної, фінансової і касової дисципліни, кошторисів адміністративно-господарських та інших витрат, додержання законності списання з бухгалтерських балансів дебіторської заборгованості, нестач та інших витрат, стежити за зберіганням бухгалтерських документів, оформленням і здаванням їх за встановленим порядком до архіву.

11. Брати участь у роботі з удосконалення і розширення сфери дії внутрішньогосподарського розрахунку, розробленні раціональної планової та

облікової документації, організації впровадження засобів автоматизації обліково-обчислювальних робіт.

12. Забезпечувати на основі даних первинних документів і бухгалтерських записів своєчасне складання бухгалтерської та податкової звітності, подання її за встановленим порядком відповідним органам.

13. Надавати методичну допомогу працівникам підрозділів підприємства з питань бухгалтерського обліку, контролю, звітності та економічного аналізу.

Головний бухгалтер керує бухгалтерією.

Головний економіст керує науково-економічним та організаційно - економічним забезпеченням діяльності підприємства; організовує свою роботу в тісному контакті з головними фахівцями та керівниками виробничих підрозділів підприємства; здійснює методичне, організаційне й адміністративне керівництво співробітниками економічної служби. Він безпосередньо підпорядковується керівнику сільськогосподарського підприємства. Призначається і звільняється з посади наказом керівника господарства в установленому законодавством порядку. У своїй роботі головний економіст керується законами України, іншими нормативно-правовими актами, діючим Статутом підприємства та посадовою інструкцією.

Головний економіст зобов'язаний:

1. Брати активну участь у розробці заходів щодо збільшення виробництва сільськогосподарської продукції на основі ефективного використання земельних угідь, матеріальних і трудових ресурсів, раціонального поєднання галузей, удосконалення організації праці та підвищення рентабельності виробництва.

2. Проводити роботу з удосконалення планування економічних показників діяльності підрозділів підприємства, досягнення високого рівня їх обґрунтованості, створення і поліпшення нормативної бази планування, норм витрат товарно-матеріальних цінностей, обігових коштів і використання виробничих потужностей.

3. Всебічно аналізувати результати виробничої та фінансової діяльності роботи підприємства, вивчати рух грошових коштів, цінову ситуацію та

готувати пропозиції керівнику щодо удосконалення організації роботи, раціонального витрачання матеріально-технічних та трудових ресурсів.

4. Організовувати розробку методичних матеріалів з техніко-економічного планування роботи виробничих підрозділів підприємства, розрахунків економічної ефективності капітальних вкладень, необхідності впровадження раціоналізаторських пропозицій та винаходів, нової техніки і технології.

5. Проводити роботу з удосконалення соціально-трудова відносин. Відповідно до норм галузевої угоди розробляти додатки до колективного договору: «Положення про оплату праці» та «Система норм і нормативів з праці».

6. Здійснювати методичне керівництво і організацію роботи з впровадження, удосконалення та підвищення ролі економічних методів управління, розширення сфери дії внутрігосподарського розрахунку.

7. Забезпечувати суворе додержання режиму економії матеріальних, трудових і фінансових ресурсів на усіх напрямках господарської діяльності підприємства.

8. Керувати економічними дослідженнями, що провадяться на підприємстві, укладати договори про творче співробітництво з науково-дослідними установами та вищими навчальними закладами.

9. Керувати проведенням порівняльного аналізу показників роботи підприємства, впровадженням передового досвіду економічної роботи.

10. Брати участь у розробці та впровадженні заходів з поліпшення економічних показників роботи підприємства, реалізації прогресивних форм і методів економічної роботи.

11. Керувати роботою з підвищення рівня економічних знань працівників.

12. Контролювати своєчасність подання звітів про результати економічної діяльності у відповідні органи.

13. Керувати структурними підрозділами підприємства, які виконують економічну роботу, сприяти впровадженню економічно доцільних рішень з управління виробництвом.

2.3. Аналіз основних економічних та фінансових показників діяльності товариства

Для розрахунку основних економічних і фінансових показників діяльності підприємства була використана фінансова та статистична звітність СТОВ «Скіф». З фінансової звітності використовуються дані форми №1 «Баланс», форми №2 «Звіт про фінансові результати», форми №3 «Звіт про рух грошових коштів», форми №4 «Звіт про власний капітал», форми №5 «Примітки до річної фінансової звітності», примітки до звітів. З статистичної звітності використовуються: форма №1-підприємство «Звіт про основні показники діяльності підприємства», форми 1-ПВ «Звіт із праці» (квартальна, річна) тощо.

Виконаємо аналіз основних економічних та фінансових показників діяльності СТОВ «Скіф» за 2017-2019 роки.

Аналіз продуктивності праці товариства за останні три роки наведені у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 – Аналіз продуктивності праці товариства за 2017-2019 р.р.

Показники, джерело інформації / порядок розрахунку	Од. виміру	Роки			Відхилення			
		2017	2018	2019	Третій до першого		Третій до другого	
					Абсолютне	Темп приросту, %	Абсолютне	Темп приросту, %
1	2	4	5	6	7=6-4	8=6/4*100-100	9=6-5	10=6/5*100-100
1.Обсяг виробництва продукції, робіт, послуг (ф.1П-НПП)	тис. грн.	118883	132574	170379	51496	143,32	37805	128,52
2. Середньооблікова чисельність працівників (Ф.1 підприємство, ряд.300 гр.1)	осіб	190	188	191	1	100,53	3	98,95
3. Середньооблікова чисельність робітників (оперативні дані)	осіб	152	150	153	1	100,66	3	102,00
4. Питома вага у складі персоналу підприємства (п.3/п.2*100)	%	80	79,8	80,1	0,10	100,13	0,30	100,38
5. Фонд оплати праці усіх працівників (ф.1-ПВ, ряд.5010, гр.1)	тис. грн.	3034,6	4130	5108,1	2074	168,33	978	123,68
6. Середньорічна продуктивність праці:								
- одного працівника (п.1 / п.2)	тис.грн /особу	625,700	705,181	892,037	266,337	142,57	186,85	126,50
- одного робітника (п.1/п.3)	тис.грн /особу	782,125	883,827	1113,58	331,463	142,38	229,76	126,00
7. Середньомісячна заробітна плата одного працівника	тис. грн..	1,331	1,831	2,229	0,898	167,45	0,398	121,74

Проведемо аналіз динаміки та джерел формування майна товариства (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Динаміка стану майна товариства на кінець 2017-2019 р.р.

Показники, джерело інформації / порядок розрахунку	Од. виміру	Роки			Відхилення			
		2017	2018	2019	Третій до першого		Третій до другого	
					Абсолютне	Темп приросту, %	Абсолютне	Темп приросту, %
1	2	4	5	6	7=6-4	8=6/4*100-100	9=6-5	10=6/5*100-100
1. Усього майна (ф.1 ряд.1300 гр.4)	тис. грн.	183594	190186	208426	24832	113,53	18240	109,59
1.1.Основні засоби і нематеріальні активи (ф.1 ряд 1095 гр.4)	тис. грн.	112812	118040	123566	10754	109,53	5526	104,68
1.2. Оборотні активи(ф.1 ряд 1195 гр.4)	тис. грн.	70782	72146	84860	14078	119,89	12714	117,62
1.2.1. Запаси (ф.1 ряд 1100 гр.4)	тис. грн.	56447	62989	70946	14499	125,69	7957	112,63
1.2.2. Дебіторська заборгованість (ф.1 сумма ряд 1125-1155 гр.4)	тис. грн.	8956	8629	13333	4377	148,87	4704	154,51
1.2.3. Грошові кошти та їх еквіваленти (ф.1 ряд 1165 гр.4)	тис. грн.	5339	511	440	-4899	8,24	-71	86,11
1.2.4. Поточні фінансові інвестиції(ф.1 ряд 1160 гр.4)	тис. грн.	400	400	400	0,00	100,00	0,00	100,00
1.2.5. Інші оборотні активи(ф.1 ряд 1190 гр.4)	тис. грн.	40	17	141	101	0,00	124	0,00

Дослідження економічного та фінансового стану товариства повинно включати аналіз джерел формування майна (табл.2.4)

Таблиця 2.4 – Динаміка джерел формування майна товариства на кінець 2017-2019 р.р.

Показники, джерело інформації / порядок розрахунку	Од. виміру	Роки			Відхилення			
		2017	2018	2019	Третій до першого		Третій до другого	
					Абсолютне	Темп приросту, %	Абсолютне	Темп приросту, %
1	2	4	5	6	7=6-4	8=6/4*100-100	9=6-5	10=6/5*100-100
1. Джерела формування майна (ф.1 ряд.1900 гр.4)	тис. грн.	183594	190186	208426	24832	113,53	18240	109,59
1.1.Власний капітал (ф.1 ряд 1495 гр.4)	тис. грн.	111317	130489	148802	37485	133,67	18313	114,03
1.1.1. Пайовий капітал(ф.1 ряд 1400 гр.4)	тис. грн.	75	75	75	0,00	100,00	0,00	100,00
1.1.2. Додатковий капітал (ф.1 ряд 1410 гр.4)	тис. грн.	1315	1315	1315	0,00	0,00	0,00	0,00
1.2.2. Нерозподілений прибуток (ф.1 ряд 1420 гр.4)	тис. грн.	109476	128648	146961	37485	134,24	18313	114,23
1.2.3. Резервний капітал (ф.1 ряд 1415 гр.4)	тис. грн.	451	451	451	0,00	0,00	0,00	0,00
1.2. Позиковий капітал (ф.1 ряд 1595 гр.4+ ряд 1695 гр.4)	тис. грн.	72277	59697	59624	-12653	82,49	-73	99,88
1.2.1. Довгострокові позики(ф.1 ряд 1595 гр.4)	тис. грн.	43813	38127	28407	-15406	0,00	-9720	0,00
1.2.2. Короткострокові кредити(ф.1 ряд 1600 +1610 гр.4)	тис. грн.	13500	14100	13000	-500	0,00	-1100	0,00
1.2.3. Кредиторська заборгованість за товари (Ф.1, ряд (1615 + 1605), гр. 4	тис. грн.	12148	4451	9617	-2531	79,17	5166	216,06
1.2.4. Кредиторська заборгованість за розрахунками	тис. грн.	2816	2972	8600	5784	305,40	5628	289,37
1.3. Доходи майбутніх періодів(ф.1 ряд 1665 гр.4)	тис. грн.	-	-	-	-	-	-	-

Проведемо аналіз стану та руху основних засобів товариства за останні три роки.

Таблиця 2.5 – Аналіз стану та руху основних засобів товариства за 2017-2019 р.р.

Показники, джерело інформації / порядок розрахунку	Од. виміру	Роки			Відхилення			
		2017	2018	2019	Третій до першого		Третій до другого	
					Абсолютне	Темп приросту, %	Абсолютне	Темп приросту, %
1	2	4	5	6	7=6-4	8=6/4*100-100	9=6-5	10=6/5*100-100
1. Вартість основних засобів на кінець року (первісна вартість)(ф.1 ряд.1011 гр.4)	тис. грн.	148237	176499	212818	64581	143,57	36319	120,58
2. Знос основних засобів (ф.1 ряд 1012 гр.4)	тис. грн.	41846	67261	100686	58840	240,61	33425	149,69
3. Залишкова вартість основних засобів(ф.1 ряд 1010 гр.4)	тис. грн.	106391	109238	112132	5741	105,40	2894	102,65
4. Вартість основних засобів, які надійшли протягом року (ф.5 ряд 260 гр.5)	тис. грн.	48377	30743	36953	-11424,0 0	76,39	6210,0 0	120,20
5. Вартість основних засобів, які вибули протягом року (ф.5 ряд 260 гр.8)	тис. грн.	1087	2481	634	-453,00	58,33	-1847,0 0	25,55
6. Коефіцієнт зносу (п.2/п.1)		0,282	0,381	0,473	0,19	167,60	0,092	124,15
7. Коефіцієнт придатності (1-п.6)		0,718	0,619	0,527	-0,19	73,40	-0,09	85,14
8. Коефіцієнт оновлення (п.4/п.1)		0,017	0,014	0,026	0,009	154,70	0,012	186,28
9. Коефіцієнт вибуття (п.5 / ф.1 ряд 1011гр.3)		0,01	0,02	0,004	-0,01	40,00	-0,02	20,00

Одним із найважливіших завдань товариства в сучасних умовах є підвищення ефективності використання основних засобів. Ступінь вирішення цього завдання оцінюється шляхом вивчення в динаміці показників ефективності використання основних засобів (табл.2.6)

Таблиця 2.6 – Аналіз показників ефективності використання основних засобів товариства за 2017-2019 р.р.

Показники, джерело інформації / порядок розрахунку	Од. виміру	Роки			Відхилення			
		2017	2018	2019	Третій до першого		Третій до другого	
					Абсолютне	Темп приросту, %	Абсолютне	Темп приросту, %
1	2	4	5	6	7=6-4	8=6/4*100-100	9=6-5	10=6/5*100-100
1. Чистий дохід від реалізації (продукції, робіт, послуг) (ф.2 ряд.2000 гр.3)	тис. грн.	118883	132574	170379	51496	143,32	37805	128,52
2. Прибуток від операційної діяльності (ф.2 ряд 2190 гр.3)	тис. грн.	33218	27603	26567	-6651	79,98	-1036	96,25
3. Середньорічна вартість основних засобів(ф.1 ряд 1011 гр.3+ ряд 1011 гр.4)	тис. грн.	124592	162368	194658,5	70067	156,24	32291	119,89
4. Середньоспискова чисельність працівників підприємства, ряд 300 гр.1)	тис. грн.	190	188	191	1	100,53	3	98,95
5. Фондовіддача (п.1/п.3)	грн./ грн.	0,95	0,82	0,88	-0,08	91,73	0,06	107,20
6. Фондомісткість (п.3/п.1)	грн./ грн.	1,048	1,22	1,14	0,09	108,78	-0,08	93,44
7. Фондоозброєність праці (п.3/п.4)	грн./ особу	655,75	863,66	1019,15	363,41	155,42	155,49	118,00
8. Рентабельність основних засобів (п.2 / п.3*100)	%	26,66	17	13,65	-13,01	51,20	-3,35	80,29

Розрахуємо показники ефективності використання оборотних активів товариства (табл. 2.7)

Таблиця 2.7 – Показники ефективності використання оборотних активів товариства за 2017-2019 р.р.

Показники, джерело інформації / порядок розрахунку	Од. виміру	Роки			Відхилення			
		2017	2018	2019	Третій до першого		Третій до другого	
					Абсолютне	Темп приросту, %	Абсолютне	Темп приросту, %
1	2	4	5	6	7=6-4	8=6/4*100-100	9=6-5	10=6/5*100-100
1. Середні залишки оборотних активів (продукції, робіт, послуг) (ф.1 0,5*(ряд.1195 гр.3+ ряд.1195 гр.4)	тис. грн.	60978,5	71464	78503	17524,50	128,74	7039,00	109,85
1.1. Грошових коштів та їх еквівалентів(ф.1 ряд 1165)	тис. грн.	-	-	-	-	-	-	-
1.2. Коштів у розрахунках(ф.1 0,5*(ряд.1125 гр.3+ ряд.1130 гр.3+ряд.1135гр.3+ряд.1140гр.3+ряд.1145гр.3+ряд.1155гр.3+ряд.1125 гр.4+ряд.1130гр.4+ряд.1135гр.4+ряд.1140гр.4+ряд.1145гр.4+ряд.1155	тис. грн.	7692	8792,5	10981	3289,00	142,76	2188,50	124,89
1.3. Запасів (ф.1 0,5 *(ряд 1100 гр.3+ ряд 1100 гр.4)	тис. грн.	8819	48300	54476	45657,00	617,71	6176,00	112,79
2. Чистий дохід від реалізації продукції, робіт, послуг, тис. грн.(ф.2 ряд.2000 гр.3)	тис. грн.	118883	132574	170379	51496	143,32	37805	128,52
2.1. Одноденна виручка від реалізації, грн. (п.2/360дн.)	тис. грн.	330,23	368,26	473,27	143,04	143,32	105,01	128,52
3.Оборотність оборотних активів, дні (360дн.*п.1/п.2):	дні	185	194	166	-18,78	89,83	-28,19	85,48
4.Коефіцієнт оборотності оборотних активів (п.2/п.1):	оборот и	1,95	1,86	2,17	0,22	111,32	0,32	116,99
5. Прибуток від операційної діяльності (ф.2 ряд.2190 гр.3)	тис. грн.	33218	27603	26567	-6651	79,98	-1036	96,25
6. Рентабельність оборотних активів (п.5/п.1*100)	%	54,47	38,62	33,84	-20,63	62,13	-4,78	87,62

Отже, провівши необхідні розрахунки, можна сказати, що протягом 2017 – 2019 років власний капітал збільшився на 37485 тис. грн. та 18313 тис. грн. відповідно.

На рисунку 2.10 показана зміна вартості основних засобів. За первісною вартістю на кінець 2017 року основні засоби склали 106391 тис.грн., на кінець 2019 року вони збільшилися на 5741 тис. грн. і склали 112132 тис. грн. За період 2018 – 2019 роки основні засоби за первісною вартістю на кінець року збільшилася на 36319 тис. грн. Темп приросту основних засобів за первісною вартістю складає 120,58 %. Знос основних засобів на кінець 2017 року становив 41846 тис. грн. Протягом 2017 – 2018 років знос основних засобів збільшився на 58840 тис. грн., а на протязі 2018 – 2019 років знос основних засобів зріс на 33425 тис. грн., а темп приросту склав 149,69 %.

Середньорічна вартість основних засобів зростала протягом 2017 – 2019 років. На 2017 рік середньорічна вартість основних засобів становила 124592 тис. грн., через рік вона зросла і становила 162368 тис. грн. в, а у 2019 році склала 194658,5 тис. грн. Темп зростання середньорічної вартості складає в порівнянні з 2019 роком склав 156,24% (2017 рік) та 119,89 (2019 рік).

Рисунок 2.10 – Динаміка зміни вартості основних засобів на СТОВ «Скіф» за 2017 -2019 роки

Обсяг виробництва продукції на 2017 рік складає 118883 тис. грн. У 2019 році спостерігається різке збільшення обсягу виробництва продукції на 51496 тис грн. і становить 170379 тис грн., а на 2018 рік обсяг склав 132574 тис. грн.. Щодо обсягу реалізованої продукції, він теж збільшується протягом 2017 –

2019 роки. Обсяги виробленої та реалізованої продукції на 2017 –2019 роки зображено на рисунку 2.11.

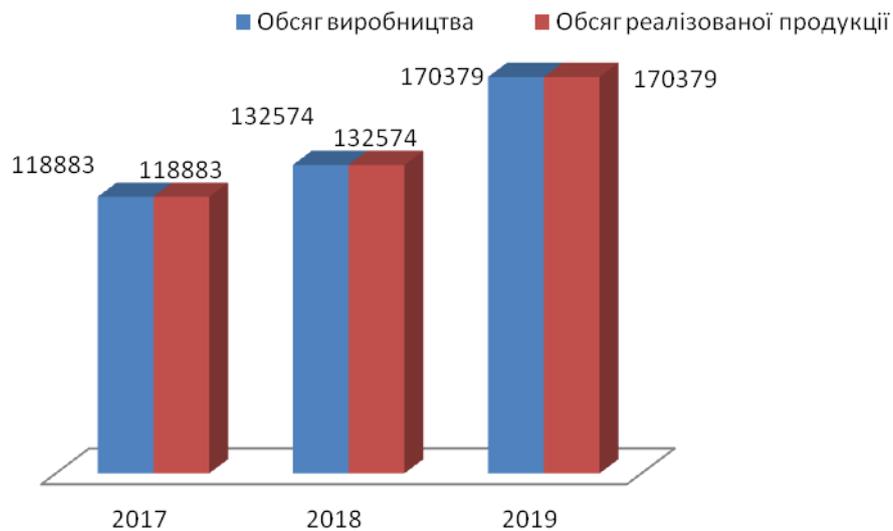

Рисунок 2.11. – Співвідношення обсягів виробленої та реалізованої продукції СТОВ «Скіф» за 2017 -2019 роки

Спостерігаються позитивні тенденції. Продуктивність праці одного працівника на 2017 рік становила 625,700 тис. грн./особу, на 2018 рік значно збільшилася на 266,337 тис. грн./особу і становила 705,181 тис. грн./особу. На 2019 рік продуктивність праці одного працівника становила 892,037 тис. грн./особу, що на 186,856 тис. грн./особу більше в порівнянні з 2018 роком.

Продуктивність праці одного робітника на 2019 рік становить 1113,588 тис. грн./особу. У порівнянні з 2017 роком продуктивність збільшилася на 331,463 тис. грн. / особу, а у порівнянні з 2018 роком – також збільшилась на 229,762 тис. грн. / особу або 126 %, що є позитивним для підприємства. Динаміка зміни продуктивності праці 1-го працівника та 1-го робітника зображена на рисунку 2.12.

Рисунок 2.12 – Динаміка зміни продуктивності праці 1-го працівника та 1-го робітника СТОВ «Скіф» за 2017 -2019 роки

Показники стану підприємства. Коефіцієнт зносу основних засобів на 2017 рік склав 0,282. Протягом 2018 – 2019 років він збільшилася на 0,092, що свідчить про збільшення частки вартості основних засобів, що її списано на витрати виробництва в попередніх періодах. Це є негативним для підприємства, тому що збільшуються витрати на ремонт, нове обладнання і т.д.

Коефіцієнт оновлення за 2018 – 2019 роки збільшився на 0,012, що свідчить про збільшення частоти введення основних засобів в загальній вартості основних засобів.

У 2017 році на підприємстві кількість працівників та робітників складало 190 та 152 особи відповідно. На 2018 рік їх кількість склала 188 та 150 осіб . Протягом 2018 – 2019 років кількість працюючих збільшилася ще на 3 особи та склала 191 працівник та 153 робітника. Динаміку зміни середньооблікової чисельності персоналу зображено на рисунку 2.13.

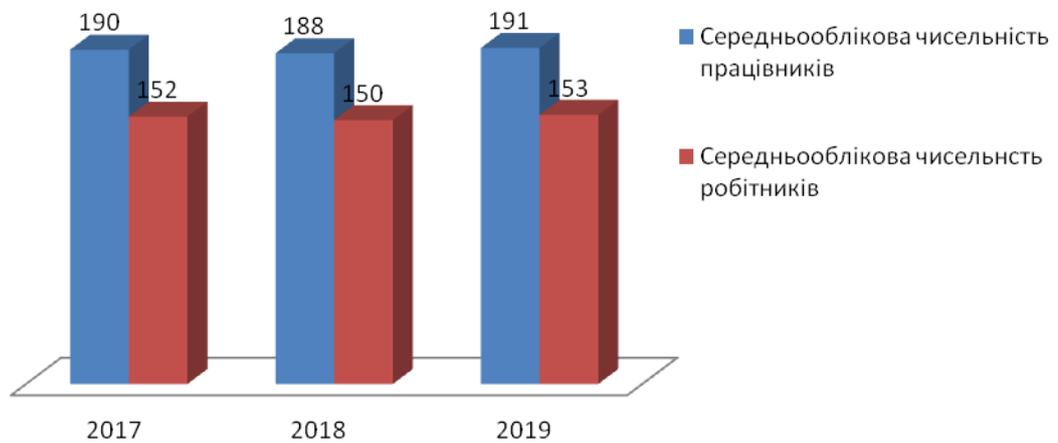

Рисунок 2.13 – Динаміка зміни середньооблікової чисельності персоналу СТОВ «Скіф» за 2017 -2019 роки

Сума виробленої продукції на одну гривню основних фондів – фондівддача – протягом 2017 – 2019 років зменшувалась. Так у 2017 році вона склала 0,95 грн. / грн.; у 2018 році – 0,82 грн. / грн.; а у 2019 році – 0,88грн. / грн. Фондоозброєність праці працівників збільшилась: протягом 2017 цей показник становив 655,75 тис. грн./особу, в 2018 році – 863,66 тис. грн./особу, протягом 2019 року показник збільшився в порівнянні з 2018 роком 155,49 тис. грн./особу.

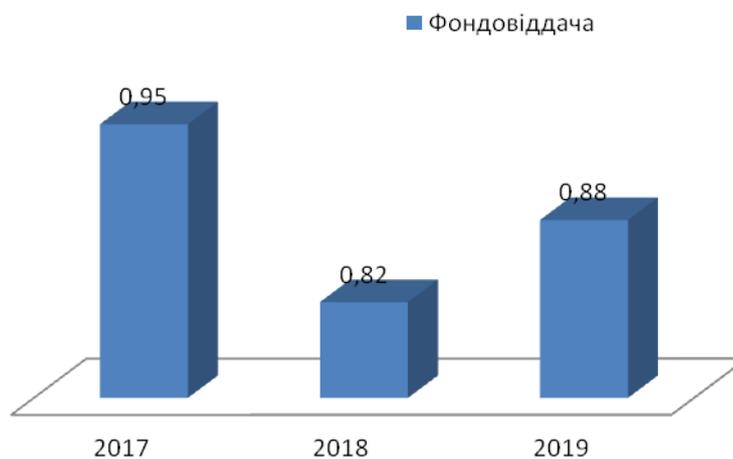

Рисунок 2.14 – Динаміка зміни фондівддачи СТОВ «Скіф» за 2017 -2019 роки

Загалом ліквідність підприємства визначається наявністю в нього ліквідних коштів, до яких належать готівка, кошти на рахунках у банках та

елементи оборотних ресурсів які легко реалізуються. Ліквідність відображає здатність підприємства в будь-який момент здійснювати необхідні витрати.

Аналіз ліквідності передбачає: складання балансу ліквідності; розрахунок і аналіз основних показників ліквідності. Ліквідність балансу показує ступінь покриття боргових зобов'язань підприємства його активами, строк перетворення яких на грошові кошти відповідає строку погашення зобов'язань. При цьому активи групуються за ступенем зростання їх ліквідності, а зобов'язання розміщені в міру скорочення термінів їх погашення.

Таблиця 2.9 – Аналіз показників ліквідності СТОВ «Скіф»

Показники	На кінець 2017 року	На кінець 2018 року	На кінець 2019 року	Відхилення (+,-) 2018р. до	
				2017 р. 4-2	2018 р. 4-3
1. Показник покриття (>1)	2,487	3,345	2,718	0,232	-0,626
2. Показник швидкої ліквідності (0,6-0,8)	0,504	0,425	0,446	-0,058	0,021
3. Показник абсолютної ліквідності (0,1)	0,188	0,024	0,014	-0,173	-0,010
4. Показник співвідношення поточної дебіторської та кредиторської заборгованості (=1)	0,675	1,395	1,174	0,499	-0,221

Таблиця 2.10 – Динаміка формування чистого прибутку товариства за 2017-2019 р.р.

Показники, джерело інформації / порядок розрахунку	Од. виміру	Роки			Відхилення			
		2017	2018	2019	Третій до першого		Третій до другого	
					Абсолютне	Темп приросту, %	Абсолютне	Темп приросту, %
1	2	4	5	6	7=6-4	8=6/4*100-100	9=6-5	10=6/5*100-100
1. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (ф.2 ряд.2000 гр.3)	тис. грн.	118883	132574	170379	51496	143,32	37805	128,52
2. Собівартість реалізованої продукції (ф.2 ряд.2050 гр.3)	тис. грн.	79607	95964	131881	52274	165,67	35917	137,43
3. Валовий прибуток (ф.2 ряд.2090 гр.3) або збиток (ф.2 ряд.2095 гр.3)	тис. грн.	39276	228538	302260	262984	769,58	73722	132,26
4. Операційні доходи (ф.2 ряд.2120гр.3)	тис. грн.	1467	1966	3778	2311,00	257,53	1812,00	192,17
5. Операційні витрати (ф.2 ряд.2130гр.3+ряд.2150гр.3+ряд.2180гр.3)	тис. грн.	7525	10973	15709	8184,00	208,76	4736,00	143,16
6. Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток (ф.2 ряд.2190 гр.3)	тис. грн.	33218	27603	26567	-6651	79,98	-1036	96,25
7. Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування: прибуток (ф.2 ряд.2290 гр.3)	тис. грн.	23491	19172	18313	-5178,00	77,96	-859,00	95,52
8. Податок на прибуток (ф.2 ряд.2300 гр.3)	тис. грн.	-	-	-	-	-	-	-
9. Чистий прибуток (ф.2 ряд.2350 гр.3) або збиток (ф.2 ряд.2355 гр.3)	тис. грн.	23491	19172	18313	-5178	77,96	-859	95,52

Нижче наводиться аналітична таблиця 2.11, яка характеризує показники рентабельності діяльності товариства за останні три роки.

Таблиця 2.11 – Аналіз рентабельності діяльності товариства за 2017-2019

р.р.

Показники, джерело інформації / порядок розрахунку	Од. виміру	Роки			Відхилення			
		2017	2018	2019	Третій до першого		Третій до другого	
					Абсолютне	Темп приросту, %	Абсолютне	Темп приросту, %
1	2	4	5	6	7=6-4	8=6/4*100-100	9=6-5	10=6/5*100-100
1. Середньорічна вартість сукупного капіталу (ф.1 0,5*(ряд.1300 гр.3+ ряд.1300гр.4))	тис. грн.	159274	186890	199306	40033	125,13	12416	106,64
2. у тому числі власного капіталу (ф.1 0,5*(ряд.1495 гр.3+ ряд.1495 гр.4))	тис. грн.	99572	120903	139645,5	40074	140,25	18743	115,50
3. Валовий прибуток (ф.2 ряд.2090 гр.3)	тис. грн.	39276	228538	302260	262984	769,58	73722	132,26
4. Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування (ф.2 ряд.2290 гр.3)	тис. грн.	23491	19172	18313	-5178	77,96	-859	95,52
5. у тому числі чистий прибуток (ф.2 ряд.2350 гр.3)	тис. грн.	23491	19172	18313	-5178	77,96	-859	95,52
6. Прибуток від операційної діяльності (ф.2 ряд.2190 гр.3)	тис. грн.	33218	27603	26567	-6651	79,98	-1036	96,25
7. Собівартість реалізованої продукції (ф.2 ряд.2050 гр.3)	тис. грн.	79607	95964	131881	52274	165,67	35917	137,43
8. Чистий дохід від реалізації продукції, робіт, послуг (ф.2 ряд.2000 гр.3)	тис. грн.	118883	132574	170379	51496	143,32	37805	128,52
9. Рентабельність власного капіталу, (п.5/п.2*100)	%	23,59	15,86	13,11	-10,48	55,59	-2,74	82,70
11. Рентабельність продажу	%	19,76	14,46	10,75	-9,01	54,40	-3,71	74,32
12. Рентабельність активів	%	14,75	10,26	9,19	-5,56	62,30	-1,07	89,57

Прибуток від операційної діяльності СТОВ «Скіф» у 2017 році складав - 33218 тис.грн., на 2018 рік – 27603 тис.грн., а у 2019 прибуток від операційної діяльності складав – 26567 тис.грн., що на 1036 тис. грн менше ніж у 2018 році. Динаміку показників прибутку зображено на рисунку 2.15

Рисунок 2.15 – Динаміка показників прибутку
СТОВ «Скіф» за 2017 -2019 роки

Чистий прибуток у 2017 році становив – 23491 тис. грн., у 2018 році збільшився і склав 19172 тис. грн., а у 2019 році прибуток склав – 18313 тис. грн.. Динаміка чистого прибутку за розглянутий період зображено на рисунку 2.16.

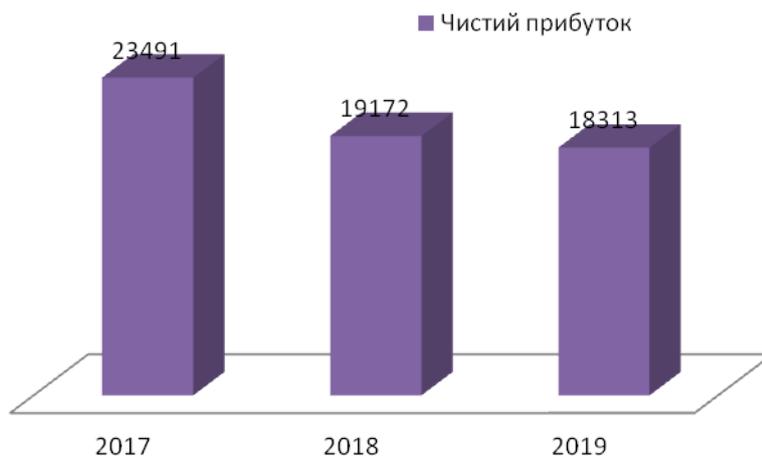

Рисунок 2.16 – Динаміка показників прибуткової діяльності
СТОВ «Скіф» за 2017 -2019 роки

Рентабельність продажів - є одним з найважливіших показників ефективності діяльності підприємства. Цей коефіцієнт показує, яку суму операційного прибутку одержує підприємство з кожної гривні проданої продукції. У 2017 році цей показник становив – 19,76%, у 2018 році спостерігаємо незначне зменшення до 14,46%, але у 2019 році рентабельність продаж значно зменшився – до 10,75%. Причиною зниження цього коефіцієнта може бути ріст витрат на виробництво і реалізацію продукції або іншою

причиною цього може бути падіння загального обсягу продажів. Динаміка рентабельності продажів зображено на рисунку 2.17.

Рисунок 2.17 – Динаміка рентабельності продажу
СТОВ «Скіф» за 2017 -2019 роки

Рентабельність власного капіталу - фінансовий коефіцієнт, що характеризує ефективність використання власного капіталу. Рентабельність власного капіталу показує скільки прибутку підприємство одержало на 1 грн. власного капіталу. Максимізація цього показника – важливе завдання, яке необхідно виконати управлінцям підприємства. У 2017 році показник становив – 23,59%, а 2018 році - 15,86%, а в 2019 році - 13,11%, тобто. Динаміку зростання рентабельності власного капіталу зображено на рисунку 2.18.

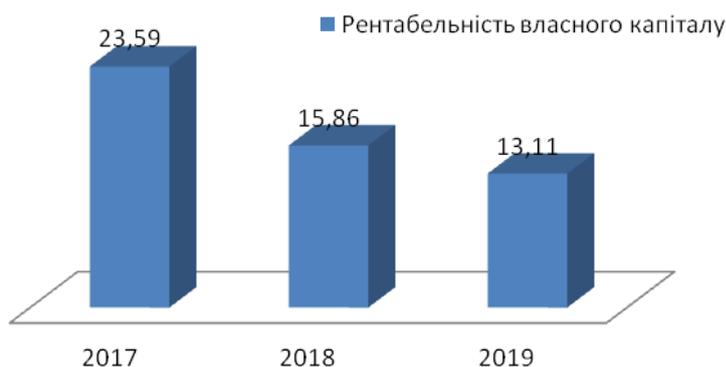

Рисунок 2.18 – Динаміка зростання рентабельності власного капіталу
СТОВ «Скіф» за 2017 -2019 роки

Отже, комплексний аналіз фінансового стану дозволив виявити показники, які мають позитивні результати. До них відносяться, збільшення

основних засобів, оборотних активів, обсягу виробництва продукції, але зменшення чистого прибутку від реалізації продукції, рентабельності власного капіталу та інші.

Таким чином, СТОВ «Скіф» протягом 2013 – 2015 років не підвищило свою ефективність.

Провівши аналіз економіко-фінансових показників діяльності підприємства визначено стан, проблеми та перспективи пивного виробництва. Провівши дослідження, можна сказати, що сільськогосподарська галузь має стабільне становище.

СТОВ «Скіф» має позитивний стан, це можна пояснити підвищенням багатьох фінансово-економічних показників.

2.4. Стан охорони праці СТОВ «Скіф»

Залежно від виробничих обставин в процесі праці організм людини сприймає комплекс чинників, що можуть позитивно або негативно впливати на стан її здоров'я та рівень працездатності.

Залежно від інтенсивності та часу дії ці чинники можуть бути небезпечними або шкідливими.

Небезпечними називаються чинники, здатні при відповідних умовах викликати гостре порушення здоров'я або загибель організму; шкідливими – чинники, що чинять негативний вплив на працездатність або викликають професійні захворювання і інші професійні наслідки [9].

Організм людини може пристосуватися до виробничих умов лише тоді, коли шкідливі або небезпечні чинники не досить активні і їх рівень знаходиться в межах гранично допустимих нормативних значень. Якщо ж шкідливі і небезпечні чинники виробничого середовища досить активні, тоді організм людини не в змозі до них пристосуватися і його нормальне функціонування порушується, а стан здоров'я погіршується внаслідок чого виникають виробничі травми або професійні захворювання.

Відповідно до державного стандарту шкідливі і небезпечні чинники за

дією та природою впливу поділяються на чотири класи: фізичні, хімічні, біологічні й психофізіологічні [14].

До фізичних шкідливих та небезпечних чинників належить шум, вібрація і інші коливальні впливи, іонізуючі і неіонізуючі випромінювання, кліматичні параметри (температура, вологість і рух повітря), атмосферний тиск, рівень освітлення, а також фіброгенний пил і т.ін.

До хімічних шкідливих і небезпечних чинників за характером впливу на організм людини належать токсичні, подразнюючі, сенсibiliзуючі, канцерогенні та мутагенні речовини різного агрегатного стану, що здатні викликати будь-які загальні, місцеві або віддалені в часі негативні наслідки на організм. За шляхами проникнення в організм людини вони можуть діяти через органи дихання, шлунково-кишковий тракт, шкіряні покрови та слизові оболонки.

До біологічних шкідливих та небезпечних чинників належать патогенні мікроорганізми, мікробні препарати, біологічні пестициди, сапрофітна спороутворююча мікрофлора, мікроорганізми – продуценти мікробіологічних препаратів.

До психофізіологічних небезпечних й шкідливих виробничих чинників за характером їх дії належать фізичні статичні й динамічні перевантаження-піднімання й перенесення вантажів, незручне положення тіла, тривалий тиск на шкіру, суглоби, м'язи та кістки; фізіологічно недостатня рухова активність (гіподинамія); нервово-психічні перевантаження – розумове перевантаження, емоційні навантаження, перенапруга аналізаторів.

Основними завданнями служби охорони праці на СТОВ «Скіф» є:

- навчання працівників безпечним методам праці та пропаганда питань охорони праці;
- забезпечення безпечності технологічних процесів, виробничого устаткування, будівель і споруд;
- нормалізація санітарно-гігієнічних умов праці;
- забезпечення працівників засобами індивідуального захисту;
- забезпечення оптимальних режимів праці та відпочинку;

- організація лікувально-профілактичного обслуговування;
- професійний добір працівників з окремих професій;
- удосконалення нормативної бази з питань охорони праці.
- підготовка, прийняття і реалізація заходів із забезпечення безпечних умов праці, утримання у належному стані обладнання, споруд, інженерних мереж;
- організація і проведення навчання працівників охорони праці та облік, аналіз і оцінка стану умов безпеки праці;
- забезпечення страхування працівників від нещасних випадків на виробництві.

Об'єкти управління СУОП підприємства :

- виробнича діяльність робітників підприємства;
- виробниче обладнання;
- технологічні процеси, будівлі і споруди;
- виробниче середовище.

Органи управління СУОП підприємства:

2. роботодавець;
3. структурні підрозділи підприємства;
4. професійні спілки;
5. комісія охорони праці ;
6. уповноважені трудових колективів.

Найбільш характерними специфічними наслідками впливу шкідливих й небезпечних чинників є виробничі травми і професійні захворювання.

Між виробничими небезпечними й шкідливими чинниками досить важко провести відповідну межу. Один і той же виробничий чинник за природою своєї дії може одночасно належати до різних класифікаційних груп. Наприклад, виробничий пил залежно від походження та інших характеристик може спричинити легеневий фіброз або травмування очей або інших ділянок тіла; іонізуюча радіація може викликати променеву хворобу або спричинити променеве смертельне ураження («смерть під променем»); шум може бути причиною професійного невриту або слухової травми і т. ін. [26].

Відповідна форма організації праці та результати наукових розробок з питань гігієни та виробничої санітарії усувають дію деяких шкідливих небезпечних чинників, знімають негативні наслідки перевантажень як фізичного так й психофізіологічного характеру і створюють умови для тривалого довголіття та високого рівня працездатності .

Задача 1. Розрахувати річну економію від зменшення рівня захворюваності.

Вихідні дані:

- кількість днів непрацездатності через хвороби на 100 працівників до проведення заходів D_1 , після D_2 ;
- річна середньооблікова чисельність робітників $Ч_з$, чоловік;
- вартість виробленої товарної продукції за зміну на одного працівника промислово – виробничого персоналу $З_в$, грн.;
- вартість річної товарної продукції підприємства P_n , млн. грн.;
- середньорічна чисельність промислово – виробничого персоналу $Ч_{ср}$, чол.;
- середньорічна заробітна плата одного працівника разом з відрахуваннями на соцстрахування $З_p=48000$ грн.;
- середньоденна сума допомоги по тимчасовій непрацездатності $П_д=115$ грн.;
- умовно – постійні витрати у собівартості річної товарної продукції $n=50\%$ ($Y=n \times P_n$, млн. грн.).

Таблиця 2.2. – Показники для розрахунку економії від зменшення рівня захворюваності по СТОВ «Скіф» за 2020 рік

Показник	Значення
D_1	1520
D_2	1410
$Ч_з$, чол	350
$З_в$, грн	274
P_n , млн. грн	12
$Ч_{ср}$, чол	320

Розв'язання :

Розрахунки річної економії підприємства здійснюються на основі нижченаведених формул.

1. Розрахунок економії від зменшення рівня захворюваності чи травматизму здійснюється в такій послідовності:

- Скорочення витрат робочого часу за рахунок зменшення рівня захворюваності (аналогічно травматизму) за певний час:

$$\Delta D = \frac{D_1 - D_2}{100} \times \mathcal{U}_z, \text{ люд.-днів.} \quad (2.1)$$

$$\Delta D = \frac{1520 - 1410}{100} \times 350 = 385 \text{ люд.-днів}$$

де D_1, D_2 – кількість днів непрацездатності через хвороби чи травматизм на 100 працюючих відповідно до і після проведення заходів.

- Зростання продуктивності праці:

$$\Delta W = \frac{\Delta D \times Z_e}{P_n} \times 100\%, \quad (2.2)$$

$$\Delta W = \frac{385 \times 274}{12000000} \times 100\% = 0,88\%$$

де Z_e – вартість виробленої продукції за зміну на одного працівника промислово – виробничого персоналу;

P_n – вартість річної товарної продукції підприємства.

- Річна економія зарплати за рахунок зростання продуктивності праці при зменшенні рівня захворюваності і травматизму:

$$E_z = \frac{\Delta W \times Z_p}{100} \times \mathcal{U}_{cp}, \text{ грн,} \quad (2.3)$$

$$E_z = \frac{0,88 \times 48000}{100} \times 320 = 135168 \text{ грн}$$

де \mathcal{U}_{cp} – середньорічна чисельність промислово – виробничого персоналу;

Z_p – заробітна плата одного працівника з відрахуваннями на соцстрахування.

- Річна економія на собівартості продукції за рахунок зменшення

умовно-постійних витрат:

$$E_c = \frac{Y \times \Delta D \times 3_e}{P_n}, \quad (2.4)$$

$$E_c = \frac{6000000 \times 385 \times 274}{12000000} = 52745 \text{ грн}$$

де Y – умовно-постійні витрати у виробничій собівартості річного обсягу товарної продукції.

• Економія за рахунок зменшення коштів на виплату допомоги по тимчасовій непрацездатності:

$$E_{cc} = \Delta D \times P_\delta, \text{ грн}, \quad (2.5)$$

$$E_{cc} = 385 \times 115 = 44275 \text{ грн}$$

де P_δ – середньоденна сума допомоги по тимчасовій непрацездатності

• Річна економія за рахунок зменшення рівня захворюваності (травматизму):

$$E_{pz(m)} = E_z + E_c + E_{cc} \text{ грн.}$$

$$E_{pz(m)} = 135168 + 52745 + 44275 = 232188 \text{ грн.}$$

Отже, з отриманих даних ми можемо зазначити наступне, скорочення витрат робочого часу за рахунок зменшення рівня захворюваності становить 385 люд.-днів.; спостерігаємо зростання продуктивності праці 0,88% ; річна економія зарплати за рахунок зростання продуктивності праці при зменшенні рівня захворюваності і травматизму становить 135168 грн; річна економія на собівартості продукції за рахунок зменшення умовно-постійних витрат 52745 грн; економія за рахунок зменшення коштів на виплату допомоги по тимчасовій непрацездатності 44275 грн; річна економія за рахунок зменшення рівня захворюваності (травматизму) становить 232188 грн.

Виходячи з цієї нормативної величини на підприємстві виділяються кошти на поліпшення умов праці, таблиця (згідно звіту про основні показники діяльності підприємства).

Таблиця 2.3 - Виділені кошти на поліпшення умов праці СТОВ «Скіф»

Плановий рік	Фонд оплати праці за попередній рік тис. грн..	Виділені кошти на поліпшення умов праці, тис. грн..
2018	32154,2	160,8
2019	19464,0	198,1
2020	21450,1	198,2

тобто, витрати на охорону праці у період 2018-2019 рік збільшилися на:

$$198,1 - 160,8 / 160,8 * 100 = 23,2\%$$

витрати на охорону праці у період 2019-2020 рік збільшилися на:

$$198,2 - 198,1 / 198,1 * 100 = 0,05\%$$

Дані кошти, що передбачені на охорону праці, не підлягають оподаткуванню, та були використані тільки на заходи з підвищення безпеки праці.

РОЗДІЛ 3

КАЛЬКУЛЮВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ НА СТОВ «СКІФ» ТА РОЗРОБЛЕННЯ НАПРЯМКІВ ЩОДО ЇЇ ОПТИМІЗАЦІЇ

3.1. Аналіз методів калькулювання собівартості продукції на СТОВ «Скіф»

Важлива роль у забезпеченні оптимального рівня собівартості належить аналізу, основна мета якого – виявлення можливості раціональнішого використання виробничих ресурсів, зменшення витрат на виробництво, реалізацію і забезпечення зростання прибутку. Аналіз собівартості є важливим інструментом управління витратами.

Калькулювання собівартості продукції на СТОВ «Скіф» представляє собою процес визначення об'єму і структури питомих операційних затрат на виробництво і реалізацію окремих видів хлібопродуктів. Основні етапи калькулювання собівартості продукції представлені на рисунку 3.1.

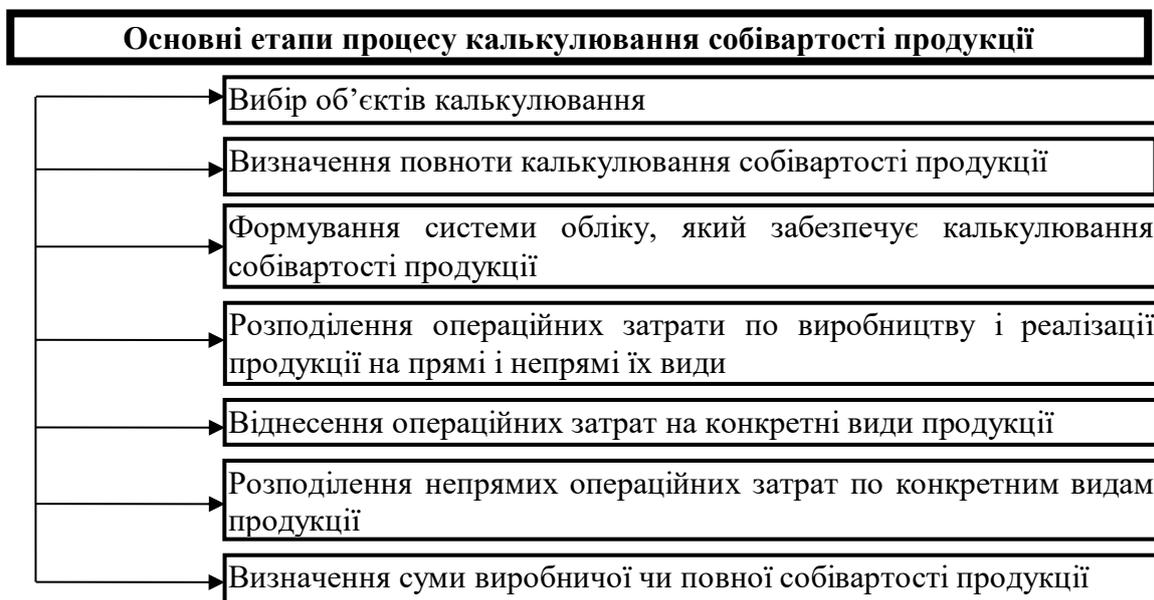

Рисунок 3.1 – Послідовність процесу калькулювання собівартості продукції на СТОВ «Скіф»

СТОВ «Скіф» є підприємством з масовим та великосерійним характером виробництва, де виробляється різноманітна і складна продукція, що складається з великої кількості деталей та вузлів.

Чинною системою калькулювання визначено калькулювання собівартості продукції за виробничими витратами та за повними витратами. Виробнича собівартість продукції складається з таких статей та обумовлюється для кожного об'єкта затрат:

- 1) сировина і матеріали;
- 2) поворотні відходи;
- 3) основна та додаткова заробітна плата робітників виробництва;
- 4) невідшкодовані втрати від браку;
- 5) змінні загально виробничі витрати;
- б) розподілені загально виробничі витрати.

З метою визначення виробничої собівартості продукції встановлюється такий перелік змінних і постійних загально виробничих витрат.

Щодо змінних витрат він такий:

- а) витрати, пов'язані з енергопостачанням технологічного процесу;
- б) витрати на водопостачання технологічного процесу;
- в) витрати матеріалів;
- г) оплата послуг сторонніх організацій з обслуговування виробництва;
- д) витрати на здійснення технологічного контролю за виробництвом;
- е) оплата простоїв;
- ж) інші витрати, пов'язані з виробничим процесом та обсягом виробництва.

Щодо постійних витрат:

- а) заробітна плата та інші виплати апарату управління цехами;
- б) витрати на опалення, освітлення, водопостачання та інші послуги третіх осіб з утримання виробничих приміщень;
- в) амортизація основних засобів загально виробничого призначення;
- г) витрати на ремонт цехового обладнання виробничого призначення;
- д) витрати на охорону праці, техніки безпеки;

- е) витрати на охорону навколишнього і природного середовища;
- ж) витрати на утримання та експлуатацію основних засобів.

До загально-виробничих витрат відносяться:

- 1) витрати на управління виробництвом;
- 2) відрахування на соціальні заходи, витрати на оплату службових відряджень персоналу цехів;
- 3) амортизація основних засобів загально-виробничого призначення;
- 4) витрати та вдосконалення технологій та організації виробництва (оплата праці ремонтної та будівельної груп), відрахування на соціальні заходи, зайнятих удосконаленням технології та організації виробництва, поліпшення якості продукції, витрати матеріалів, оплата послуг сторонніх організацій, тощо;
- 5) витрати на опалення, освітлення, водопостачання та інше утримання виробничих приміщень;
- 6) витрати на обслуговування виробничого процесу (оплата праці загально-виробничого персоналу, лабораторії, котельні, прибиральниць, водіїв);
- 7) відрахування на соціальні заходи робітників та апарат управління виробництвом;
- 8) витрати на здійснення технічного контролю за виробничими процесами та якістю продукції, робіт, послуг;
- 9) витрати на охорону праці, техніку безпеки та охорону середовища;
- 10) інші витрати (оплата простоїв, тощо).

Обліковою політикою передбачено, що під час списання постійних загально-виробничих витрат базою розподілу вважається обсяг випуску продукції, що планується.

Облік адміністративних витрат здійснюється за таким переліком статей:

- 1) загально-корпоративні витрати(організаційні витрати, витрати на проведення річних зборів, представницькі витрати тощо);
- 2) витрати на службові відрядження й утримання апарату управління підприємством та іншого загальногосподарського персоналу;

3) витрати на утримання основних засобів, інших матеріальних необоротних активів загальногосподарського використання;

4) винагорода за професійні послуги(юридичні, аудиторські, з оцінками майна, тощо);

5) витрати на зв'язок (поштові, телеграфні та телефонні, факс, Інтернет, тощо);

6) амортизація нематеріальних активів загальногосподарського використання;

7) витрати на врегулювання спорів в судових органах;

8) податки, збори, та інші передбачені законодавством обов'язкові платежі(крім податків, зборів та обов'язкових платежів, що включаються до виробничої собівартості продукції)

9) плата за розрахунково-касове обслуговування та інші послуги банків;

10) інші витрати загальногосподарського призначення.

Облік витрат на збут здійснюється за такими статтями:

- витрати пакувальних матеріалів для готової продукції на складах;
- витрати на ремонт тари;
- оплата праці та комісійні винагороди продавцям, торговим агентам та працівникам підрозділів, що забезпечують збут;

- витрати на рекламу та дослідження ринку;
- витрати на перепродажну підготовку товарів;
- витрати на відрядження працівників, зайнятих збутом;
- витрати на утримання основних засобів, інших матеріальних необоротних активів, пов'язаних зі збутом продукції, товарів, робіт, послуг (операційна оренда, страхування, амортизація, ремонт, опалення, освітлення, тощо);

- витрати на транспортування, перевалку і страхування готової продукції(товарів), транспортно-експедиційні та інші послуги, пов'язані з транспортуванням продукції (товарів) відповідно до умов договору поставки;

- інші витрати, пов'язані зі збутом продукції, товарів, робіт, послуг.

Повну собівартість формують сума виробничої собівартості, адміністративних витрат та витрат на збут.

При розподіленні змінних загально виробничих витрат, адміністративних витрат, витрат на збут на окремі вироби базою розподілу слугують витрати на основну та додаткову заробітну плату робітників.

Аналіз системи калькулювання свідчить про використання нормативної системи за повними витратами. На підприємстві складаються планові калькуляції собівартості окремих виробів складаються з використання норм витрат окремих видів ресурсів та нормативів на їх використання.

Про ефективність системи калькулювання собівартості можна судити певною мірою з оцінювання формування собівартості та ефективності витрат.

Операційні витрати виробництва пов'язані з забезпеченням основного виду діяльності, вони характеризують витрати, які формують продукції, товарів, робіт, послуг. Розглянемо динаміку витрат собівартості реалізованої продукції за три роки у таблиці 3.1

Таблиця 3.1 – Аналіз динаміки операційних витрат (собівартості) з реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) за 2017-2019 рр., тис.грн.

Показники	Значення по роках			Абсолютне відхилення		Темп зростання,%	
	2017	2018	2019	2018	2019	2018	2019
1	2	3	4	5	6	7	8
Операційні витрати реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	167413	173030	138971	5617	-34059	103,36	80,32
з них: матеріальні витрати	129737	128925	96314	-812	-32611	99,37	74,71
амортизація	1021	1225	1197	204	-28	119,98	97,71
витрати на оплату праці	25341	30278	28230	4937	-2048	119,48	93,24
відрахування на соціальні заходи	5826	7069	6662	1243	-407	121,34	94,24
інші операційні витрати	5488	5533	6568	45	1035	100,82	118,71

Матеріальні витрати, що включають вартість випущеної сировини, основних і допоміжних матеріалів, палива, енергії, паливо-мастильних матеріалів, запасних частин для ремонту основних фондів та інше, у 2018 році порівняно з 2017 роком зменшилися на 812 тис. грн., або на 0,63 %, також у 2019 році порівняно з 2018 роком відбулося зменшення матеріальних витрат на 32611 тис грн., або на 25,29%. До цього могло призвести коливання обсягів

виробництва, можливе введення нового виду продукції або збільшення цін і тарифів на матеріальні ресурси.

Амортизаційні відрахування у 2018 році порівняно з 2017 роком збільшилися на 204 тис. грн., або на 19,98%, а вже у 2019 році порівняно з 2018 роком відбулося зменшення на 28 тис. грн., або на 2,29% свідчить про зменшення вартості основних засобів за рахунок відсутності проведення модернізації, введення нових основних фондів та проведення реконструкції виробничих потужностей, введення нових основних фондів та реконструкції.

Що стосується витрат на оплату праці, сюди включаються витрати підприємства на основну заробітну плату та додаткову. Якщо порівняти 2018 рік з 2017 роком то вони збільшилися на 4937 тис. грн. або 19,48%, причиною стало підняття мінімальної заробітної плати та зміни у штаті працівників. У 2019 році порівняно з 2018 роком витрати на оплату праці зменшилися на 2048 тис. грн. або на 6,76%.

В свою чергу інші операційні витрати, до складу яких відноситься оплата послуг сторонніх організацій, охорона, послуги зв'язку, розрахунково-касове обслуговування та інші, у 2018 році зросли на 45 тис. грн., у 2019 році порівняно з 2018 роком збільшилися на 1035 тис. грн. (18,71%).

Динаміку окремих операційних витрат можна відстежити з рис 3.2.

Аналіз собівартості продукції за економічними елементами дозволяє визначити ресурсний склад витрат та вивчити вплив на рівень собівартості використання трудових ресурсів, основних фондів і оборотних засобів. Дані такого аналізу являються базою для: встановлення потреб підприємства в матеріальних ресурсах, оборотних засобах, матеріально-технічному постачанню; визначення завдань по одиниці собівартості продукції; складання кошторису витрат за плановий період; розрахунку суми затрат на весь випуск продукції по кожному елементу.

Рисунок 3.2 – Динаміка елементів операційних витрат, тис.грн.

Для виявлення причин зміни рівня собівартості вивчається склад і структуру затрат на виробництво. З цією метою визначимо і питому вагу кожного елементу в загальній сумі затрат на виробництво в відсотках.

Це дозволить намітити основні напрями аналізу витрат, знайти резерви зниження собівартості продукції за рахунок зниження її матеріально-, трудо-, енерго- фондомісткості. Розглянемо аналіз структури витрат собівартості продукції за три роки (табл. 3.2)

З таблиці 3.2. видно, що найбільшу питому вагу мають матеріальні витрати, це загалом є логічним для такого великого аграрного підприємства. Ці елементи витрат включаються до розрахунку собівартості.

Таблиця 3.2 – Аналіз структури операційних витрат за 2017-2019 рр.

Показники	Значення по роках						Відхилення у питомій вазі	
	2017		2018		2019		2018	2019
	Всього, тис.грн.	Питома вага,%	Всього, тис.грн.	Питома вага,%	Всього, тис.грн.	Питома вага, %		
Операційні витрати реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	167413	100	173030	100	138971	100	-	-
з них :матеріальні витрати	129737	77,50	128925	74,51	96314	69,31	-2,98	-5,21
амортизація	1021	0,61	1225	0,71	1197	0,86	0,10	0,15
витрати на оплату праці	25341	15,14	30278	17,50	28230	20,31	2,36	2,81
відрахування на соціальні заходи	5826	3,48	7069	4,09	6662	4,79	0,61	0,71
інші операційні витрати	5488	3,28	5533	3,20	6568	4,73	-0,08	1.53

Проте варто відміти, що частка матеріальних витрат зменшується. Якщо в 2017 році вони склали майже 77,50%, то в 2019 вже менше 69,31% (рисунок 3.3).

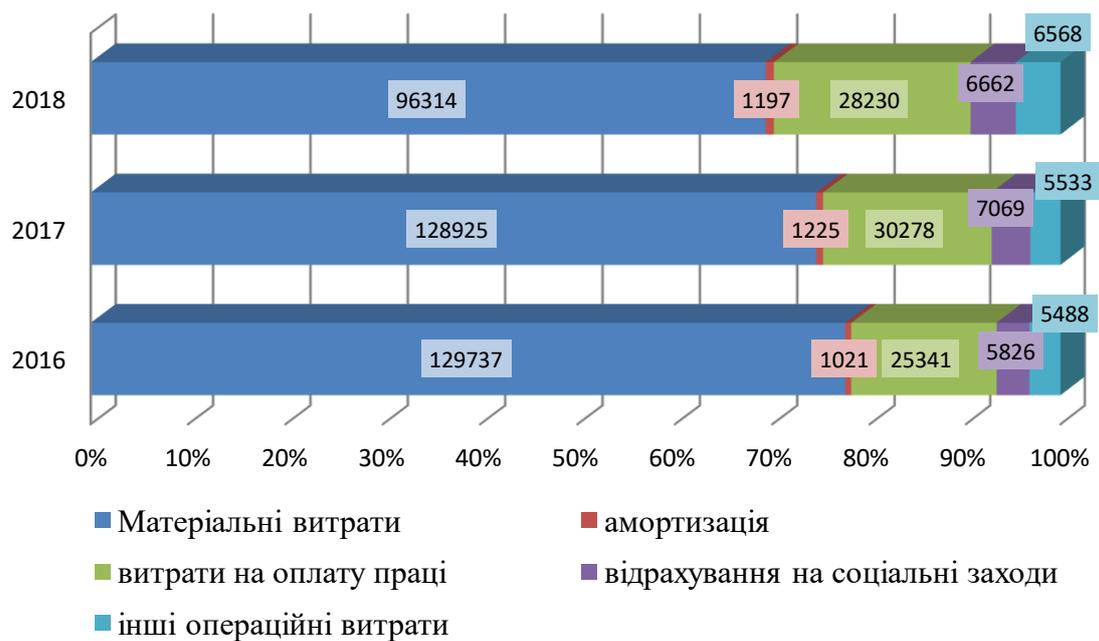

Рисунок 3.3– Склад та структура операційних витрат, тис.грн.

Групування затрат за економічними елементами дозволяє визначити загальну суму затрат на виробництво по підприємству в цілому і їх структуру, але не дає можливість обчислити собівартість продукції розподілити затрати по

видам продукції і цільовому призначенню. Це досягається шляхом аналізу затрат по статтях калькуляції.

У таблицях 3.3-3.5 наведено калькуляції собівартості окремих виробів СТОВ «Скіф» за 2017-2019 роки.

Проаналізувавши дані таблиці собівартості трьох видів продукції на СТОВ «Скіф», можна зробити такі висновки:

1) найбільшу частку в собівартості одиниці продукції займає стаття витрат «сировина та матеріали» від 57,96% до 79,08%, що цілком обґрунтовано, адже це аграрна компанія;

2) спостерігаємо збільшення повної собівартості продукції рослинництва 2018р. від 2017р. на 700,03 грн, або 10,08%; 2019р. від 2018р. 2530,62грн. або на 33,15%. Це відбулося через збільшення витрат на оплату праці робітників та відрахування з неї;

3) аналізуючи собівартість пшениці, бачимо що собівартість збільшилася 2018р. від 2017р. на 9540,26 грн, або на 41,09% (через збільшення витрат на статтю сировина та витрати аж на 900,99 грн, або на 53,31%, а також через збільшення витрат на оплату праці та відрахування з неї на 32,03%); порівнюючи 2019р. від 2018р. повна собівартість знизилася на 1350,06грн, або на 4,12%, це відбулося за рахунок зниження витрат на сировину та матеріали на 2060,46грн, або на 7,97%.

4) розглядаючи повну собівартість продукції сої, спостерігаємо що вона збільшилася 2018р. від 2017р. на 231,39грн або на 15,98%,(через збільшення витрат на сировину та матеріали на 25,71%, та на оплату праці та відрахування з неї на 31,95%);

5) 2019р. від 2018р. також бачимо збільшення на 416,54грн, а це на 24,8% (через збільшення витрат на загальнопромислові витрати на 74,54%)

Таблиця 3.3 – Аналіз динаміки зміни собівартості одиниці продукції «Озима пшениця» СТОВ «Скіф» за 2017-2019рр.

Статті собівартості	«Озима пшениця»						Абсолютне відхилення		Відносне відхилення	
	2017		2018		2019		2018р. від 2017р.	2019р. від 2018р.	2018р. від 2017р.	2019р. від 2018р.
	Сума, грн	Частка, %	Сума, грн	Частка, %	Сума, грн	Частка, %				
1.Сировина і матеріали	4020,81	57,96	4820,92	63,12	5510,06	58,09	800,11	148,25	190,89	30,70
2.Основна та додаткова заробітна плата виробничих робітників	200,10	2,89	260,54	3,47	310,84	3,36	60,44	110,74	32,04	44,24
3.Відрахування на соціальні заходи	40,42	0,64	50,84	0,76	70,00	0,74	10,42	20,58	32,04	44,24
4.Загальновиробничі витрати	1110,68	16,07	1240,74	16,31	2170,73	22,95	130,06	1060,05	11,69	85,02
5.Адміністративні витрати	1300,00	18,70	1000,00	13,07	1260,00	13,28	-300,00	-40,00	-23,08	-4,00
6.Витрати на збут	260,00	3,74	250,00	3,27	150,00	1,58	-10,00	-110,00	-3,85	-44,00
7.Повна собівартість	6950,01	100,00	7650,04	100,00	9480,63	100,00	700,03	2536,20	10,08	33,15

Таблиця 3.4– Аналіз динаміки зміни собівартості одиниці продукції «Соя» СТОВ «Скіф» за 2017-2019рр.

Статті собівартості	"Соя"						Абсолютне відхилення		Відносне відхилення	
	2017		2018		2019		2018р. від 2017р.	2019р. від 2018р.	2018р. від 2017р.	2019р. від 2018р.
	Сума, грн	Частка, %	Сума, грн	Частка, %	Сума, грн	Частка, %				
1.Сировина і матеріали	1689,98	72,77	2590,97	79,08	2384,51	75,91	900,99	-206,46	53,31	-7,97
2.Основна та додаткова заробітна плата виробничих робітників	54,05	2,33	71,36	2,18	85,62	2,73	17,31	14,26	32,03	19,98
3.Відрахування на соціальні заходи	11,89	0,51	15,70	0,48	18,84	0,60	3,81	3,14	32,03	19,98
4.Загальновиробничі витрати	300,30	12,93	335,45	10,24	335,45	10,68	35,15	0,00	11,70	0,00
5.Адміністративні витрати	250,00	10,77	245,00	7,48	300,00	9,55	-5,00	55,00	-2,00	22,45
6.Витрати на збут	16,00	0,69	18,00	0,55	17,00	0,54	2,00	-1,00	12,50	-5,56
7.Повна собівартість	2322,22	100,00	3276,48	100,00	3141,42	100,00	954,26	-135,06	41,09	-4,12

Таблиця 3.5 – Аналіз динаміки зміни собівартості одиниці продукції «Кукурудза» СТОВ «Скіф» за 2017-2019рр.

Статті собівартості	«Кукурудза»						Абсолютне відхилення		Відносне відхилення	
	2017		2018		2019		2018р. від 2017р.	2019р. від 2018р.	2018р. від 2017р.	2019р. від 2018р.
	Сума, грн	Частка,%	Сума, грн	Частка,%	Сума, грн	Частка,%				
1.Сировина і матеріали	874,84	60,42	1099,72	65,48	1241,92	59,25	224,88	142,20	25,71	12,93
2.Основна та додаткова заробітна плата виробничих робітників	44,75	3,09	59,05	3,52	70,86	3,38	14,30	11,81	31,95	20
3.Відрахування на соціальні заходи	9,85	0,68	12,99	0,77	15,59	0,74	3,15	2,60	31,95	20
4.Загальновиробничі витрати	248,54	17,16	277,60	16,53	484,53	23,12	29,06	206,93	11,69	74,54
5.Адміністративні витрати	260,00	17,96	220,00	13,10	270,00	12,88	-40,00	50,00	-15,38	22,73
6.Витрати на збут	10,00	0,69	10,00	0,60	13,00	0,62	0,00	3,00	0	30
7.Повна собівартість	1447,98	100,00	1679,36	100,00	2095,90	100,00	231,39	416,54	15,98	24,80

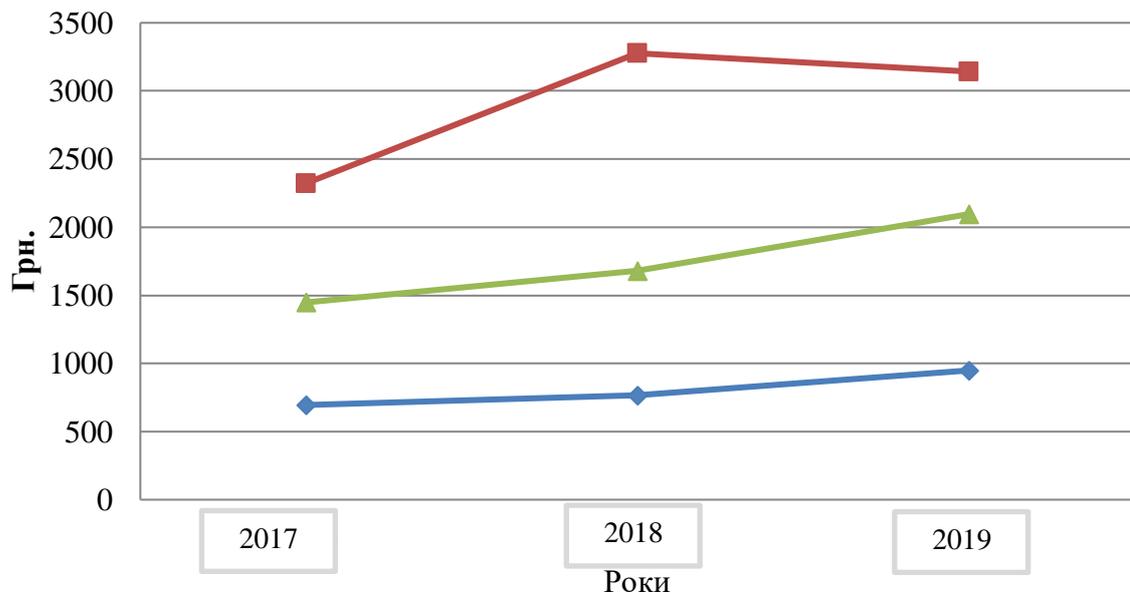

Рисунок 3.4 – Динаміка зміни повної собівартості одиниці продукції на СТОВ «Скіф» по видах продукції за 2017-2019рр.

У ході аналізу собівартості продукції важливим напрямом є виявлення відхилень фактичної суми витрат від планової. Оскільки складання калькуляції на підприємстві здійснюється нормативним методом. Цей же розрахунок дозволяє встановити фактичні відхилення витрат від нормативних.

Проведемо аналіз собівартості продукції рослинництва «Озима пшениця», як такого, що займає достатньо велику частку в товарному асортименті та має найбільший попит серед споживачів. Аналіз собівартості продукції за статтями калькуляції на одиницю продукції по продукції рослинництва «Озима пшениця» представлений в таблиці 3.6.

У цілому фактична повна собівартість продукції рослинництва «Озима пшениця» збільшилася порівняно з планом на 24,62 грн. або на 2,59%. Так якщо виробнича собівартість за нормами мала становити 807,63грн. за шт., то за фактом вона склала 811,60грн. за шт.(перевитрати становили 13,97грн за шт.). Собівартість визначена за повними витратами зросла з 948,63 грн./шт. до 973,25 грн./шт.

Таблиця 3.6 – Аналіз собівартості продукції за статтями калькуляції на одиницю продукції рослинництва «Озима пшениця»

Статті калькуляції	Повна собівартість продукції, грн./шт.		Відхилення економія «-» перевитрати «+»	Відхилення, %	
	план	факт		до плану по даній статті	до підсумку планової собівартості
1.Сировина і матеріали	5510,06	5500	-10,06	-0,19	-0,11
2.Основна та додаткова заробітна плата виробничих робітників	310,84	300	-10,84	-5,78	-0,19
3.Відрахування на соціальні заходи	70,00	60,6	-10,4	-5,78	-0,04
4.Загальновиробничі витрати	2170,73	2250	+170,27	7,93	1,82
5.Всього виробнича собівартість	8070,63	8110,6	130,97	1,73	1,47
6.Адміністративні витрати	1260	1350	+90,0	7,14	0,95
7. Витрати на збут	150	160,65	+10,65	11,00	0,17
8.Повна собівартість	9480,63	9730,25	240,62	2,59	2,59

Зростання виробничої собівартості відбулося за рахунок перевитрат загальновиробничих витрат, які збільшилися порівняно з плановим показником на 17,27 грн./шт., що становить 7,93% відхилення від плану по даній статті та на 1,82% до підсумку планової собівартості. Саме за цією статтею відбулося найбільше значення перевитрат. І лише тільки економія на вартості сировини і матеріалів та основної та додаткової заробітної плати виробничих робітників разом з відрахуваннями на соціальні заходи дещо зменшили негативний вплив на формування виробничої собівартості.

На основній та додатковій заробітній платі зекономили 1,84грн., відхилення до плану по даній статті склало 5,78%, а до підсумку планової собівартості 0,19%. Економія також спостерігається по статті сировина і матеріали на 1,06грн. фактичний показник менший за плановий. Відхилення до плану по даній статті становить 0,19%, а до підсумку планової собівартості 0,11%. Однак зменшення питомих витрат за зазначеними статтями не можна однозначно трактувати як позитивно. Необґрунтоване

зменшення витрат на сировину і матеріали особливо в їх фізичному обсязі може вплинути на якість продукції і в кінцевому випадку на обсяги її реалізації. Економія на витратах з утримання персоналу за умов відсутності економії робочого часу може призвести до погіршення мотивації персоналу, а відтак і зменшення ефективності праці.

Адміністративні витрати у складі собівартості продукції рослинництва «Озима пшениця» також зросли (9 грн./шт.), або на 7,14 % відхилення до плану по даній статті та 0,95% до підсумку планової собівартості. Порівняно з плановими значеннями витрати на реалізацію виготовленої продукції не змінилися. Відбулося збільшення витрат на реалізацію продукції на 1,65грн./шт., що становить 11% відхилення від плану по даній статті та на 0,17% до підсумку планової собівартості.

Отже на підприємстві необхідно розробляти заходи по ліквідації вказаних перевитрат, що призведе до зниження собівартості продукції.

До більш обґрунтованого вивчення впливу факторів на формування собівартості продукції потрібно здійснити подальший її аналіз.

Враховуючи неоднаковий вплив змінних і постійних витрат на собівартість продукції при коливаннях обсягів виробництва при визначенні сукупної величини економії чи перевитрат при випуску певного виду продукції слід забезпечити перерахунок планових значень витрат по фактичних обсягах виробництва.

Розглянемо аналіз постатейного формування собівартості продукції рослинництва «Озима пшениця» у 2019 році у таблиці 3.7.

Загальна сума перевитрат становила 68431,92грн. від планової собівартості отримана за рахунок економії або перевитрат по окремих статтях калькуляції. Найбільшу економію було отримано по витратах сировини та матеріалів у сумі 2598,06грн., що становить 0,19% від планових витрат за цією статтею. Зекономили також на заробітній платі у сумі 4509,84грн., що становить 5,78% від планових витрат по цій статті. На

відрахуваннях з заробітної плати зекономили 992,17грн., що становить 5,78% від планових витрат по цій статті.

Таблиця 3.7 – Аналіз собівартості продукції за статтями калькуляції на весь обсяг продукції рослинництва «Озима пшениця» за грудень 2019 р.

Статті калькуляції	Повна собівартість продукції, грн..		Відхилення: економія «-», перевитрати «+»	Відхилення, %		
	план, перерахований на факт. обсяг виробництва	факт		до плану по даній статті	до підсумку планової собівартості	до загальної суми економії (перевитрат)
1.Сировина і матеріали	1350648,1	1348050	-2598,06	-0,19	-0,11	-28,11
2.Основна та додаткова заробітна плата робітників	78039,84	73530	-4509,84	-5,78	-0,19	-48,80
3.Відрахування на соціальні заходи	17168,8	16176,6	-992,17	-5,78	-0,04	-10,74
4.Загальновиробничі витрати	533656,23	575985	42328,77	7,93	1,82	61,86
5.Всього виробнича собівартість	1979512,9	2013742	34228,70	1,73	1,47	х
6.Адміністративні витрати	308826	330885	22059	7,14	0,95	32,23
7.Витрати на збут	36765	40809,6	4044,15	11,00	0,17	5,91
8.Повна собівартість	4304616,8	2385436	-1919181	2,59	2,59	х
9.Загальна сума перевитрат	х	х	68431,92	х	х	х
10.Загальна сума економії	х	х	9241,98	х	х	х

Загальна сума збільшення собівартості є сума перевитрат, що становить 68431,92грн. Найбільші перевитрати спостерігаються по загальновиробничих витратах на 42328,77грн., що становить 7,93% від планових витрат за цією статтею, 1,82% до підсумку планової собівартості та 61,86% до загальної суми перевитрат. Тут треба уважно переглянути всі затрати, що віднесені до

даної статті та знаходити виходи більш правильного віднесення їх сюди та економнішого їх витрачання.

Перевитрати спостерігаються в адміністративних витратах. Тут фактичний показник зріс аж на 22059 грн., що становить 7,14% від планових витрат за цією статтею, 0,95% до підсумку планової собівартості та 32,23% до загальної суми перевитрат. Адміністративні витрати можна зменшити за рахунок зменшення загально-корпоративних витрат, послуг нотаріуса, витрат на зв'язок, більш економного використання витрат.

Перевитрати спостерігаються у витратах на збут. Відхилення фактичного показника від планового склало 4044,15 грн, що становить 11% за цією статтею. До підсумку планової собівартості відхилення становить 0,17%, а до загальної суми перевитрат аж 5,91%. Що стосується витрат на збут, то тут можна зменшити витрати на транспортування, витрати маркетингу (рекламні послуги) за рахунок більш економного їх використання.

Для наочного уявлення складу статей за якими досягнуто економії та припущені перевитрати побудована діаграма на рисунках 3.5 та 3.6.

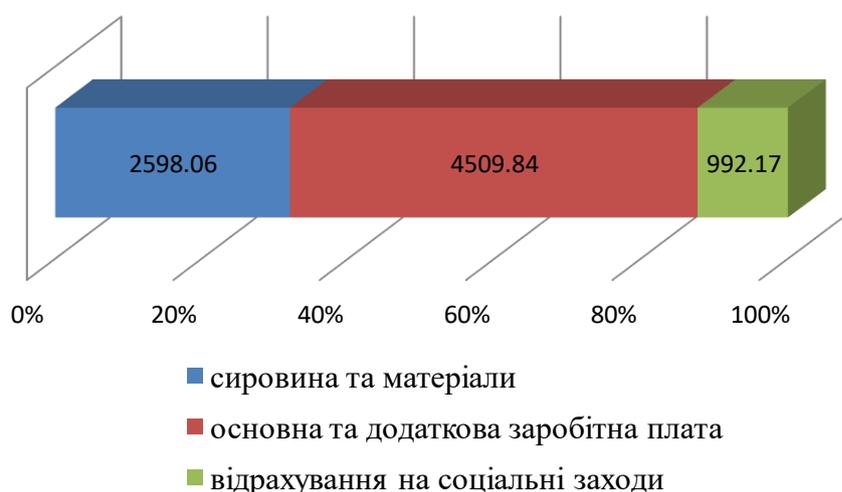

Рисунок 3.5 – Внесок окремих статей у формування загальної суми економії витрат на вирощування продукції рослинництва

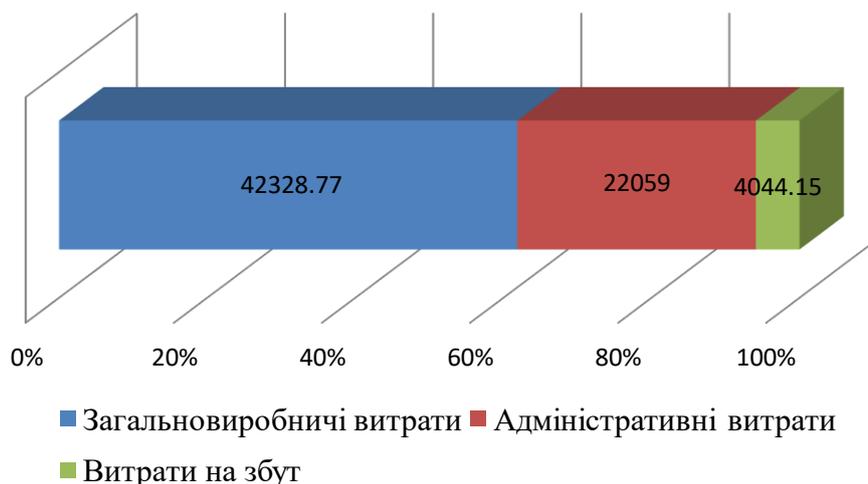

Рисунок 3.6 – Внесок окремих статей у формування загальної суми перевитрат на продукцію рослинництва «Озима пшениця»

На основі проведеного аналізу, подано оцінку системи управління витратами СТОВ «Скіф». Головною проблемою на підприємстві являється відсутність чітко обраних методів управління та зменшення витрат. Тобто система управління витратами досить не стабільна та не чітка. Дивлячись на реальний стан речей, то видно, що поки ще підприємство користується більш застарілими та малоефективними методами управління витратами. Половина усіх операційних витрат складають матеріальні витрати, що є цілком логічним для такого великого виробничого підприємства. Проте варто відмітити, що частка матеріальних витрат зменшується.

В результаті аналізу системи управління витратами можна визначити, що на підприємстві СТОВ «Скіф» відбувається облік витрат відповідно до традиційних систем управління операційними витратами і частковий перехід до сучасних методів та створення відповідної інформаційної бази. Це необхідно для того, щоб правильно та вчасно зреагувати на зміни витрат на підприємстві і відповідно до цього прийняти необхідні рішення.

3.2. Вибір та обґрунтування напрямів удосконалення управління собівартістю продукції СТОВ «Скіф»

При виборі напрямів удосконалення управління доходами слід звертати увагу на безліч аспектів, серед яких важливою є ситуація на ринку, наявність можливостей для розвитку ринку, можливості та цінова політика конкурентів, попит, смаки та вподобання споживачів, відносини з постачальниками, ефективність рекламної діяльності та інші.

Тому шляхом використання SWOT-аналізу визначимо чи можливий розвиток діяльності СТОВ «Скіф», визначимо заходи, необхідні для підвищення доходів підприємства (таблиця 3.8)

Таблиця 3.8 – SWOT-аналіз СТОВ «Скіф»

№	Сильні сторони	Слабкі сторони
1	Існуючий імідж підприємства, що викликає довіру	Структурна недосконалість
2	Наявність постійних клієнтів, усталені стосунки з постачальниками	Застаріла практика продажів
3	Ефективна і злагоджена система виробництва	Слабка система маркетингу
4	Наявність сформованої матеріальної бази	Велика кількість підрозділів, що викликає деякі складності в управлінні
5	Сформована система відбору персоналу	Недосконала система короткострокового та довгострокового планування
6	Досвід у виробництві, усталені позиції на ринку	Недосконала система мотивації персоналу
7	Екологічність виробництва	
№	Можливості	Загрози
1	Структурна перебудова	Високий рівень конкуренції
2	Модернізація, впровадження іновацій	«Старіння» професійних кадрів
3	Розвиток маркетингу	Високий рівень інфляції
4	Оновлення обладнання	Зміна тенденцій попиту
5	Перерозподіл цільової аудиторії	Сезонність виробництва
6	Співпраця з іншими компаніями	Зміна умов оренди

Після проведення SWOT-аналізу СТОВ «Скіф», можна зробити висновок що на підприємстві достатньо сильних сторін, а також має можливості для подальшого нарощування доходів.

Що стосується слабких сторін, то підприємству варто провести структурне удосконалення, покращити практику продажів та систему маркетингу, удосконалити систему короткострокового та довгострокового планування, мотивації персоналу.

Підвищенню рівня доходів сприятиме розширення частки ринку, досягнення максимальних прибутків, стабілізація та зменшення витрат на виробництво продукції, постійне підвищення рівня кваліфікації працівників, збільшення кількості каналів збуту.

З метою збільшення доходів СТОВ «Скіф» постійно стежать та впроваджує новітніх технології в сфері сільського господарства. Останні роки на підприємстві введена система «точного землеробства», яка дозволяє економно використовувати робочий час та паливо.

Про максимальне використання підприємством зовнішніх умов задля збільшення доходу свідчить постійне розширення підприємством експортної діяльності – СТОВ «Скіф» давно займається експортом зерна, з недавнього часу завдяки повній автоматизації виробничих процесів на фермах, на міжнародні ринки (Молдову та Грузію). Зараз ведуться переговори про постачання молока на ринок Азії, а саме Саудівської Аравії та Китаю.

Основними ж джерелами доходів СТОВ «Скіф» є доходи від вирощування та реалізації зернових, а саме пшениці озимої, кукурудзи на насіння, цукрових буряків та також соняшника. Основним споживачем цукрових буряків є Яреськівський цукровий завод, соняшник зібраний в СТОВ «Скіф» направляється на переробку до ПАТ «Полтавський олійноекстраційний завод».

Молоко поки що не є основним видом діяльності, хоча має потужну динаміку нарощування обсягів виробництва, підприємство збуває самостійно. Частина молока купує «ТОВ «Маслозавод»Зарог»», що розташований не подалік (Полтавська область Оржицький район с. Заріг). З недавнього часу, СТОВ «Скіф» націлене на експорт молока в Молдову та Грузію. Імпортерів з цих країн привабила ціна та якість молока, а також

невисока вартість перевезень за рахунок відносно не далекого географічного розташування.

Слід відзначити, що дохід підприємства формується не лише обраними торговими стратегіями, доступними цінами, налагодженими стосунками з споживачами, а й наданням їм ретельно підготовленої інформації про товар, який споживач захотів би придбати саме даного підприємства. Особливе місце у виробничо-збутовій політиці сучасного маркетингу належить рекламі.

Здебільшого, як і інші аграрні підприємства, СТОВ «Скіф» використовуючи рекламну діяльність визначають її ефективність за показником «рекламний дохід». Необхідно зауважити, що даний спосіб розрахунку ефективності затрат на заходи з рекламування не враховує всіх факторів впливу на досягнення підприємством певного рівня прибутку. Проте поєднання даних розрахунків із знаннями особливостей ринку, на якому діють аграрні підприємства, значною мірою сприяє підвищенню ефективності господарювання.

Ринкові відносини змушують аграрні підприємства робити спроби по знаходженню оптимальної методики розрахунку витрат на ефективну рекламу. Потрібно постійно спілкуватися зі споживачами прямо чи опосередковано. Для цього застосовують такі рекламні послуги: радіо, преса, щитова реклама, буклети. Саме ці послуги забезпечать проходження підприємства до потрібного сегменту ринку.

В СТОВ «Скіф» рекламно-інформаційна діяльність полягає в постійному розміщенні реклами в засобах періодичної преси, на радіо і телебаченні, а також в спеціальних виданнях (рекламні друковані видання), щорічні збірники «Україна аграрна» та інше; підприємство є постійним учасником щорічних виставок, що проводяться в Україні і державах далекого зарубіжжя (Австрія, Чехія, Німеччина).

Для збільшення доходів підприємства слід розширити перелік послуг в рослинництві і тваринництві, які може надавати СТОВ «Скіф» (рисунок 3.7).

Допоміжними послугами в рослинництві можуть бути послуги з передпосівної підготовки полів; послуги з сівби та садіння, вирощування, удобрення сільськогосподарських культур; послуги із захисту сільськогосподарських культур від хвороб і шкідників, їхнє обприскування, у т.ч. з повітря; послуги з обрізання дерев плодових і виноградників; послуги зі збирання врожаю; послуги з надання сільськогосподарської техніки разом із обслуговуючим персоналом; послуги з експлуатації сільськогосподарського зрошувального устаткування; інші послуги допоміжні в рослинництві.

У тваринництві СТОВ «Скіф» може надавати послуги зі стимулювання розведення та зростання продуктивності тварин, послуги з

Рисунок 3.7 – Номенклатура послуг СТОВ «Скіф»

обстеження стану стада, перегону та випасу худоби, вихолощування свійської послуги зі стриження овець; послуги з утримання і догляду за сільськогосподарськими тваринами; птиці, сортування яєць тощо; послуги з очищення тваринницьких приміщень (пташників, свинарників тощо); послуги з запліднення сільськогосподарських тварин; інші послуги допоміжні в тваринництві.

До надання післяурожайних послуг з підготування сільськогосподарських культур до первісної реалізації (очищення, підрізування, сортування, дезінфікування, сушіння, лушення тощо) СТОВ «Скіф» має відповідні потужності.

СТОВ «Скіф» в змозі надавати послуги з оброблення насіння для відтворення, зокрема послуги з підвищення якості насіння, у т.ч. послуги з оброблення генетично модифікованого насіння; послуги з очищення насіння від стороннього матеріалу, видалення насіння, зіпсованого механічно або комахами, а також недозрілого насіння; послуги зі зменшення вологості насіння до рівня, безпечного для його зберігання; послуги з сушіння, очищення, сортування й оброблення насіння для продажу; інші послуги з оброблення насіння для відтворення.

За даними звіту про основні економічні показники роботи СТОВ «Скіф», форма №50-сг за 2017-2019 роки підприємство надало послуг в рослинництві та тваринництві на суму відповідно 22775,6 тис. грн. та 26002,3 тис. грн., що у відсотках до загального обсягу продукції рослинництва та тваринництва склало 2,9% та 4,1%. Рентабельність послуг в рослинництві та тваринництві становила у 2017 році 21,0%, у 2018 році 60,0%, у 2019 році 53,0% (таблиця 3.9).

Таблиця 3.9 – Обсяги наданих послуг в рослинництві та тваринництві
СТОВ «Скіф» за 2017-2019 роки

Види продукції та послуг	2017 рік	2018 рік	2019 рік
Продукція рослинництва, тис. грн.	1284479	1057480	1127990
Продукція тваринництва, тис. грн.	343965	430607	441962
Разом продукція рослинництва та тваринництва, тис. грн.	1628444	1488087	1569952
Послуги в рослинництві та тваринництві, тис. грн.	26002	28197	30391
у відсотках до вартості продукції рослинництва та тваринництва	1,6	1,9	1,9
Рентабельність послуг в рослинництві та тваринництві	21,0	60,0	53,0

Маючи потужну та розвинену матеріально-технічну базу, фінансові ресурси, кваліфікованих спеціалістів СТОВ «Скіф» може суттєво розширити перелік послуг.

Стратегічним напрямом подальшого розширення послуг підприємства можливе в напрямку диверсифікації виробничо-господарської, зокрема включенням в виробничий процес переробки продукції (виготовлення кінцевого продукту) в таких напрямках:

- налагодження переробки сільськогосподарської продукції та виробництво борошна, круп, м'ясо-молочних виробів, консервованих овочів, фруктів, соків, також виробництво нехарактерної продукції: збір лікарських рослин, виробництво тари, пакувальних матеріалів;

- розширення сфери послуг: організація утилізації відходів, послуги з автоперевезення, пакування, аутсорсингу та ін.

- виробництво нової продукції, освоєння виробництва нехарактерних видів продукції.

Не менш перспективним напрямом для підприємства може стати сприяння розвитку кооперації у сферах, що надають послуги сільськогосподарським виробникам в організації таких процесів, як збут і переробка виробленої продукції, матеріально-технічне забезпечення й інші види обслуговування виробництва через створення сільськогосподарських кооперативів.

Розвиток кооперативних засад доцільно здійснити в умовах вже існуючої виробничої структури СТОВ «Скіф», яку необхідно гнучко

приспосовувати під правові, економічні й суспільно-політичні норми, щоб забезпечити їх ефективну діяльність та можливість подальшого коригування її з урахуванням вимог ринку.

3.3. Програма зниження витратоємності продукції СТОВ «Скіф»

Проаналізувавши склад, динаміку витрат СТОВ «Скіф» та розглянувши напрями удосконалення управління витратами, запропонуємо програму зниження витратоємності продукції СТОВ «Скіф» (таблиця 3.10)

Таблиця 3.10 – Програма зниження витратоємності продукції СТОВ «Скіф»

Пропозиція	Зміст пропозиції	Додатковий дохід, тис.грн
1. Заходи техніко-технологічного характеру		
1.1. Впровадження сортів пшениці, на які більший попит на вітчизняному та експортному ринку	Пропонується замінити ті сорти пшениці, що використовуються на Миронівську 67 (цей сорт являється більш урожайним та користується більшим попитом).	58310
1.2. Диверсифікація виробництва, за рахунок реалізації проекту з переробки зерна пшениці в борошно	Це дозволить розширити виробництво та реалізацію продукції, вийти на нові ринки.	10572,2
2. Заходи організаційного характеру		
2.1. Створення відділу маркетингу	Пропонується створити відділ маркетингу, який буде досліджувати конкурентів, проводити дослідження покупців, розробляти рекламну компанію, план маркетингу і конкурентну стратегію	2638,8

Рекомендацією для СТОВ «Скіф» може бути впровадження сортів пшениці, на які більший попит на вітчизняному та експортному ринку. Ця пропозиція актуальна і тому, що пшениця СТОВ «Скіф» має гірші показники ніж середні по Україні.

Для посіву виберемо сорт Миронівська 67 (рекомендується для зони лісостепу колос щільний, повний, урожайність 75,6 ц/га).

Розрахуємо ефект від впровадження на підприємстві сорту озимої пшениці Миронівська 67, при умові рівних посівних площах (таблиця 3.11)

Таблиця 3.11 – Розрахунок економічного ефекту від впровадження на підприємстві сорту озимої пшениці Миронівська 67 при умові рівних посівних площ

Показник	Базовий рік (2019)	Плановий рік (2020)	Економічний ефект
1. Урожайність пшениці озимої, ц/га	57,07	75,6	18,53
2. Зібрано площі, га	7960	7960	0
3. Обсяги виробництва продукції, ц	454250	601776	147526
4. Потреба в посадковому матеріалі на 1 га, ц	2,4	2,4	0
5. Потреба в посадковому матеріалі (всього), т	1910,4	1910,4	0
6. Вартість 1 т. насіння, тис грн	7	9	2
7. Вартість посадкового матеріалу (всього)	133728	171936	38208
8. Ціна пшениці грн/ц	348	348	0
9. Чистий дохід від реалізації продукції	151108	209418	58310
10. Прибуток	17380	37482	20102

З таблиці 3.6 ми бачимо, що за рахунок впровадження на підприємстві сорту озимої пшениці Миронівська 67, при умові рівних посівних площ, урожайність даної культури збільшиться на 18,53 ц/га, а обсяги виробництва на 147526 ц (тобто на 32,48 % порівняно з базовим показником).

Виходячи з того, що третина надходжень продукції до підприємства припадає на зерно пшениці, то ціна цього ресурсу виробничого процесу значно нижча за ринкову. Отже для підвищення доходів підприємства доцільним є поглиблення переробки саме цього виду продукції. Переробка зерна пшениці включає два основні напрями, а саме, виробництво борошна та виробництво круп.

На сьогоднішній день більш ефективним є виробництво борошна. Не дивлячись на більшу ресурсоемність цього технологічного процесу, ціновий розрив між вартістю вихідної сировини (зерна пшениці) та готової продукції (пшеничного борошна) більший, ніж у круп. Більш того, пшеничне борошно значно легше знаходить свій збут на внутрішньому ринку на відміну від круп, чисельність споживчої аудиторії значно менша, за відсутності серед них такого прошарку споживачів, як хлібопекарські підприємства, підприємства з виробництва макаронних виробів тощо. Крім того, крупи на

відміну від борошна є продукцією кінцевого споживання, що зумовлює більші витрати на їх маркетинг, передпродажну підготовку, фасування та ін.

Таким чином, найбільш доцільним шляхом отримання додаткового доходу СТОВ «Скіф» є реалізація проекту з переробки зерна пшениці в пшеничне борошно.

При обсязі реалізації основної продукції підприємства, що складає 101727 тис. грн., обсяг пшениці, що надходить до підприємства в якості розрахунків за надану послугу становить 2900 тон. Виходячи з даного обсягу зерна для переробки виберемо з наданого переліку комплектів обладнання такий комплект, що спроможний переробити протягом року близький до цього обсяг сировини.

Найбільш близьким за продуктивністю комплектом є агрегат борошномельний вальцовий «Харків'янка-450+». Річна продуктивність такого комплекту обладнання становить 3260 т/рік. Отже підприємству необхідно буде докупати за рахунок власних оборотних коштів 260 тон зерна пшениці.

Розрахуємо обсяг виробництва та реалізації борошна (табл. 3.12) виходячи з річного обсягу переробки зерна 3260 т.

Таблиця 3.12 – Надходження від реалізації борошна

Найменування продукції	Кількість, т	Ціна реалізації, грн/т	Виручка від реалізації, грн
Борошно вищого гатунку (вихід 63 %)	2053,8	4500	942100
Борошно першого гатунку (вихід 12 %)	391,2	3400	1330080
РАЗОМ	2445		10572180

Таким чином, при реалізації 2445 тон борошна за середніми ринковими цінами підприємство матиме змогу отримувати 10572180 грн. виручки. При розробці комплексу маркетингових заходів доцільним є обґрунтування товарної, цінової, комунікаційної політики підприємства та політики розподілення товару на ринку.

Щодо товарної політики, то номенклатура продукції зумовлена специфікою бізнес-проекту та технічними характеристиками обладнання, яке дозволяє при переробці зерна борошномельних кондицій, тобто з вагою не менше 700 г/л та клейковиною не меншою за 23 % отримувати 75 % борошна, в тому числі 63 % борошна вищого гатунку та 12 % борошна першого гатунку. Тобто за зазначених умов, ми не можемо сформуванати іншу виробничу програму, а отже система маркетингових заходів має створити умови для безперешкодного та ритмічного збуту вказаних у табл. 4.5 обсягів.

Базовим методом ціноутворення при реалізації даного бізнес-проекту є використання комбінації конкурентного методу з моніторингом витрат на виробництво продукції. Кон'юнктурні характеристики ринку борошна на сьогоднішній день такі, що вплив витрат виробництва на формування цін на ньому є мінімальним. Таке становище зумовлено досить великими обсягами внутрішнього виробництва на фоні зростаючих обсягів імпорту борошна від великих іноземних виробників.

Основними споживачами пшеничного борошна є хлібопекарські підприємства, оптові посередники та підприємства, що спеціалізуються на фасуванні борошна для майбутнього роздрібного продажу. При цьому специфіка продукції, яка виробляється в Україні сьогодні така, що вона не відрізняється високою якістю, що дозволяє імпортерам збільшувати обсяги своїх поставок. Останнє зумовлено тією обставиною, що якість борошна напряму залежить від якості сировини, тобто зерна пшениці. При цьому якість останнього з кожним роком зменшуватиметься за суб'єктивних та об'єктивних обставин.

Досягти високої якості продуктів переробки в борошномельному бізнесі технологічно можна, за рахунок формування помельних партій сировини. При цьому до зерна м'яких пшениць додається високоякісне зерно твердих сортів, що значно підвищує показники ІДК та вміст білку в продуктах переробки та незначним чином знижує білизну цих продуктів. Саме такої схеми роботи і буде дотримуватися наше підприємство, адже по

бартеру до нього надходитиме виключно зерно м'яких сортів, то в якості невиспачаючої частини зерна для переробки підприємство буде заповувати високоякісне зерно твердих сортів. Цей захід дозволить підприємству зайняти вигідне положення серед конкурентів виключно за рахунок якості продукції.

Щодо вибору каналу розподілення продукції на ринку, використання комунікаційних заходів та методів просування продукції, то враховуючи обсяг реалізації та можливість забезпечення постійної якості борошна протягом року доцільним є пошук постійного покупця, яким має стати одне чи декілька хлібопекарських підприємств, яких найбільше цікавить однорідність якості різних товарних партій.

Отже, каналом розподілу має стати прямий збут продукції постійним клієнтам, а комунікаційні заходи мають забезпечити можливість вибору таких покупців з числа представників цільової споживацької аудиторії.

Виробничий план. Технологічне устаткування, що використовується при реалізації проекту, а саме агрегат борошномельний вальцьовий «Харків'янка-450+», є напівавтоматичним комплектом обладнання для переробки зерна пшениці у пшеничне борошно продуктивністю 450 кг/год. по сировині. Комплект обладнання включає 4 відділення, що в напівавтоматичному режимі обслуговують всі стадії технологічного процесу, а саме підготовку зерна до помелу, а саме доочищення та зволоження, власне помел, сортування та вивантаження готової продукції і висівків, а також допоміжні процеси транспортування, аспірації та виділення зерновідходів.

Вартість обраного комплекту обладнання з ПДВ складає 353500 грн., вартість монтажних, пусконаладжувальних робіт та гарантійного обслуговування виробником протягом 1 року складає 10 % від ціни обладнання. Обладнання потребує будівництва приміщення загальною площею 140 м², при вартості будівництва 1 м² виробничого приміщення 1550 грн./м² вартість такого будівництва складатиме 217000 грн., отже капітальні витрати у реалізацію проекту складатимуть 605850 грн.

Експлуатація технологічного обладнання – борошномельного вальцьового «Харків'янка-450+» – для виробництва пшеничного борошна пов'язана з виникненням поточних витрат на сировину, електроенергію, оплату праці виробничого персоналу, воду для технологічних потреб, ремонт та технічне обслуговування обладнання, амортизацію, пакування продукції, адміністративних, загальновиробничих, інших.

Витрати на сировину для розрахунку включають витрати на власну сировину згідно заліковій вартості та витрати на сировину, що купується за ринковими цінами.

Витрати на електроенергію розраховуються виходячи з встановленої потужності електричного обладнання, коефіцієнту його одночасної роботи, який для даного обладнання дорівнює 0,8, тривалості роботи обладнання та ціни 1 кВт. години електроенергії.

Витрати на оплату праці виробничого персоналу включають заробітну плату згідно з кількістю відпрацьованого часу і середньої тарифної ставки та нарахувань на фонд оплати праці.

Витрати на воду для технологічних цілей розраховуються виходячи з норми витрачання води та вартості 1 м³ води.

Витрати на ремонт обладнання для 1-го року не розраховуються, адже обладнання знаходиться на гарантійному обслуговуванні виробника.

Витрати на технічне обслуговування приймаємо укрупнено на рівні 15000 грн. на рік, що складає близько 4% вартості комплекту обладнання.

Витрати на пакування продукції дорівнюють витратам на пакувальні матеріали, адже фонд оплати праці персоналу включає і оплату праці при виконанні пакувальних робіт.

Адміністративні витрати включають оплату праці адміністративно управлінського персоналу та обслуговуючого персоналу, а також витрати на службові відрядження, придбання канцелярських та витратних матеріалів.

Загальновиробничі витрати включають витрати на перевірку якості сировини та продукції у державній хлібній інспекції, витрати на опалення та утримання виробничих та адміністративних приміщень та ін. Їх розмір

розраховуємо укрупнено на рівні 150 % від фонду заробітної плати з нарахуваннями.

Інші витрати включають витрати на оплату послуг банківських установ та непередбачені витрати. Їх розмір приймається укрупнено на рівні 1 % від вартості сировини, що переробляється. Розрахунок витрат на сировину приведений в таблиці 3.13.

Таблиця 3.13 – Витрати на сировину

Найменування сировини	Кількість, т	Ціна або залікова вартість, грн./т	Вартість сировини, грн.
Зерно пшениці, що надходить в якості оплати за надані послуги	3600	1600	4800000
Покупне зерно пшениці	260	1800	468000
Разом	3260		5268000

Розрахунок витрат на електроенергію приведений в таблиці 3.14. Ефективний фонд часу роботи обладнання розрахований виходячи з трьохзмінного режиму роботи при тривалості робочої зміни 8 годин та 2 годин зупинки на обслуговування протягом доби. При розрахунку спожитої технологічної електроенергії використаний коефіцієнт одночасної роботи електрообладнання 0,8.

Таблиця 3.14 – Витрати на технологічну електроенергію

Найменування елементу витрат	Ціна 1 кВт.год електроенергії, грн.	Ефективний фонд часу роботи обладнання, годин	Встановлена потужність, кВт	Кількість спожитої електроенергії, кВт.годин	Вартість, грн.
Витрати на технологічну електроенергію	1,25	6644	45	239184	179388

Розрахунок витрат на оплату праці виробничого персоналу розрахований виходячи з його чисельності 2 чоловіка на зміну. Розрахунок приведений в таблиці 3.15.

Таблиця 3.15 – Витрати на оплату праці виробничого персоналу

Категорія персоналу	Чисельність, чол.	Заробітна плата за місяць, грн.	Фонд оплати праці, грн.	Нарахування на фонд заробітної плати, грн.	Фонд заробітної плати з нарахуваннями, грн.
Оператор	3	2500	90000	31140	124140
Помічник оператора	3	2000	72000	29912	96312
Разома за рік					217452

Витрати на воду для технологічних потреб розраховані в таблиці 3.16.

Таблиця 3.16 – Витрати на воду для технологічних потреб

Найменування елементу витрат	Ціна 1 м3 води, грн.	Обсяг переробки, т	Норма витрачання води, м3/т	Кількість спожитої води, м3.	Вартість, грн.
Витрати на воду для технологічних цілей	5,05	3260	0,03	97,8	493,89

Витрати на амортизацію розраховані в таблиці 3.17. Сума амортизаційних відрахувань розрахована виходячи з норми амортизаційних відрахувань 15 % на активну частину основних засобів та 10 % на пасивну частину.

Таблиця 3.17 – Розрахунок амортизаційних відрахувань

Амортизаційні відрахування	Вартість об'єкту, грн	Вартість об'єкту без ПДВ, грн	Вартість пуско-налагоджувальних робіт (10%) без ПДВ, грн.	Балансова вартість об'єкту, грн	Сума амортизаційних відрахувань, грн
З активної частини основних засобів	353500	294583	29458	324041	48606
З пасивної частини основних засобів				217000	21700
Разом					70306

Витрати на пакування готової продукції розраховані в таблиці 3.18.

Таблиця 3.18 – Розрахунок витрат на пакування готової продукції

Найменування елемента витрат	Вартість 1 упаковки, грн.	Обсяг готової продукції, т	Кількість упаковок (мішок 50 кг), шт.	Сума витрат на пакування, грн.
Витрати на пакування	2,0	2445	48900	97800

Розрахунок адміністративних витрат приведений в таблиці 3.19.

Таблиця 3.19 – Витрати на оплату праці адміністративного персоналу

Категорія персоналу	Чисельність, чол.	Заробітна плата за місяць, грн.	Фонд оплати праці, грн.	Нарахування на фонд заробітної плати, грн.	Фонд заробітної плати з нарахуваннями, грн.
Начальник виробництва	1	4500	54000	18684	72684
Технолог	1	4000	48000	16608	64608
Комірник	2	3000	72000	24912	96912
Разом за рік					234204

Розмір витрат на відрядження в складі адміністративних витрат приймаємо укрупнено на рівні 15000 грн./рік. Таким чином, сума річних адміністративних витрат складатиме 249204 грн.

Розмір загальновиробничих витрат приймаємо укрупнено на рівні 150% фонду оплати праці виробничого персоналу, тобто річна сума цих витрат складатиме 326178 грн.

Розмір інших витрат у розрахунку складає 1 % від вартості сировини, що переробляється, а саме 52680 грн./рік.

Система загальних поточних витрат, пов'язаних з реалізацією проекту приведена в таблиці 3.20.

Таблиця 3.20– Річні поточні витрати на виробництво борошна

Статті витрат	Сума, грн.
Сировина	5268000
Електроенергія	179388
Оплата праці виробничого персоналу з нарахуваннями	217452
Вода для технологічних цілей	493,89
Ремонт та технічне обслуговування обладнання	15000,
Амортизаційні відрахування	70306,25
Пакування продукції	97800
Адміністративні витрати	249204
Загальновиробничі витрати	326178
Інші витрати	52680
РАЗОМ	476502,14
Витрати на переробку 1 т зерна	370,71

Фінансовий план. Як показують розрахунки надходжень коштів в ході здійснення підприємством даної виробничо-комерційної діяльності та розрахунки поточних витрат, що пов'язані з реалізацією проекту доводять, що даний вид діяльності відповідає цілям та задачам пошуку шляху диверсифікації бізнесу підприємства. А саме, він є ритмічним, прибутковим, таким, що не потребує суттєвих капітальних вкладень та максимально ефективно використовує наявні на підприємстві матеріальні ресурси.

Показники економічної ефективності приведені в таблиці 3.21.

Таблиця 3.21 – Показники економічної ефективності поточної діяльності за 1 рік

Показник	Значення
Виручка від реалізації, грн.	10 572 180,00
Витрати на виробництво, грн.	6 476 502,14
Зобов'язання з ПДВ, грн.	.1 762 030,00
ПДВ до бюджету, грн.	819 221,66
Балансовий прибуток, грн	3 276 456,20
Податок на прибуток, грн	819 114,05
Чистий прибуток, грн	2 457 342,15

Виходячи з того, що розмір капітальних вкладень в реалізацію проекту складає 605850 грн., а сума річного прибутку – 2457342,15 грн., період

окупності капітальних вкладень складе 3 місяці, що цілком відповідає специфіці організації переробного бізнесу в нашій країні.

Наступна пропозиція створення відділу маркетингу. Як нами було встановлено, створення структурного підрозділу маркетингу є нагальною умовою ефективної діяльності СТОВ «Скіф», адже саме нарощування обсягів виробництва, можливість формування портфеля замовлень і продажу продукції, отримання максимального прибутку підприємством забезпечить йому високий рівень цінової конкурентоспроможності.

Тому, на нашу думку, СТОВ «Скіф» доцільно створити самостійну службу маркетингу та запровадити посаду заступника директора з маркетингу.

Самостійні служби маркетингу повинні функціонувати на наступних засадах:

- безпосередня підпорядкованість керівникові підприємства, що надає змогу забезпечити їх незалежність від кон'юнктурної організації інших підрозділів чи посадових осіб підприємства, реалізувати принцип персональної відповідальності;

- оптимізована чисельність штатних співробітників (керівник та 2-3 спеціалісти), що усуне звинувачення у роздуванні адміністративно-управлінського та допоміжного персоналу;

- позбавлення служби маркетингу від існуючого у багатьох підприємствах дріб'язкового контролю;

- виключення госпрозрахунковості служб маркетингу, бо у іншому разі вони будуть зайняті лише «викачуванням» грошей з інших підрозділів. Разом з цим належить, по-перше, оплачувати спеціалістів служби маркетингу на рівні провідних спеціалістів підприємства, по-друге, залучати до роботи лише за терміновим контрактом тривалістю дії до року, по-третє, відраховувати з метою стимулювання працівників високий жорстко фіксований відсоток виручки (або фіксованого платежу, або вартості укладеного договору) понад обумовлений попередньо рівень, або за якоюсь іншою схемою, що у випадку підвищення продуктивності праці забезпечить особисті доходи не нижчі, ніж у провідних спеціалістів підприємства;

– комплектування служби маркетингу спеціалістами високої кваліфікації основного профілю підприємства, що знають економіку, інформатику, законодавство, які вміють владнати справи з людьми та мають хороший художній смак, володіють іноземними мовами, комунікативні;

– взаємодія із функціональними підрозділами та опора на їх формальних чи неформальних лідерів, залучення їх до маркетингових заходів, підтримання їх раціональних ініціатив та дій щодо просування продукції до споживача;

– надання керівникові маркетингової служби максимально можливих повноважень із підготовки угод та презентації продукції (за винятком права підписування фінансових документів);

– оснащення служби маркетингу сучасними обчислювальними та комп'ютерними програмними засобами обґрунтування маркетингових рішень;

– необмежений доступ маркетингової служби до інформації підприємства та сприйняття з боку його підрозділів і спеціалістів актуалізації цієї інформації, її належної достовірності;

– координація заходів науково-технічної пропаганди з метою надання їй комерційного навантаження.

Вся діяльність підприємства мусить обов'язково базуватися на точному і вивіреному знанні потреб цільового ринку і споживчого попиту, оцінці та врахуванні умов виробництва в найближчий час і на перспективу. Маркетингова діяльність в аграрному підприємстві повинна передувати виробництву і являти собою цілісну систему вивчення ринку та активного впливу на споживчий попит з метою розширення обсягу продажу виробничої продукції, підвищення економічної ефективності виробництва, отримання максимального прибутку.

Таблиця 3.22 – Завдання та цілі відділу маркетингу СТОВ «Скіф»

Завдання	Цілі відділу маркетингу
1. Удосконалення маркетингової служби товарознавцями	1. Створити маркетинговий відділ
2. Залучення фахівців по маркетингу	2. Залучити фахівців по маркетингу
3. Оцінювання конкуренції, що росте	3. Досліджувати конкурентів
4. Налагодження зворотнього зв'язок з покупцями	4. Провести дослідження покупців
5. Удосконалення роботи з реклами	5. Розробити рекламну компанію
6. Розробка єдиної конкурентної стратегії підприємства	6. Розробити план маркетингу і конкурентну стратегію для підприємства

Оцінка впливу маркетингової діяльності на підвищення економічної ефективності виробництва здійснюється за низкою показників – критеріїв ефективності окремих складових маркетингового (табл. 3.23).

Таблиця 3.23 – Критерії ефективності управління маркетинговою діяльністю за окремими функціями

Функція маркетингової діяльності	Показник ефективності
Маркетингові дослідження	Прибуток; Обсяг продажу (у грошовому або натуральному вигляді)
Прогнозування обсягу продажу	Обсяг продажу (у грошовому або натуральному вигляді)
Планування виробничої стратегії та випуску продукції	Обсяг продажу (у грошовому або натуральному вигляді)
Розробка нових продуктів та удосконалення тих, що випускаються	Обсяг продажу (у грошовому або натуральному вигляді)
Ціноутворення	Частка ринку. Прибуток
Упаковка, вибір торгової марки	Збільшення обсягу продажу
Товарні запаси та складські приміщення	Число оборотів товарних запасів Оборот товарних запасів у днях
Розподіл товарів	Обсяг продажу (у грошовому або натуральному вигляді)
Стимулювання продажу	Збільшення обсягу продажу
Збут продукції - підтримка зацікавленості співробітників маркетингових служб	Обсяг продажу (у грошовому або натуральному вигляді)
Реклама	Збільшення обсягу продажу

Як встановлено, СТОВ «Скіф» реалізує достатньо великий обсяг товарної продукції, функціонує ефективно і динамічно розвивається. У найближчій перспективі, обсяги виробництва продукції у господарстві також будуть зростати і для успішної і ефективної її реалізації господарству необхідно більше уваги приділяти маркетингу.

З метою виконання обсягу зазначеної маркетингової діяльності у СТОВ «Скіф» доцільно створити відділ маркетингу у початковому складі 3

фахівців: завідувач і 2 маркетологи. Наявність відділу маркетингу призведе до зміни в структурі управління підприємством. Структура відділу маркетингу який планується створити зазначена на рисунку 3.3.

Завідувач відділу, крім загального керівництва, здійснює дослідження кон'юнктури ринку, координує зусилля залучених функціональних фахівців щодо опрацювання концепції та техніко-економічного обґрунтування розвитку виробництва, планування обсягів випуску товарної продукції та його ресурсного забезпечення, визначає напрямки діяльності підлеглих

Рисунок 3.8 – Структура проектного відділу маркетингу СТОВ «Скіф».

маркетологів стосовно контролю виробництва та спрямованості рекламної діяльності, організації післяпродажного обслуговування та вивчення післяпродажного враження, опрацьовує концепцію оформлення товару та обміну (політика ціноутворення), готує пропозиції стосовно прийняття маркетингових управлінських рішень керівництвом підприємства

Штатний склад і структура відділу розширюються в разі виникнення нових функцій чи збільшення обсягів маркетингової діяльності.

Зрозуміло, що ефективність функціонування тієї або іншої маркетингової організаційної структури багато в чому визначатиметься тими кадрами, які зайняті маркетингом на підприємстві. І тут маються на увазі не тільки їх професійна підготовка, але і міра відповідальності, яка на них покладена, і прийнята на підприємстві система стимулювання їх праці.

Припустимо, що створення маркетингового відділу дозволить збільшити обсяги реалізації продукції на 2 %.

Проведемо аналіз фінансових витрат та доходів які будуть понесені на створення відділу маркетингу у СТОВ «Скіф» (табл. 3.24).

Таблиця 3.24 – Фінансове обґрунтування створення відділу маркетингу СТОВ «Скіф»

Показники	Витрати, тис. грн.	Додатковий дохід, тис. грн.	Результат (+/-), тис. грн.
Оргтехніка	45		
Меблі	25,2		
Канцелярські товари	5		
Опалення, освітлення	50		
Заробітна плата	216		
Всього	341,2	2980	2638,8

Успішне функціонування підприємства в сучасних умовах господарювання залежить від управління витратами, у процесі якого приймаються рішення, спрямовані на підвищення ефективності його виробничо-господарської діяльності, конкурентоспроможності й прибутковості. Для управління витратами необхідно дотримуватись деяких аспектів, а саме: оптимальне використання ресурсів, правильний облік, контроль та аналіз понесених витрат, розробка планів та проектів, які будуть стимулювати економити матеріальні та трудові ресурси.

Аналіз системи управління витратами СТОВ «Скіф» виявив суттєву проблему, яка потребує вирішення. Як було визначено в попередньому розділі основною проблемою для підприємства є використання

малоефективних методів оптимізації витрат та відсутності раціонального автоматизованого оперативного обліку витрат.

Вдосконалення обліку витрат на СТОВ «Скіф» необхідно розпочати з автоматизації обліку витрат.

На даному підприємстві використовуються прості комп'ютерні інформаційні систем, такі як Excel та Access. Дані програми є досить простими й у більшості випадків виконані на досить низькому професійному рівні, що, у свою чергу, належним чином не дозволяє провести їхнє тестування. Облік з використанням даних програм ведеться автоматизовано ручним способом, де основна частина інформації зберігається на паперових носіях. Формування бухгалтерських проводок, зв'язаних з урахуванням витрат і калькулюванням собівартості туристського продукту, здійснюється ручним способом, що не дає можливості провести певну систематизацію витрат і з'ясувати правильність їхнього включення в собівартість. Формування проводок здійснюється ручним способом загальною сумою (як правило без аналітики).

На СТОВ «Скіф» ми пропонуємо використовувати програму «1С Бухгалтерія». Бо саме ця програма отримала найбільше поширення серед облікових програм та має ряд переваг перед іншими подібними програмними продуктами. «1С Бухгалтерія» виступає комплексним програмним продуктом, який має багато спеціалізованих галузевих версій. Програма має гнучку конфігурацію та може бути настроєна відповідно до вимог конкретного підприємства. Комплекс рішень «1С Бухгалтерія» передбачає ведення бухгалтерського обліку від запису господарських операцій до складання бухгалтерської звітності.

З використанням автоматизованої системи обліку оперативних витрат, підприємство зможе вирішувати такі основні завдання:

- своєчасне, повне і достовірне відображення в обліку фактичних витрат на виробництво і реалізацію продукції (робіт, послуг), а також невиробничих витрат;

- контроль правильного використання сировини, матеріалів, палива, енергії, заробітної плати тощо;
- обґрунтування калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг), правильне складання звітних калькуляцій;
- виявлення й усунення недоліків організації обліку виробництва і матеріально-технічного забезпечення, спрямованого на максимальну економію матеріальних і трудових витрат і на підвищення продуктивності праці.

Для вдосконалення системи управління витратами на підприємстві можна запропонувати поєднання нормативного методу обліку витрат з іншими сучасними методами оптимізації витрат, бо кожна система може працювати більш ефективно і перспективно у комбінації з іншими. Оптимальними вважаються поєднання нормативного методу обліку витрат з системами: таргет-костинг та кайзен-костинг.

Підприємство СТОВ «Скіф» займається вирощуванням агропромислової продукції рослинництва, тому під час виробництва важливим етапом є планування та прогнозування. На цьому етапі ефективним є застосування методу таргет-костинг.

Цей метод передбачає розрахунок цільової собівартості продукції виходячи із попередньо встановленої ціни, метою якого є забезпечення оптимізації витрат на виробництво.

Завдання цільового калькулювання полягає в оптимально спроектованих витратах майбутнього виробу на етапі його дослідження, розробка і проектування, а не в спробах зменшити витрати на стадії виробництва вже розробленого продукту[67].

Він розглядає собівартість не як показник заздалегідь розрахований за нормативами, а як величину, до якої повинна прагнути компанія, щоб запропонувати ринку конкурентоздатний продукт.

Система таргет-костинг, передбачає розрахунок собівартості продукції за заздалегідь встановленою ціною реалізації, яка визначається за допомогою

маркетингових досліджень. Японські учені змінили традиційну формулу, яка виглядала як:

$$\text{Собівартість} + \text{Прибуток} = \text{Ціна} \quad (3.2)$$

На протилежну, яка набула вигляду формули:

$$\text{Ціна} - \text{Прибуток} = \text{Собівартість} \quad (3.3)$$

Таким чином, очікувана ціна та бажаний прибуток зумовлюють необхідний рівень витрат (цільову собівартість).

Процес формування цільової калькуляції здійснюється в чотири етапи
рис.3.9:

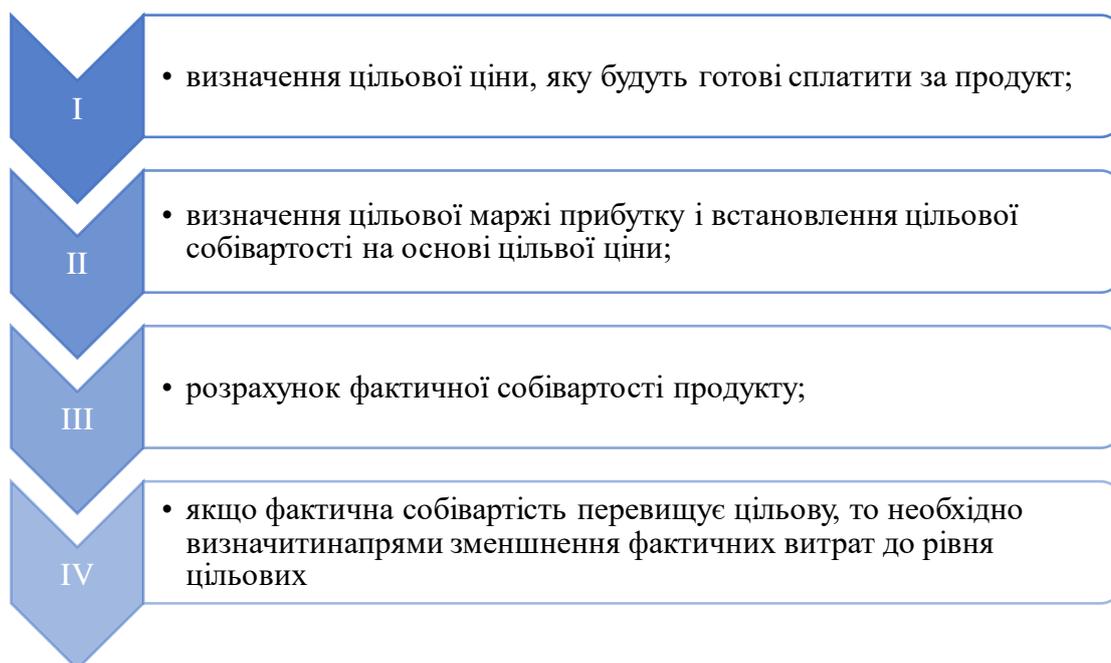

Рисунок 3.9 – Етапи формування цільової калькуляції за системою таргет-костинг[67]

Серед позитивних наслідків застосування даного методу можна виділити зміну мислення у менеджерів на більш інноваційне. Вони прагнуть знайти нові креативні рішення аби наблизитись до цільової собівартості і

також це утримує їх від бажання використовувати новий матеріал та технологію, що могло б змусити перепроєктувати продукт.

Метод забезпечує оптимізацію рівня витрат, підвищення прозорості використання ресурсів у виробництві, удосконалює структуру витрат та підвищення якості продукції. [67].

Для отримання максимального ефекту від управління собівартістю разом з таргет-костинг застосовують ще один новітній метод кайзен-костинг. Відмінністю цього методу від таргет-костингу це прагнення постійного удосконалення якості на всьому підприємстві при залученні всіх його працівників. Кайзен-костинг і таргет-костинг реалізують ідеологію зниження рівня окремих статей витрат і собівартості продукту в цілому до деякого необхідного рівня. При цьому таргет-костинг вирішує це завдання на стадії планування й розроблення, а кайзен-костинг – на стадії виробництва.

Кайзен-костинг (в перекладі з японського «удосконалення маленькими кроками») - це цілісна система управління витратами, направлена на підвищення ефективності виробничих процесів і приводить до запланованих результатів. Головною задачею є ліквідація різниці між фактичною і цільовою собівартістю шляхом залучення всього персоналу компанії.

Головною перевагою застосування даного методу на СТОВ «Скіф», є те що він забезпечить неодмінне зменшення витрат і утримання їх на заданому рівні.

Вміле використання принципів кайзен-костинг дозволяє досить відчутно знижувати витрати на стадії виробництва – до 5%.

Серед таких принципів можна виділити наступні(рис.3.10):

Рисунок 3.10 – Принципи системи «кайзен-костинг»[67]:

1. Концентрація на клієнтах (передбачає, що підприємство забезпечує клієнтів якісною продукцією і, відповідно задовольняє бажання споживачів так, як не зможе зробити цього будь-яке інше підприємство);
2. Безперервні зміни (пошук шляхів покращення не припиняється після запровадження нововведення, при чому нова зміна процесів розробок, виробництва чи менеджменту реалізується як новий формальний стандарт);
3. Відкрите визнання проблем (відкрите обговорення та внесення пропозицій щодо їх вирішення);
4. Створення робочих команд (кожний працівник належить до робочої команди, управління якою здійснює лідер. Крім того, працівник також входить до групи “ровесників”, яка складається з працівників, які працюють з одного і того ж року);
5. Управління проектами за допомогою між функціональних команд (в команду спеціалістів-представників різних сфер діяльності, яка відповідає за проект повинні бути включені ті люди з функціональних сфер, на які проект буде мати вплив в ході його реалізації).

Звісно для впровадження цих методів на підприємство СТОВ «Скіф» необхідно кардинально змінити мислення та культуру на підприємстві.

Заохочення людей, які активно беруть участь в діяльності кайзен, можна здійснювати як за допомогою матеріального стимулювання, так і використання нематеріальних стимулів і дій. Останні включають заходи, які зміцнюють у свідомості робітників і фахівців цінності, культивовані компанією, і свідомість того, що успіх кожного прямо пов'язаний з успіхом його компанії.

На етапі виробництва продукції на СТОВ «Скіф» необхідно застосовувати метод кайзен-костинг.

Цільова собівартість буде істотно знижена за допомогою системи таргет-костинг ще на стадії проектування та розробки, а потім – вже на стадії виробництва – буде поступово, маленькими кроками, знижуватися відповідно до методу кайзен-костинг. Різниця між розрахунковою (після завершення проектування) і цільової собівартості продукту є відправною точкою для визначення кайзен-задачі, тобто цільового зниження окремих статей витрат і собівартості в цілому в процесі виробництва.

Кожен співробітник на підприємстві внаслідок зниження собівартості має прагнути до результату, який би дорівнював або перевищував позначені в кайзен-задачі цільові показники.

Оскільки для ефективного використання виробничих ресурсів необхідні структурні зміни якісного характеру в сфері їх управління, як складової частини управління витратами в цілому. Наголошуємо саме на оптимізації витрат, а не скороченні їх обсягів, тобто слід виявити непродуктивні витрати, оскільки вони негативно впливають на фінансові результати та на ефективність господарювання в цілому.

Для оптимізації операційних витрат на СТОВ «Скіф», на даному підприємстві можна запропонувати такі сучасні заходи зниження витрат (рис. 3.11):

Рисунок 3.11 – Можливі шляхи оптимізації витрат на СТОВ «Скіф»

[66]

Перегляд матеріально-технічної бази підприємства також можна розглядати напрямком оптимізації витрат: впровадження нової, прогресивної та інноваційної техніки та обладнання, застосуванням нових видів сировини і матеріалів, автоматизацією і механізацією виробничого обладнання.

Але цей напрям є досить неоднозначним та далекоглядним. Служба управління витрат повинна провести аналіз щодо економічної вигоди придбання нового або модернізації старого обладнання. Наведена аналітична інформація із розрахунками щодо придбання або модернізації обладнання допоможе керівникам прийняти вірні рішення щодо понесення таких витрат.

Наступний напрямок це вивчення та усунення причин браку. Ведення аналітичного обліку браку, його класифікація сприятиме його своєчасному виявленню, усуненню та запобіганню. Це призведе до зниженню собівартості за рахунок скорочення втрат від браку і інших непродуктивних витрат, що дасть можливість зменшити і більш раціонально використовувати відходи виробництва.

Максимальне залучення додаткових доходів від вільних активів (оренда площ, які не використовуються в даний момент суб'єктом

господарювання, що принесе додатковий дохід й, таким чином, зменшить затрати на утримання цих приміщень чи обладнання).

Ще одним заходом зниження витрат можна розглянути впровадження на підприємстві концепції ланцюга цінностей. Налагодження тісних зв'язків з постачальниками та покупцями. Ланцюг цінності представляє собою узгоджений набір видів діяльності, що створюють цінність для підприємства, починаючи з вихідних джерел сировини для постачальників даного підприємства аж до готової продукції, доставленої кінцевому покупцеві, включаючи обслуговування споживача. При цьому акцентується увага не тільки на процесах, що відбуваються всередині підприємства, а й набагато ширше, виходячи за рамки конкретного підприємства. Суттєву перевагу підприємство може отримати, втрутившись у роботу постачальників і отримавши для себе певні переваги по витратах. З іншого боку, підприємство може поліпшити свої конкурентні переваги, приділивши увагу обслуговуванню клієнтів[60].

Аналізуючи ланцюжки цінностей, підприємство може підвищити свою конкурентоспроможність за рахунок виявлення прихованих резервів та подальшої оптимізації окремих видів своєї діяльності.

Вдосконалення організації виробництва і праці за рахунок зміни форм і методів праці, вдосконалення апарату управління, зменшення адміністративних та транспортних витрат, перманентний контроль за витратами підприємства, підвищення ефективності внутрішнього управління витратами на основі своєчасного та якісно проведеного аналізу.

На підприємстві необхідно впровадження безвідходних технологій виробництва, застосування ресурсозберігаючих технологій, що забезпечує економію матеріалів та енергії.

Отже, з метою вдосконалення системи управління витратами на підприємстві, необхідно відійти від застарілих методів їх оптимізації, адже вони повністю не враховують всіх складових діяльності. Зниження й оптимізація витрат є одними з основних напрямків удосконалювання

економічної діяльності кожного підприємства, саме ці витрати в майбутньому перетворяться на прибуток, тому кожне підприємство намагається їх мінімізувати.

Згідно даних таблиці 3.19 можна зробити висновок, що загальні витрати на створення відділу маркетингу у складі трьох чоловік на досліджуваному підприємстві складуть 98,7 тис. грн. за рік.

ВИСНОВКИ

Собівартість у класичному розумінні виражає витрати підприємства на виробництво та реалізацію продукції. Існує безліч підходів для його класифікації. Наприклад, УАС 16 «Витрати» розрізняє два види собівартості, це собівартість виробництва та собівартість проданих товарів. Витрати виробництва включають прямі матеріальні витрати; прямі витрати на оплату праці; інші прямі витрати та віднесені накладні витрати. Собівартість реалізованих товарів складається з виробничих витрат, постійних нерозподілених та наднормативних виробничих витрат, що є накладними витратами.

Існують вітчизняні методи калькуляції, такі як: процесний (простий, разовий), попередній, позачерговий, нормативний та запозичений (закордонний) методи - нормативна собівартість, пряма собівартість, цільова калькуляція, метод ABC, кайдзен калькуляція, метод EVA , CV -Аналіз, cost-killing, бенчмаркінг, функціонально-вартісний аналіз.

Метод формування собівартості вибирається залежно від виду продукції, робіт та послуг, її складності, виду, характеру технологічного процесу та організації виробництва на промислових підприємствах, можуть застосовуватись різні методи обліку собівартості продукції та обчислення собівартості продукції. Виробництво.

Рівень собівартості залежить від фінансових результатів (прибуток чи збиток), темпів розширення виробництва, фінансового стану суб'єктів господарювання. Зниження собівартості продукції є найважливішим чинником діяльності підприємства.

Основними чинниками зниження собівартості продукції можуть бути зміни у виробництві, зміна відносного розміру амортизаційних відрахувань, зміна структури продукції, у тому числі за рахунок конверсії, зміна технологічного рівня виробництва, зміна організації виробництва та умов

праці та інше. Для кожної компанії перелік факторів варіативний та доповнює специфіку виробництва.

У другому розділі кваліфікаційної роботи проаналізовано сучасний стан машинобудівної галузі України, організаційно-правові засади діяльності та фінансово-економічний стан підприємства СТОВ «Скіф», діяльність служби охорони праці.

Аналізуючи сучасний стан аграрної галузі, можна стверджувати, що її розвиток має бути одним із пріоритетів держави, оскільки продукція машинобудування відіграє ключову роль у формуванні виробничого потенціалу інших галузей, розвитку науково-технічного прогресу та підвищення матеріальної забезпеченості.

Структура цієї Компанії є лінійною та передбачає розподіл повноважень відповідно до функцій управління та прийняття рішень по вертикалі. Це управління допомагає керівникам підрозділів вирішувати управлінські завдання та приймати ефективні управлінські рішення.

Аналіз фінансового становища компанії показав, що у час компанії не пододала наслідки кризи минулих років. У планах розвитку ТОВ «Скіф» розширення ринків збуту продукції, пошук нових споживачів, оновлення асортименту, зниження собівартості, підвищення споживчої якості та конкурентоспроможності продукції.

У компанії створено та діє ефективна система управління охороною праці. За досліджуваний період нещасних випадків, виробничого травматизму та професійних захворювань на підприємстві не зареєстровано.

У цьому розділі випускної кваліфікаційної роботи було проаналізовано методи розрахунку собівартості продукції. Аналіз системи розрахунку показує використання системи регулювання за повною вартістю. На підприємстві планові розрахунки собівартості окремих виробів складаються з використання норм витрат окремих видів ресурсів та нормативів на їх використання. У результаті аналізу витрат було встановлено, що найбільшу частку операційних витратах становлять матеріальні витрати, що загалом

логічно такого великого виробничого підприємства. Аналізуючи динаміку собівартості деяких видів продукції для підприємства, бачимо, що з роками вартість збільшується.

Основною проблемою на підприємстві є чітко обраних методів управління та зниження витрат. Тобто система управління витратами недостатньо стабільна та незрозуміла. Дивлячись на реальний стан справ, видно, що компанія, як і раніше, використовує більш застарілі та неефективні методи управління витратами.

У ході дослідження системи управління витратами компанії СТОВ «Скіф» було запропоновано заходи щодо вдосконалення управління витратами на підприємстві, шляхи оптимізації витрат.

Отримані результати можуть бути використані у практичній діяльності досліджуваного підприємства та сприяти підвищенню ефективності його роботи.